

รูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี

นางสาวหทัยรัตน์ ไชยบูรณ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนภาค ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2727-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SETTLEMENT PATTERNS OF INDUSTRIAL LABOURS IN PATHUM THANI PROVINCE

Miss Hathairat Chaiyaboon

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning Program in Regional Planning

Department of Urban and Regional Planning

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-53-2727-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์

รูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัด
ปทุมธานี

โดย

นางสาวหทัยรัตน์ ไชยบุรณ์

สาขาวิชา

การวางแผนภาค

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ เลอสม สถาปิตานนท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ จารุวรรณ ลิมปเสนีย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พนต ภูจินดา)

..... กรรมการ
(นางทิพย์รัตน์ นพลดารมย์)

หทัยรัตน์ ไชยบุรณ์ : รูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี.
(SETTLEMENT PATTERNS OF INDUSTRIAL LABOURS IN PATHUM THANI
PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : รศ. ดร.ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล , 130 หน้า. ISBN 974-53-
2727-1.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี โดยพิจารณาการกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัย รูปแบบของที่อยู่อาศัย ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้แรงงาน และความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน โดยทำการสำรวจพื้นที่อำเภอต่าง ๆ แล้วนำมาคัดเลือกพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรม และพื้นที่ที่ผู้ใช้แรงงานพักอาศัยอยู่รวมกัน เพื่อทำการสุ่มตัวอย่างประชากร การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์หาค่าร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นแรงงานอพยพมาจากชนบท ทำให้ต้องหาที่อยู่อาศัยเอง โดยปัจจัยที่สำคัญในการเลือกที่อยู่อาศัย คือ ที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้กับที่ทำงาน ที่อยู่อาศัยที่มีคนรู้จักชุกชวนหรือแนะนำให้ และการมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก เป็นผลให้ที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่บริเวณใกล้ๆกับแหล่งงาน หรือบริเวณที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก สามารถเดินทางไปทำงานได้ง่าย รูปแบบของที่อยู่อาศัยมีทั้งประเภทบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ หอพัก อพาร์ทเมนต์ และแฟลต โดยแรงงานนอกพื้นที่ส่วนใหญ่จะเช่าหอพัก อพาร์ทเมนต์ และแฟลต ราคาเช่า 1,000 - 2,500 บาท และแรงงานในพื้นที่หรือแรงงานที่อยู่เป็นครอบครัวส่วนใหญ่อาศัยบ้านเดี่ยวและทาวน์เฮ้าส์ ราคาเช่า 1,300 - 4,000 บาท ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงานจะสัมพันธ์กันทั้งลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้ง ประเภท และสภาพแวดล้อม ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายรับ รายจ่าย และลักษณะทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว วิถีชีวิตประจำวัน ที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานจะอยู่ห่างจากที่ทำงานในรัศมีไม่เกิน 4 กิโลเมตร หากโรงงานมีสวัสดิการรถรับ-ส่งคนงานจะทำให้รัศมีการอยู่อาศัยไกลออกไปถึง 10 กิโลเมตร การจับจ่ายใช้สอยจะซื้อจากร้านค้าบริเวณที่พักอาศัย หรือตลาดนัดใกล้ๆกับที่อยู่อาศัย วันหยุดจากการทำงานจะอยู่ภายในที่พักอาศัยเพื่อพักผ่อน ทำความสะอาดบ้าน และทำงานบ้าน ช่วงวันหยุดติดต่อกัน เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ จะกลับภูมิลำเนาของตนเองเพื่อไปเยี่ยมครอบครัว ปัญหาที่พบ คือ ความแออัดของที่อยู่อาศัยมลภาวะทางเสียง และสภาพแวดล้อม ดังนั้น จึงเสนอแนวทางการจัดหาที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับแรงงานอพยพ โดยที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ควรอยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม พร้อมกับระบบโครงข่ายการคมนาคมที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ครบครัน ศูนย์บริการและศูนย์การค้าทันสมัย รวมทั้งสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเสนอแนะให้มีการจัดตั้งกองทุนสำรองหรือสหกรณ์แรงงานในการช่วยเหลือผู้ใช้แรงงานที่เดือดร้อนทางการเงิน เพื่อให้เกิดการออมทรัพย์ รวมทั้งการให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมืองลายมือชื่อนิสิต *หทัยรัตน์ ไชยบุรณ์*
สาขาวิชา การวางแผนภาคลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *ดร.ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล*
ปีการศึกษา 2548ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม -

4574220525 : MAJOR REGIONAL PLANNING

KEY WORD : SETTLEMENT PATTERNS / INDUSTRIAL LABOURS

HATHAIRAT CHAIYABOON : SETTLEMENT PATTERNS OF INDUSTRIAL LABOURS
IN PATHUM THANI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. DARANEE
THAVINPIPAKUL, Ph.D. 130 pp. ISBN 974-53-2727-1.

The purpose of this research is to study the settlement patterns of industrial labours in Pathum Thani Province by considering the distribution of residential areas, housing types, the relation between residential area and working place as well as the socio-economic characteristics of the industrial labours. Samples are drawn from districts in which factories and workers' housing are agglomerated. Data are collected through structured interview, using questionnaires on factory workers, and are analyzed through SPSS Program.

Research results show that most of the industrial labours are rural migrants, thus creating demand for housing in the area. The important factors mentioned by the workers in choosing the residential area are the proximity to the work place; acquaintance with people in the area; and convenience in making a trip. As a result, settlements of the industrial labours are located near work places. Housing in these areas is in the forms of single house, townhouse, dormitory, apartment, and flat. The migrated labours mostly rent a unit in dormitory, apartment, and flat paying 1,000 to 2,500 Baht rental, while the local workers choose single house and townhouse with the rental of 1,300 to 4,000 Baht. Residential areas and work place are related physically through location, housing type, and environment; economically through income and expense; and socially through way of life. Workers live within 4 kilometers from the work place, and within 10 kilometers if transportation is provided by the factory. Shopping is made from the groceries or the markets nearby their houses. On their days off, workers stay home to rest or do household chores. On long holidays, they return to their hometown to visit family. The cited problems concerning workers' housing are congestion, noise pollution, and degraded environment. It is recommended that in order to accommodate migrant workers in this area, housing should be supplied near the factories with efficient transportation network as well as public utilities and services. In addition, Workers' Reserved Fund should be set up to promote saving among workers and to give financial aid to needy industrial labours.

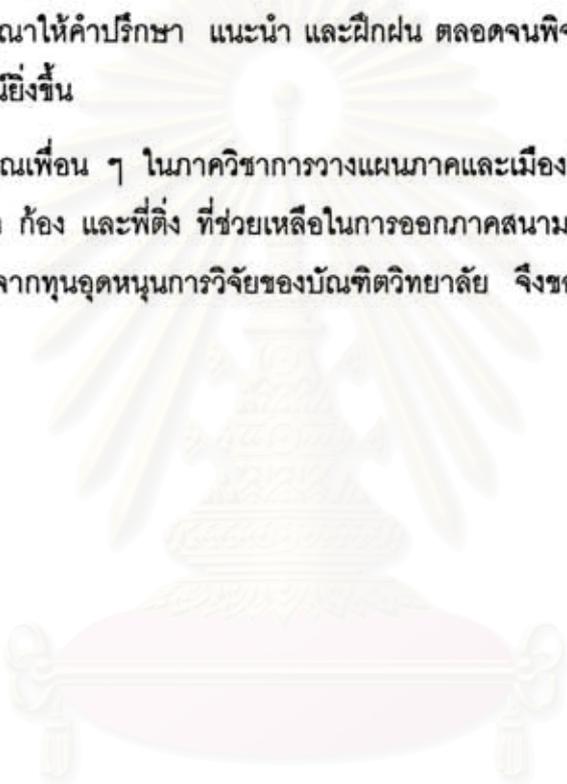
Department.....Urban and Regional Planning.....Student's signature *Hathairat Chaiyaboon*
Field of study.....Regional Planning.....Advisor's signature *Daranee Thavinpipakul*
Academic year.....2005.....Co-advisor's

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี” ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือและได้รับการสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะบิดาและมารดา ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ทำให้กำลังใจและสนับสนุนทางการศึกษาแก่ผู้ศึกษาเสมอจนสำเร็จการศึกษา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ดารณี ฤทธิพิพัฒน์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และฝึกฝน ตลอดจนพิจารณาตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ในภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองรุ่น 27 ทุกคนที่ให้คำแนะนำรวมทั้ง เอ็กซ์ ตึก ก้อง และพีตัง ที่ช่วยเหลือในการออกภาคสนาม เนื่องจากทุนการศึกษาครั้งนี้บางส่วนได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มา ณ ที่นี้ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนที่	ฎ
สารบัญแผนภาพ	ฐ
สารบัญแผนภูมิ	ฑ
สารบัญภาพ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.3.1 ขอบเขตเนื้อหา	3
1.3.2 ขอบเขตพื้นที่	3
1.4 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา	4
1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล	4
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	5
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิด แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวความคิดเรื่องภาคมหานครที่ขยายตัวออกไป	6
2.2 แนวความคิดเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงาน	7
2.3 แนวความคิดเรื่องการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัย	10
2.4 แนวความคิดเรื่องรูปแบบของเมือง	14
2.5 แนวความคิดเรื่องรูปแบบของที่อยู่อาศัย	18
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
2.7 กรอบความคิดในการศึกษา	23

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	24
3.1 การแบ่งเขตพื้นที่ศึกษา.....	24
3.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง.....	27
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	34
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	34
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	35
3.6 ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูล.....	36
บทที่ 4 สภาพทั่วไปของจังหวัดปทุมธานี	37
4.1 ลักษณะทางกายภาพ	37
4.1.1 ประวัติความเป็นมา.....	37
4.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	38
4.1.3 ลักษณะภูมิประเทศ.....	42
4.1.4 ทรัพยากรธรรมชาติ.....	43
4.1.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินและการผังเมือง.....	46
4.1.6 สาธารณูปโภค.....	49
4.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ	51
4.2.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด.....	51
4.2.2 โครงสร้างการผลิต.....	53
4.2.3 การประกอบอาชีพ	60
4.3 ลักษณะทางสังคม	62
4.3.1 ขนาดประชากร.....	62
4.3.2 การเปลี่ยนแปลงประชากร.....	62
4.3.3 ความหนาแน่นของประชากร	63
4.3.4 ปัจจัยพื้นฐานทางสังคม.....	64

บทที่ 5	ลักษณะที่อยู่อาศัยและผู้ใช้แรงงาน.....	66
5.1	ลักษณะผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม.....	66
5.2	การกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยและรูปแบบของที่อยู่อาศัยของ ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม.....	69
5.2.1	การกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัย.....	69
5.2.2	รูปแบบของที่อยู่อาศัย.....	81
5.3	ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม.....	90
5.3.1	ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของผู้ใช้แรงงาน.....	90
5.3.2	ลักษณะทางด้านสังคมของผู้ใช้แรงงาน.....	92
5.4	ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงานของ ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม.....	99
บทที่ 6	สรุปผลและข้อเสนอแนะ.....	109
6.1	สรุปผลการวิจัย.....	109
6.2	ข้อเสนอแนะ.....	114
6.3	ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	117
รายการอ้างอิง.....		118
ภาคผนวก.....		121
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....		130

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนโรงงาน เงินทุน และคนงาน แยกรายอำเภอ.....	27
ตารางที่ 3.2 แสดงสัดส่วนจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี.....	27
ตารางที่ 3.3 แสดงสัดส่วนจำนวนโรงงานและจำนวนคนงานแยกเป็นรายตำบล.....	28
ตารางที่ 3.4 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง.....	30
ตารางที่ 4.1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดปทุมธานี.....	44
ตารางที่ 4.2 ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานีจำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ.2540 และ 2545	50
ตารางที่ 4.3 จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรม จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม พ.ศ.2543 –2547.....	53
ตารางที่ 4.4 จำนวนเงินทุน จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม พ.ศ.2543 – 2547.....	55
ตารางที่ 4.5 จำนวนแรงงาน จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม พ.ศ.2543 – 2547.....	57
ตารางที่ 4.6 การประกอบอาชีพของผู้มีงานทำ รายสาขาการผลิตเปรียบเทียบ พ.ศ.2537, 2542 และ 2547.....	59
ตารางที่ 4.7 จำนวนประชากร อัตราการเปลี่ยนแปลง จำแนกเป็นรายอำเภอ พ.ศ. 2543 – 2547.....	61
ตารางที่ 4.8 จำนวนและความหนาแน่นประชากรรายอำเภอในจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2547..	62
ตารางที่ 5.1 ระดับการศึกษา แยกตามเพศและช่วงอายุ.....	65
ตารางที่ 5.2 ภูมิฐานะของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม.....	66
ตารางที่ 5.3 อาชีพเดิมก่อนมาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม แยกตามภูมิฐานะ.....	66
ตารางที่ 5.4 การกระจายตัวของที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน.....	79
ตารางที่ 5.5 รูปแบบที่อยู่อาศัยตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน แยกตามพื้นที่ที่เก็บข้อมูล.....	83
ตารางที่ 5.6 ปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัย.....	85
ตารางที่ 5.7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับที่พักอาศัยของผู้ใช้แรงงาน.....	86
ตารางที่ 5.8 สาเหตุการตัดสินใจจะเปลี่ยนที่อยู่อาศัยและความต้องการครอบครอง ที่อยู่อาศัยใหม่.....	87
ตารางที่ 5.9 ความสัมพันธ์ระหว่างรายรับ – รายจ่าย.....	91
ตารางที่ 5.10 สถานที่จับจ่ายใช้สอย แยกตามพื้นที่ที่เก็บข้อมูล.....	93

ตารางที่ 5.11 สถานที่ตั้งของโรงเรียนบุตร แยกตามพื้นที่ที่เก็บข้อมูล.....	94
ตารางที่ 5.12 ปัญหาจากแหล่งที่อยู่อาศัย แยกตามพื้นที่ที่เก็บข้อมูล.....	98
ตารางที่ 5.13 ปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน.....	100

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแนบที่

	หน้า
แนบที่ 3.1 แสดงที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม.....	26
แนบที่ 3.2 แสดงพื้นที่ที่เก็บข้อมูล.....	33
แนบที่ 4.1 แสดงเขตการปกครองและโครงข่ายการคมนาคม.....	41
แนบที่ 4.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินเปรียบเทียบปีพ.ศ.2538 และ 2543.....	47
แนบที่ 5.1 แสดงความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ด้านสังคมของผู้ใช้แรงงาน.....	96
แนบที่ 5.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน (ตำบลคลองหนึ่งและตำบลบางกะดี).....	105
แนบที่ 5.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน (ตำบลประชาธิปไตยและตำบลคูคต).....	106

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่ 5.1 แสดงเส้นทางรรีบ-ส่งคนงาน (แหล่งงาน – กรุงเทพมหานคร).....	72
แผนภาพที่ 5.2 แสดงเส้นทางรรีบ-ส่งคนงาน (แหล่งงาน – นนทบุรี).....	73
แผนภาพที่ 5.3 แสดงเส้นทางรรีบ-ส่งคนงาน (แหล่งงาน – พระนครศรีอยุธยา).....	76
แผนภาพที่ 5.4 แสดงเส้นทางรรีบ-ส่งคนงาน (แหล่งงาน – ปทุมธานี).....	77

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
แผนภูมิ 2.1 แสดงแบบจำลองทฤษฎีวงกลม ทฤษฎีรูปพาย และทฤษฎีหลายศูนย์กลาง.....	16
แผนภูมิ 2.2 กรอบความคิดในการศึกษา.....	23
แผนภูมิ 5.1 แสดงช่วงระยะทางและระยะเวลาในการเดินทางของผู้ใช้แรงงาน แยกตามรายพื้นที่ที่เก็บข้อมูล.....	104
แผนภูมิ 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน.....	107

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 5.1 รถรับ-ส่งคนงานในเขตอุตสาหกรรม.....	78
ภาพที่ 5.2 พื้นที่ที่เก็บข้อมูล.....	80
ภาพที่ 5.3 รูปแบบของที่อยู่อาศัย.....	89
ภาพที่ 5.4 สถานที่จัดจ่ายใช้สอย.....	94

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้กำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางในการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโตของเมือง โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4, 5, 6 และ 7 ที่มุ่งเน้นเรื่องการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมุ่งขยายการผลิตสาขาเกษตร ปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อส่งออก การกระจายรายได้และการสร้างงานในภูมิภาค รวมทั้งการแก้ปัญหาความยากจนในชนบทล้าหลังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 และ 7 จะเน้นการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ โดยมุ่งปรับโครงสร้างการผลิตและการตลาดของประเทศให้กระจายตัวมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาเมืองและพื้นที่เฉพาะ มีการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคพัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคเป็นฐานเศรษฐกิจและการจ้างงาน เพื่อให้ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนชนบท เกิดการพัฒนาอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิตคนยากจนในเมือง

จากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศ ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมควบคู่กับภาคเกษตรกรรม ขณะที่ภาคการผลิตที่เป็นอุตสาหกรรมให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากว่าในการลงทุนเมื่อเทียบกับภาคการผลิตเกษตรกรรม ทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรม โดยการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมจะมีการกระจุกตัวอย่างหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากเป็นทำเลที่ตั้งที่มีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมและมีความได้เปรียบกว่าจังหวัดอื่นๆ กรุงเทพมหานครมีพัฒนาการของความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นเมืองเอกนคร (Primate City) การขยายตัวของกรุงเทพมหานครได้ขยายเข้าไปยังพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดปริมณฑลและจังหวัดโดยรอบที่อยู่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานครในพื้นที่ภาคกลางของประเทศ

ภาคมหานครที่ขยายตัวออกไป (Extended Metropolitan Region) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบทรอบเมืองใหญ่ โดยในบริเวณพื้นที่ภาคมหานครที่ขยายตัวออกไปจะมีการใช้ที่ดินผสมผสานระหว่างการใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัย อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม ซึ่งขยายตัวเข้าไปในพื้นที่ที่เคยทำการเกษตรมาก่อนและมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีการติดต่อกันอย่างสะดวกจากโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนหรือคลอง

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ขยายตัวทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครโดยมีความเชื่อมโยงกันด้วยเส้นทางคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ (McGee, T.G.1991 อ้างถึงใน สันฐิตา, 2543 : 290) มีการกระจายตัวของอุตสาหกรรมไปตามแกนหลักของเส้นทางคมนาคมเป็นรัศมีโดยรอบต่อจากกรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดการกระตุ้นทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรม เนื่องจากมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่พัฒนาแล้ว มีความสะดวกในการเดินทางและการขนส่งที่ทำให้เพิ่มการเคลื่อนย้ายของประชากรและสินค้าได้มาก นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ส่งเสริมการลงทุนเขตที่ 1 ทำให้จังหวัดปทุมธานีมีความหนาแน่นของโรงงานอุตสาหกรรมกระจุกตัวอยู่ โดยรูปแบบที่ตั้งของโรงงานจะกระจายไปตามแนวถนนทางหลวงสายสำคัญ ๆ เช่น ถนนพหลโยธิน ถนนรังสิต-นครนายก ถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา เป็นต้น และมีรูปแบบที่ตั้งของโรงงานในลักษณะรวมกันอยู่เป็นนิคมอุตสาหกรรม โดยมีนิคมอุตสาหกรรม 1 แห่ง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร ในอำเภอคลองหลวง และสวนอุตสาหกรรม 1 แห่ง ได้แก่ สวนอุตสาหกรรมบางกะดี ในอำเภอเมืองปทุมธานี

จากการที่จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่รองรับความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมซึ่งขยายตัวต่อเนื่องมาจากกรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดเป็นแหล่งงานสำหรับผู้ใช้แรงงานทั้งแรงงานท้องถิ่นและแรงงานอพยพ จากข้อมูลสถิติ พบว่า จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 2,236 โรงงาน และมีจำนวนแรงงานทั้งหมด 236,053 คน (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2548) ขณะที่จำนวนประชากรในจังหวัดปทุมธานีมีจำนวน 815,402 คน จำนวนแรงงานที่ประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 28.95 ของจำนวนประชากรทั้งหมด สำหรับสถิติการย้ายเข้ามาจำนวน 99,716 คน คิดเป็นร้อยละ 42.24 ของจำนวนแรงงาน การเพิ่มขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น แรงงานท้องถิ่นสามารถทำงานในจังหวัดของตนได้ นอกจากนี้ ยังเป็นการดึงดูดแรงงานอพยพให้เข้ามาทำงานอีกด้วย ทำให้พื้นที่ศึกษาดังกล่าวถือเป็นแหล่งสกัดกั้นประชากรที่ต้องการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาหางานทำในกรุงเทพมหานคร เป็นการลดความแออัดของกรุงเทพมหานครลง ปัจจัยที่ทำให้แรงงานท้องถิ่นและแรงงานอพยพเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเนื่องจากรายได้ที่ประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมสูงกว่ารายได้ที่ประกอบอาชีพในชนบท อีกทั้ง ค่าจ้างในภาคมหานครก็สูงกว่าพื้นที่เขตรอบนอก นอกจากนี้ การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมักเป็นแรงงานที่ไม่ต้องใช้ความรู้มากนัก โรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งจะมีสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้กับผู้ใช้แรงงาน ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้แรงงาน รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมบางแห่งที่ไม่มีสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้กับผู้ใช้แรงงาน ทำให้ผู้ใช้แรงงานต้องหาที่อยู่อาศัยเอง รายได้จากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมก็ไม่สูงมาก ผู้ใช้แรงงานจึงต้องเลือกที่อยู่อาศัยที่ราคาค่อนข้างถูกเพื่อเป็นการลด

ภาระเรื่องค่าใช้จ่าย เมื่อที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้แรงงาน ทำให้เกิดความแออัดของที่อยู่อาศัย สภาพที่อยู่อาศัยจะเสื่อมโทรมและเกิดปัญหาต่างๆตามมา ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมขัง ปัญหาขยะ เป็นต้น ในระยะแรกผู้ใช้แรงงานมักจะอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องหรือคนที่รู้จัก ซึ่งต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตแบบเมือง หากปรับตัวได้ก็สามารถอาศัยอยู่ต่อได้อย่างไม่มีปัญหา แต่ถ้าปรับตัวไม่ได้ก็จะย้ายกลับถิ่นฐานเดิมหรือไปประกอบอาชีพแบบเดิม ดังนั้น การศึกษารูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนแก้ไขปัญหาทั้งทางกายภาพและสังคมในเรื่องที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 ศึกษาการกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยและรูปแบบของที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม
- 1.2.2 ศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม
- 1.2.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงานของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี อำเภอหนองเสือ อำเภอลองหลวง อำเภอสามโคก อำเภอลาดหลุมแก้ว

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษารูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน ได้แก่ การกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัย ลักษณะของที่อยู่อาศัย ปัจจัยในการเลือกที่พักอาศัย สภาพแวดล้อม การเดินทางไปทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งงาน รายรับ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ภูมิลำเนาเดิม ชีวิตความเป็นอยู่ การใช้เวลาว่างในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

1.4 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1.4.1 การศึกษาทฤษฎี แนวความคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 2 ชนิด คือ

- 1) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว
- 2) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลจากแบบสอบถามและการสำรวจภาคสนาม

1.4.3 การสำรวจแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานจากเส้นทางรถรับ-ส่งคนงาน

1.4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเอาข้อมูลจากแบบสอบถามมาประมวลผลข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป จะได้ข้อมูลออกมาในรูปของร้อยละ

1.4.5 การสรุปและเสนอแนะ โดยนำผลของการวิเคราะห์มาทำการสรุปและเสนอแนะ

1.5 แหล่งที่มาของข้อมูล

1.5.1 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร บทความทางวิชาการ รวมถึงทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
- สำนักงานจังหวัดปทุมธานี
- สำนักโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดปทุมธานี
- สำนักงานสถิติจังหวัดปทุมธานี
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปทุมธานี
- แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ กรมแผนที่ทหาร
- สำนักหอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.5.2 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการลงสำรวจภาคสนาม จากการสอบถาม และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งเจ้าหน้าที่ของภาครัฐและเอกชน รวมถึงผู้ใช้งานในโรงงานอุตสาหกรรม

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม หมายถึง ผู้ที่ทำงานในโรงงานซึ่งเป็นแรงงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะ ความรู้ความสามารถพิเศษใดๆ ในการทำงานและได้รับค่าจ้างแรงงานในอัตราขั้นต่ำ

โรงงานอุตสาหกรรม หมายถึง อาคาร, สถานที่, ยานพาหนะที่ใช้เครื่องจักร โดยมีกำลัง ตั้งแต่ 5 แรงม้า หรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ 5 แรงม้าขึ้นไป, การใช้คนงานตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป โดยใช้ เครื่องจักรหรือไม่นั้น สำหรับทำการผลิต, การประกอบ, การบรรจุ, การซ่อม, การซ่อมบำรุง, การ ทดสอบ, การปรับปรุง, การแปรสภาพ, การลำเลียง, การเก็บรักษา และแม่กระทั่ง การทำลายสิ่ง ใดๆ นั่นก็ตามที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละประเภท หรือชนิดของโรงงานที่ได้กำหนดขึ้นในกฎกระทรวง

แหล่งงาน หมายถึง พื้นที่ที่มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมกระจุกตัวรวมกันเป็นกลุ่ม เช่น นิคมอุตสาหกรรมหรือสวนอุตสาหกรรม

แหล่งที่อยู่อาศัย หมายถึง พื้นที่ที่มีผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมพักอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของ ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม
- 2) เป็นประโยชน์ในการพิจารณาปัจจัยที่สำคัญในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน อุตสาหกรรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องรูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี ได้พิจารณาถึงแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการประกอบการศึกษา ได้แก่ แนวความคิดเรื่องภาคมหานครที่ขยายตัวออกไป การเคลื่อนย้ายแรงงาน การเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัย และรูปแบบของที่อยู่อาศัย

2.1 แนวความคิดเรื่องภาคมหานครที่ขยายตัวออกไป

ลักษณะกระบวนการเป็นเมืองที่ขยายตัวไปยังพื้นที่อื่นรอบ ๆ กรุงเทพมหานคร เนื่องจาก การหลั่งไหลของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการจ้างงานที่เกิดขึ้น การขยายตัวของพื้นที่ภาคมหานครเกิดจากแรงผลักดันของการขยายเมืองของกรุงเทพมหานคร โดยมีรูปแบบของการแบ่งพื้นที่ ออกเป็นที่อยู่อาศัยและการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งจะเรียกภูมิภาคที่เกิดขึ้นนี้ว่า ภาคมหานครที่ขยายตัวออกไป (The Extended BMR)

รูปแบบการเกิดขึ้นของภูมิภาคเมืองมหานคร (Mega-urban Region) เป็นปรากฏการณ์ใหม่ของการเป็นเมืองในภูมิภาคเอเชีย ที่มีเมืองมหานครซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเมืองหลวง หรือเมืองหลัก มีการขยายตัวทางพื้นที่สูงมาก บางแห่งขยายออกไปถึง 30 กิโลเมตรจากตัวเมือง และได้ขยายออกไปผสมกับพื้นที่เขตชนบท ทำให้บริเวณดังกล่าวมีการปะทะสัมพันธ์กันทาง เศรษฐกิจและสังคมระหว่างเมืองใหญ่กับพื้นที่โดยรอบเมือง ลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์กัน เป็นไปอย่างเข้มข้นระหว่างเมืองกับชนบท มีการผสมผสานระหว่างกิจกรรมภาคการเกษตรและ กิจกรรมนอกภาคการเกษตร รูปแบบของเมืองนี้ McGee (1991) เรียกว่า ภาคมหานครที่ขยาย ออกไป (Extended Metropolitan Region หรือ Mega-urban Region) และเรียกกระบวนการ เปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียว่า kotadesasi (คำนี้เป็นคำผสมมาจาก อินโดนีเซีย โดย kota แปลว่า เมือง desa แปลว่า หมู่บ้าน และ si แปลว่า กระบวนการ)

ภาคมหานครที่ขยายออกไป (Mega-urban Region) เกิดจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ของเมืองใหญ่อย่างน้อย 2 เมืองทำให้พื้นที่เมืองขยายตัวเข้าหากัน ซึ่งเชื่อมโยงด้วยเส้นทางคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการใช้ที่ดินระหว่างเมืองกับชนบทปะปนกันในระหว่างเมือง ทั้ง สอง ส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการเดินทางไม่เกิน 3-4 ชั่วโมง บริเวณพื้นที่ภาคมหานครที่ขยายตัว ออกไป (Mega-urban Region) จะมีการใช้ที่ดินผสมผสานระหว่างการใช้ที่ดินเพื่อการพักอาศัย

อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม ซึ่งขยายตัวเข้าไปในพื้นที่ที่เคยทำการเกษตรมาก่อนและมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น นอกจากระบบโครงข่ายการคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการเดินทางและการขนส่งสินค้าแล้ว ภาคมหานครที่ขยายตัวออกไป (Mega-urban Region) อาจเกิดจากนโยบายทางเศรษฐกิจของภาครัฐและภาคเอกชน รูปแบบการเติบโตทางเศรษฐกิจและบทบาทของเมืองในการติดต่อระหว่างประเทศ ก็มีส่วนช่วยเกิดการขยายตัวของพื้นที่โดยรอบได้เช่นกัน

2.2 แนวความคิดเรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงาน

Everett S. Lee (1969) ได้ตั้งทฤษฎีการย้ายถิ่นฐานได้กว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นจากที่ใดหรืออยู่ภายใต้สถานการณ์ใดก็ตาม ทฤษฎีนี้อธิบายถึงการย้ายถิ่นฐานโดยแบ่งปัจจัยที่มีผลต่อการย้ายถิ่นออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับถิ่นต้นทาง มักเป็นปัจจัยทางลบที่ผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดนปัจจัยทางลบในถิ่นต้นทาง ได้แก่ การมีทรัพยากรธรรมชาติน้อยลง ปัญหาการว่างงาน ปัญหาความยากจน การถูกกีดกันเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา การประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติ เช่น สกาวดินแห้งแล้ง ฝนแล้ง เป็นต้น การเคลื่อนย้ายไปอยู่หรือไปหางานทำในที่แห่งใหม่จะเกิดขึ้นเพราะผู้เคลื่อนย้ายมักจะมี ความคาดหวังว่า เขาจะสามารถยกระดับทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดีขึ้นกว่าอยู่ในถิ่นเดิม

การเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากความยากจนซึ่งมีอยู่ทั่วไปในชนบท ความยากจนในชนบทที่เป็นสาเหตุให้เกิดการผลักดันการเคลื่อนย้ายแรงงาน ได้แก่ พื้นที่แห้งแล้ง โภคทรัพย์ฝืดเคือง ว่างไกลความเจริญ โอกาสในการประกอบอาชีพที่นอกเหนือจากการเกษตรมีน้อยมาก และโอกาสที่จะสร้างตัวเองจากพื้นฐานที่มีอยู่เหล่านั้นแทบจะไม่มี ไม่สามารถเทียบกับคนในเมืองได้ จำนวนที่ดินที่ใช้ในการเกษตรมีอยู่อย่างจำกัด ขณะที่จำนวนคนที่ต้องการใช้ที่ดินมีมากขึ้น ครอบครัวมีภาระต้องเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นใน ขณะที่ค่าครองชีพสูงมากในปัจจุบัน ผลผลิตทางเกษตรได้ผลไม่แน่นอนเนื่องจากต้องพึ่งพาธรรมชาติเป็นตัวกำหนด การเป็นหนี้สินจากการกู้ยืมเงินมาใช้เป็นทุนในการทำการเกษตร เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพไม่สมบูรณ์ทำให้ผลผลิตต่ำ ปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ การถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางที่กดราคาผลผลิต โครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐบาลเข้าไม่ถึงชนบท หรือไม่สมารถจะแก้ไขปัญหาของชาวชนบทได้ การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานออกจากพื้นที่เดิมจึงปรากฏให้เห็นทั่วไปในชนบทของประเทศ

2. ปัจจัยเกี่ยวข้องกับถิ่นปลายทาง เป็นปัจจัยในทางบวก ได้แก่ แรงจูงใจในโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่า การมีโอกาที่จะทำงานตามความสามารถหรือตามความถนัดของตนเอง การได้รับค่าจ้างที่สูงกว่าในถิ่นเดิม รวมทั้งมีการจ้างงานในถิ่นปลายทาง

ในประเทศไทยมักมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อทำงานประเภทต่าง ๆ เนื่องจากรายได้ที่รับสูงกว่าการทำงานในชนบท ความเป็นอยู่ที่ดีกว่าถิ่นฐานเดิม ส่วนใหญ่การอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่เมืองมักเป็นการอพยพเข้ามาเพื่อหางานทำในโรงงานอุตสาหกรรม เพราะรายได้ดีกว่าและลักษณะงานที่ทำงานมีความมั่นคงกับชีวิตของผู้อพยพแรงงาน จะเห็นได้ว่า ในเมืองที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากจะมีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาสูงกว่าในเมืองที่มีโรงงานอุตสาหกรรมน้อย

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอุปสรรคระหว่างท้องถิ่นต้นทางกับท้องถิ่นปลายทาง เป็นผลมาจากการเปรียบเทียบปัจจัยที่ถิ่นต้นทางและถิ่นปลายทาง ผลจากการเปรียบเทียบจะต้องเพียงพอที่จะเอาชนะความเฉื่อยชาตามธรรมชาติที่มีอยู่ จึงทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานได้ นอกจากนี้ ยังมีอุปสรรคระหว่างถิ่นต้นทางกับถิ่นปลายทางแทรกอยู่ เช่น ค่าใช้จ่ายและทุนในการเดินทาง ระยะทางความยากลำบากในการเดินทาง ตลอดจนปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับที่อยู่ใหม่ การตัดสินใจว่าจะเคลื่อนย้ายหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการประเมินผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับการเคลื่อนย้าย โดยในชนบทไทยการเคลื่อนย้ายมักเกิดจากการที่ชาวชนบทคาดว่าจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าจึงเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่เมืองเพื่อหางานทำแทนที่จะทำงานอยู่ในชนบท

4. ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นปัจจัยที่ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลที่จะเคลื่อนย้ายแรงงาน เป็นการคาดหวังว่าจะมีโอกาสที่ดีกว่าในปัจจุบัน การบรรลุเป้าหมายของชีวิต เช่น ความมั่งคั่งในด้านฐานะในสังคม ด้านความสะดวกสบาย และด้านความเป็นตัวของตัวเอง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การย้ายถิ่นฐานเข้ามาสู่เมืองเนื่องจากปัจจัยดึงดูดทางเศรษฐกิจ การตัดสินใจเปรียบเทียบระหว่างถิ่นต้นทางและถิ่นปลายทาง การคาดหวังว่าจะได้รับรายได้ที่สูงกว่าในชนบท การมีงานทำที่มั่นคง และการคาดหวังในชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่าในปัจจุบันของตัวผู้อพยพ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานขึ้น

แมน สาร์ธตัน (2527) ได้ให้ความหมายของ การเคลื่อนย้ายแรงงาน (Labour Mobility) ว่า การเข้าออกจากกำลังแรงงาน การมีงานทำหรือว่างงาน การเปลี่ยนงานหรือการเปลี่ยนถิ่นฐานก็ได้ ถ้าเป็นการเปลี่ยนถิ่นฐานจะเรียกว่า "การอพยพ" ดังนั้น การเคลื่อนย้ายแรงงานตามความหมายนี้ ครอบคลุมการเคลื่อนย้ายหรือการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับแรงงานไว้หมด ไม่ว่าจะเป็น

การเปลี่ยนแปลงอาชีพการงานหรือการเปลี่ยนแปลงในตลาด ซึ่งมีผลทำให้บทบาทหน้าที่ หรือถิ่นฐานของแรงงานในกระบวนการผลิตต้องเปลี่ยนไป

นอกจากนี้ ได้มีการจำแนกประเภทของการเคลื่อนย้ายแรงงาน 5 ประเภท คือ

1. การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างหน่วยการผลิต (Interfirm Mobility) หมายถึง การที่แรงงานเปลี่ยนนายจ้างโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงถิ่นฐาน และไม่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของงานที่ทำ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพ และประเภทอุตสาหกรรมที่ทำ

2. การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างอาชีพ (Occupational Mobility) หมายถึง การที่แรงงานเปลี่ยนจากอาชีพหนึ่งไปอีกอาชีพหนึ่ง โดยลักษณะงานในหน้าที่รับผิดชอบเปลี่ยนไป ใช้ความรู้และความชำนาญต่างไปจากเดิม

3. การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างอุตสาหกรรม (Industrial Mobility) หมายถึง การที่แรงงานเคลื่อนย้าย หรือเปลี่ยนงานจากอุตสาหกรรมหนึ่งไปอีกอุตสาหกรรมหนึ่ง

4. การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภูมิภาค (Geographical Mobility) หมายถึง การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างท้องถิ่น หรือระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นภายในประเทศเดียวกัน หรือคนละประเทศก็ได้ ถ้าเป็นการเคลื่อนย้ายเป็นเวลานานหรือถาวร เรียกว่า "การอพยพ" ดังนั้น การอพยพจึงมี 2 ประเภท คือ การอพยพภายในประเทศ และการอพยพระหว่างประเทศ

5. การเคลื่อนย้ายเข้าออกจากกำลังแรงงาน (Labour-Force-Status Mobility) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานภาพจากผู้ว่างงาน เป็นผู้มีงานทำ หรือการเปลี่ยนแปลงในการเข้าร่วมในกำลังแรงงาน หรือหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในกำลังแรงงานนั่นเอง

การเคลื่อนย้ายแรงงานจะเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน ได้แก่

1. อายุ คนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวมีโอกาสในการเคลื่อนย้ายแรงงานมากกว่าคนในวัยสูงอายุ
2. เพศ ผู้ชายมีโอกาสในการเคลื่อนย้ายแรงงานมากกว่าผู้หญิง ในกรณีที่เป็น การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ แต่ถ้าเป็นการเคลื่อนย้ายเข้าออกจากแรงงาน ผู้หญิงมีโอกาสในการเคลื่อนย้ายแรงงานมากกว่าผู้ชาย
3. เชื้อชาติ บางเชื้อชาติมีอุปนิสัยชอบการเคลื่อนย้าย ผจญภัย เสาะแสวงหาความรู้แปลกใหม่อยู่เสมอ จึงมีความเป็นไปได้ที่จะมีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภูมิภาคและระหว่างอาชีพสูง บางเชื้อชาติเป็นที่รังเกียจแก่เชื้อชาติอื่น การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างอาชีพจึงต่ำ แต่

พวกนี้จะมีการเคลื่อนย้ายระหว่างสถานที่ทำงานหรือการเปลี่ยนนายจ้างตลอดจนการเข้าออกจากกำลังแรงงานจะมีสูงกว่าเชื้อชาติอื่น

นอกจากนี้ ค่านิยม เหตุผลทางจิตวิทยา เหตุผลทางเศรษฐกิจและการเมือง ก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภูมิภาคหรือการอพยพอีกด้วย

2.3 แนวความคิดเรื่องการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัย

การเลือกที่อยู่อาศัยของคนส่วนใหญ่มักจะคำนึงถึงความเหมาะสมในด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญ จนทำให้เกิดเป็นลักษณะของชุมชนขึ้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลที่จะเลือกที่อยู่อาศัย โดยมีนักคิดต่าง ๆ ได้ให้แนวความคิดไว้ ดังนี้

John F. Kain (พบใน Harold Carter 1975 : 260) ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านระยะทางไปยังแหล่งงานว่า มีผลต่อที่ตั้งของที่อยู่อาศัยและมีความสัมพันธ์กับระดับรายได้ กล่าวคือ ระยะทางในการเดินทางไปทำงานจะเพิ่มขึ้นตามระดับรายได้ ผู้มีรายได้มากที่ทำงานอยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมืองมีแนวโน้มจะเดินทางไปทำงานในระยะทางที่ไกลกว่าและจะอาศัยอยู่ในเขตชานเมือง ส่วนผู้มีรายได้น้อยจะเดินทางไปทำงานในระยะทางที่ใกล้กว่า และจะอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้ ๆ กับแหล่งงาน โดยไม่คำนึงว่าแหล่งงานจะอยู่ที่ใด

Park, Burgess and Mc Kenzie (พบใน Werner Z. Hirsch 1973 : 53-54) ได้ศึกษาเรื่องการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัยภายในเมืองโดยเฉพาะ ผลของการศึกษา พบว่า ระดับรายได้มีความสัมพันธ์กับการเลือกที่อยู่อาศัย กล่าวคือ ผู้ที่มีรายได้น้อยจะอาศัยอยู่ใกล้กับใจกลางเมือง ส่วนผู้ที่มีรายได้สูงจะเลือกอาศัยอยู่ในบริเวณชานเมืองที่ห่างไกลออกไป เนื่องจากผู้ที่มีรายได้สูงต้องการบ้านที่มีบริเวณมากและราคาที่ดินบริเวณชานเมืองก็มีราคาถูกกว่าและยังมีสภาพแวดล้อมดีกว่าด้วย

Brain J.L. Berry and Frank E. Horton (พบใน Murphy 1975 : 436) ได้กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานที่กำหนดการเลือกที่อยู่อาศัยว่า มี 3 ประการ ได้แก่

1. ราคาหรือค่าเช่าที่พักอาศัย
2. ชนิดของที่พักอาศัย
3. ที่ตั้งของที่พักอาศัย

ปัจจัยทั้ง 3 ประการ มีความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับเหตุผลส่วนตัวในการเลือกที่พักอาศัยของแต่ละบุคคล เช่น จำนวนเงินที่บุคคลพอใจที่จะจ่ายสำหรับที่อยู่อาศัย ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับรายได้รวมทั้งสถานภาพของการสมรสและขนาดของครอบครัว หรือวิถีทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะมีผลต่อชนิดของชุมชนที่ต้องการจะอยู่ สถานที่ทำงาน และระยะทางจากบ้านไปยังแหล่งงาน

B.M. Moriarty (พบใน Harold Carter 1975 : 56-57) ได้กล่าวถึงปัจจัยในการเลือกบริเวณที่พักอาศัยว่า มี 2 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานอันดับแรกในการเลือกที่อยู่อาศัย ส่วนระยะทางไปยังแหล่งงาน และราคาที่ดินนั้นเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญต่อมาภายหลัง การตัดสินใจเลือกที่ตั้งที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับงบประมาณที่มีอยู่และระดับรายได้ของผู้อยู่อาศัย สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดการกระจายตัวของกลุ่มชนที่มีฐานะทางสังคมต่างกัน

2. ปัจจัยด้านสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความแตกต่างด้านคุณค่าของความต้องการและความพอใจส่วนตัว

Brain Goodal (1974) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกที่อยู่อาศัยว่า ผู้อาศัยจะพิจารณาคูณสมบัติของที่อยู่อาศัย 3 ประการ คือ

1. ลักษณะของบ้าน ได้แก่ ความเก่า-ใหม่ของบ้าน ขนาดของบ้านที่เหมาะสมกับขนาดของครอบครัว และคุณสมบัติของส่วนประกอบภายในบ้านที่สัมพันธ์กับราคาบ้าน

2. ลักษณะของชุมชน ผู้อยู่อาศัยมักจะเลือกบริเวณที่อยู่อาศัยที่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกับตนเอง

3. ความสัมพันธ์ของที่ตั้งนั้น ๆ กับพื้นที่โดยรอบ ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทางจากที่ตั้งของที่อยู่อาศัยไปยังแหล่งงาน ย่านการค้า อุตสาหกรรม และการติดต่อสัมพันธ์กับกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

แต่ในทางปฏิบัติ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่อยู่อาศัย ได้แก่

1. รายได้ (Income) เขากล่าวว่า รายได้ (Income) ความพอใจ (Preferences) และการเลือกที่อยู่อาศัย (Choice of Residence) จะมีความสัมพันธ์กันยิ่งขึ้น เมื่อรายได้ของผู้อยู่อาศัยมากขึ้นเท่าใด โอกาสของการเลือกชนิดของบ้าน ที่ตั้ง และความพอใจในสิ่งที่ชอบก็จะได้รับการตอบสนองมากขึ้นเท่านั้นซึ่งความสามารถในการจ่ายเพื่อสิ่งที่ดีกว่า และที่ตั้งของที่อยู่อาศัยที่มีสิ่ง

อำนวยความสะดวกให้มากที่สุดจะเป็นตัวตัดสินที่สำคัญสำหรับการกระจายตัวของประชากรภายในเมือง

2. การเข้าถึงแหล่งงาน (Job Access) เป็นปัจจัยที่น่าจะมีอิทธิพลต่อการกระจายตัวของประชากรมากกว่าปัจจัยอื่น ๆ ครอบครัวจะต้องพิจารณาถึงความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงานของหัวหน้าครอบครัว รวมทั้งความเป็นไปได้หลาย ๆ ด้านที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางจากที่บ้านไปยังที่ทำงาน ราคาที่ดินที่เหมาะสม ความต้องการด้านอื่น ๆ ในการติดต่อกับเมืองและสิ่งพึงพอใจต่างๆ ที่ตั้งของที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้แหล่งงานจะช่วยประหยัดในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

3. สภาพครอบครัว (Family Status) การมีเด็กอยู่ในครอบครัวจะมีผลสะท้อนต่อการใช้พื้นที่ของครอบครัว ยิ่งมีเด็กมากเท่าไรก็ยิ่งเป็นเครื่องกระตุ้นให้ต้องการบ้านที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ นอกจากนี้ บริเวณที่มีโรงเรียนซึ่งมีมาตรฐานในด้านการศึกษาดำเนินอยู่ จะเป็นบริเวณที่ได้รับความสนใจในการเลือกเป็นที่ตั้งของที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น ส่วนครอบครัวที่ไม่มีเด็กมักชอบความสะดวกสบายในการเข้าถึงสิ่งซึ่งเป็นที่น่าพอใจของเมือง และพอใจจะอยู่ในบ้านที่มีพื้นที่เล็กกว่าที่ตั้งอยู่ในบริเวณใจกลางเมือง

4. ปัจจัยอื่น ๆ (Other Factors) รายได้และการเข้าถึงแหล่งงานไม่ใช่ปัจจัยเดียวเท่านั้นที่จำกัดขอบเขตแน่นอนว่า ผู้อยู่อาศัยจะอยู่ในบริเวณพักอาศัยใดโดยเฉพาะ การแบ่งแยกสีผิว เชื้อชาติ และชนชั้น ก็มีผลต่อการเลือกที่อยู่อาศัยเช่นกัน

Richard F. Muth (1969) ได้กล่าวถึงความแตกต่างในการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้สูงและรายได้ต่ำว่า ประชากรที่มีรายได้สูงจะมีแหล่งที่พักอาศัยอยู่ในเขตชานเมือง เพราะพอใจที่จะอยู่ในบริเวณที่มีความหนาแน่นต่ำ เนื่องจากต้องการบ้านในบริเวณที่ไม่แออัด แต่ประชากรที่มีรายได้ต่ำ จะอยู่ใกล้ศูนย์กลางของเมือง เพื่อให้สะดวกในการเดินทางไปทำงานและกิจการอื่น ๆ

Jay Siegel (พบใน Hirsch 1973 : 56-57) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเลือกที่อยู่อาศัยว่า มีปัจจัยที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessability)
2. คุณภาพของสิ่งแวดล้อม เช่น ลักษณะทางสังคมของชุมชน สภาพแวดล้อม บริการสาธารณะสำหรับชุมชน ความพึงพอใจที่ได้รับจากที่ตั้งนั้น เป็นต้น
3. ลักษณะที่ดินที่ใช้ในการปลูกบ้านและทำเลที่ตั้ง

ผู้อยู่อาศัยจะพิจารณาเหตุผลจากปัจจัยทั้ง 3 ประการในการเลือกที่อยู่อาศัย ซึ่งจะได้รับประโยชน์สูงสุดภายใต้เงื่อนไขด้านงบประมาณที่จะใช้จ่าย

William Alonso (พบใน Murphy 1975 : 436) ได้กล่าวว่า การเลือกบริเวณที่อยู่อาศัยในเมืองมีความสัมพันธ์กับราคาที่ดิน กล่าวคือ บริเวณใจกลางเมืองราคาที่ดินจะสูงกว่าบริเวณอื่น ๆ ดังนั้น การสร้างที่อยู่อาศัยในเมืองจึงจำเป็นต้องลงทุนสูง ในขณะที่เดียวกันราคาที่ดินจะค่อย ๆ ลดลงตามระยะทางที่ห่างออกไปจากตัวเมือง ทำให้การลงทุนด้านที่อยู่อาศัยลดลงด้วย แต่ราคาที่ดินยังคงผันแปรกับค่าขนส่งคือระยะทางไกล ราคาที่ดินถูกลงก็จริงแต่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงขึ้น ดังนั้น ผู้ที่มีรายได้สูงย่อมมีโอกาสจะเลือกอยู่นอกเมือง ขณะที่ผู้มีรายได้ต่ำต้องอาศัยอย่างแออัดในเมือง โดย Alonso ได้สรุปการเลือกบริเวณที่อยู่อาศัยว่าต้องพิจารณาปัจจัย 3 ประการ คือ

1. ราคาของที่อยู่อาศัย ซึ่งสัมพันธ์กับรายได้และความสามารถในการจ่ายสำหรับที่อยู่อาศัยนั้น
2. รูปแบบของที่อยู่อาศัย ซึ่งก่อให้เกิดความพอใจแก่ผู้อยู่อาศัยและสัมพันธ์กับขนาดครอบครัวและสถานภาพสมรส
3. ที่ตั้งของที่อยู่อาศัย ซึ่งสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและระยะห่างจากที่ทำงาน

ดังนั้น ในการพิจารณาการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้แรงงานเอง เช่น ระดับรายได้ ราคาหรือค่าเช่าที่พักอาศัย ราคาที่ดิน ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงาน หรือการอยู่ใกล้แหล่งงานและลักษณะของชุมชน เช่น บริเวณที่อยู่อาศัยมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกัน รวมทั้งลักษณะความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบ เช่น การเข้าถึงของที่อยู่อาศัยไปยังย่านการค้า อุตสาหกรรม และการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ เป็นต้น

W.Lean (1974) ได้กล่าวถึงการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัยว่า ผู้ที่มีรายได้แตกต่างกัน จะเลือกที่อยู่อาศัยแตกต่างกันด้วย โดยผู้ที่มีรายได้ต่ำจะพยายามเลือกที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้กับที่ทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในเขตอุตสาหกรรม เพราะจะประหยัดค่าเดินทาง ซึ่งอาจจะเสียค่าใช้จ่ายเฉพาะค่าเช่าบ้าน ส่วนผู้ที่มีรายได้สูงจะสามารถเลือกที่อยู่อาศัยได้หลายประเภท ไม่จำเป็นต้องสนใจความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับที่ทำงาน เพราะผู้ที่มีรายได้สูงสามารถเดินทางได้รวดเร็วโดยใช้เวลาเท่ากับผู้ที่มีรายได้ต่ำซึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งงาน

จากแนวความคิดข้างต้น จะเห็นได้ว่า การเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัย จะขึ้นอยู่กับ ระดับ รายได้ ราคาหรือค่าเช่าที่พักอาศัย ราคาที่ดิน ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงาน หรือการอยู่ใกล้ แหล่งงาน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน ก็เป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจ เลือกที่อยู่อาศัย โดย Berry และ Horton (1970) ได้ศึกษาการเดินทางไปทำงานของประชากรใน เมือง และพยายามศึกษาถึงตำแหน่งของแหล่งงานกับตำแหน่งที่อยู่อาศัย พบว่า ในกรณีที่แหล่ง งานอยู่ในบริเวณศูนย์กลางธุรกิจการค้าของเมืองและขอบของบริเวณศูนย์กลางธุรกิจการค้าของ เมือง จะมีประชากรเดินทางมาจากทุกแห่งของเมือง โดยมีการวางตัวเป็นแนวยาวไปตามถนนที่ เป็นสายหลักหรือทางด่วนต่าง ๆ ส่วนในกรณีที่แหล่งงานอยู่ในบริเวณเขตชานเมือง จะไม่มีรูปแบบ การเดินทางอย่างขอบเขตแรก แต่เป็นการเดินทางที่กระจุกกระจายจากเขตทั่วไป

Berry และ Horton (1970) ได้เสนอตัวกำหนดที่เข้ามามีบทบาทต่อรูปแบบการเดินทาง ว่า ประกอบด้วย 1) เส้นทางคมนาคมและระยะทาง ที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้เส้นทางคมนาคม สามารถ เดินทางได้โดยสะดวกและรวดเร็ว ลดเวลาในการเดินทาง

2) อาชีพการงานและรายได้ ประชากรที่มีรายได้ดีกว่าจะมีระยะทางในการเดินทางไป ทำงานไกลกว่า และจะเลือกที่อยู่อาศัยในเขตชานเมืองที่อยู่ใกล้ถนนสายหลักหรือทางด่วน เพื่อให้ เดินทางเข้าถึงที่ทำงานได้สะดวกรวดเร็ว ส่วนผู้ที่มีรายได้น้อยจะพยายามเลือกที่อยู่อาศัยใกล้กับที่ ทำงาน เพื่อให้ใช้เวลาในการเดินทางสั้นและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด โดยจะอาศัยบริการรถขนส่ง สาธารณะ

3) ลักษณะทางเชื้อชาติของประชากร ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม ไปตั้งที่อยู่อาศัยเป็นกลุ่มเป็นก้อนในส่วนหนึ่งของเมือง ทำให้ปริมาณการเดินทางไปทำงานใน บริเวณดังกล่าวมีปริมาณสูง

2.4 แนวความคิดเรื่องรูปแบบของเมือง

ในการศึกษาเกี่ยวกับการอยู่อาศัยของชุมชนในระดับต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีการตั้งถิ่นฐานในเขตเมือง (พบใน Harrison S. Campbell 1998) โดยรูปแบบการใช้ที่ดิน เมืองจะเปลี่ยนไปตามความซับซ้อนของเมือง ทฤษฎีที่เป็นแนวความคิดพื้นฐาน ได้แก่

1. Concentric Theory

Ernest W. Burgess ได้อธิบายเกี่ยวกับการกระจายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการ ใช้ที่ดินภายในเมือง รวมทั้งแนวความคิดเกี่ยวกับที่ตั้งของที่อยู่อาศัย โดย Burgess กล่าวว่า

บริเวณที่อยู่อาศัยจะจัดตัวเองเป็นวงกลมเรียงซ้อนกันอยู่เป็นชั้น ๆ วงกลมแต่ละวงแสดงถึงที่อยู่อาศัยแต่ละประเภทที่แยกออกจากกัน เป็นผลมาจากการแบ่งแยกกลุ่มประชากรออกจากกัน ด้วยเหตุผลในด้านความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคม

จากแนวความคิดนี้ จะเห็นว่า ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยจะอยู่ใกล้กับย่านธุรกิจของเมือง (Central Business District หรือ CBD) ส่วนที่อยู่อาศัยของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็จะกระจายตัวไปอยู่ตามชานเมือง และถ้าทำการศึกษาถึงโครงสร้างลักษณะของตัวอาคารที่อยู่อาศัย จะพบว่า อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อการอยู่อาศัยสำหรับหลาย ๆ ครอบครัว จะมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ติดกับศูนย์กลางธุรกิจการค้า ส่วนอาคารบ้านเรือนที่สร้างขึ้นเพื่ออาศัยเฉพาะครอบครัวเดี่ยวนั้น จะอยู่ถัดออกไปจากย่านใจกลางเมืองเข้าไปในเขตชานเมือง

2. Sector Theory

Homer Hoyt ได้กล่าวถึงประเภทการใช้ที่ดินเฉพาะเขตที่อยู่อาศัยเท่านั้น โดย Hoyt กล่าวว่า เขตที่อยู่อาศัยจะจัดรูปแบบในลักษณะเป็นเส้นหรือเป็นเสี้ยว ๆ แบบรูปพัด แผ่ขยายออกไปจากจุดศูนย์กลางของเมืองตามถนนสายสำคัญ ๆ ซึ่งตรงกันข้ามกับข้อสังเกตของ Burgess นอกจากนี้ Hoyt ยังเห็นว่า ค่าเช่าเป็นตัวแทนของคุณลักษณะอื่น ๆ ที่อยู่อาศัยได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างของเขตที่อยู่อาศัยในแต่ละเมืองได้ดี และในกรณีที่เมืองขยายตัว การเคลื่อนที่ของเขตที่มีราคาแพงจึงเป็นแรงสำคัญ เพราะมีอิทธิพลในการตั้งเมืองให้เจริญไปตามทิศทางนั้นด้วย

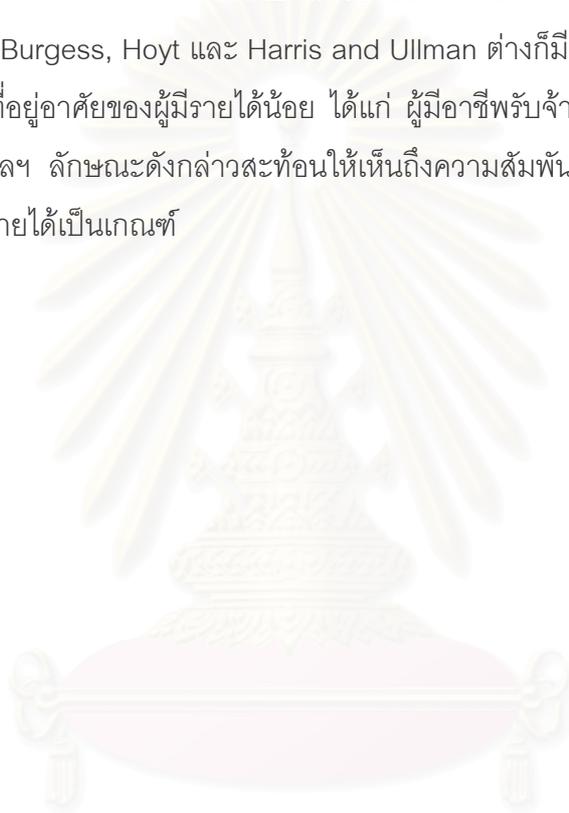
จากแนวความคิดนี้ จะเห็นว่า เขตที่มีราคาที่ดินแพงจะเริ่มใกล้กับย่านการค้าหรือสำนักงานต่าง ๆ ซึ่งผู้มีรายได้สูงทำงานอยู่ ส่วนที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยของเมืองจะอยู่แยกจากเขตที่อยู่อาศัยระดับอื่น ๆ โดยมักจะเกาะกลุ่มกันเป็นแถบตามแนวถนนที่กระจายออกจากศูนย์กลางเมืองซึ่งมีราคาที่ดินสูง และอยู่รอบ ๆ หรือใกล้กับศูนย์กลางธุรกิจหลักของเมืองซึ่งมีราคาที่ดินถูกกว่า

3. Multiple Nuclei Theory

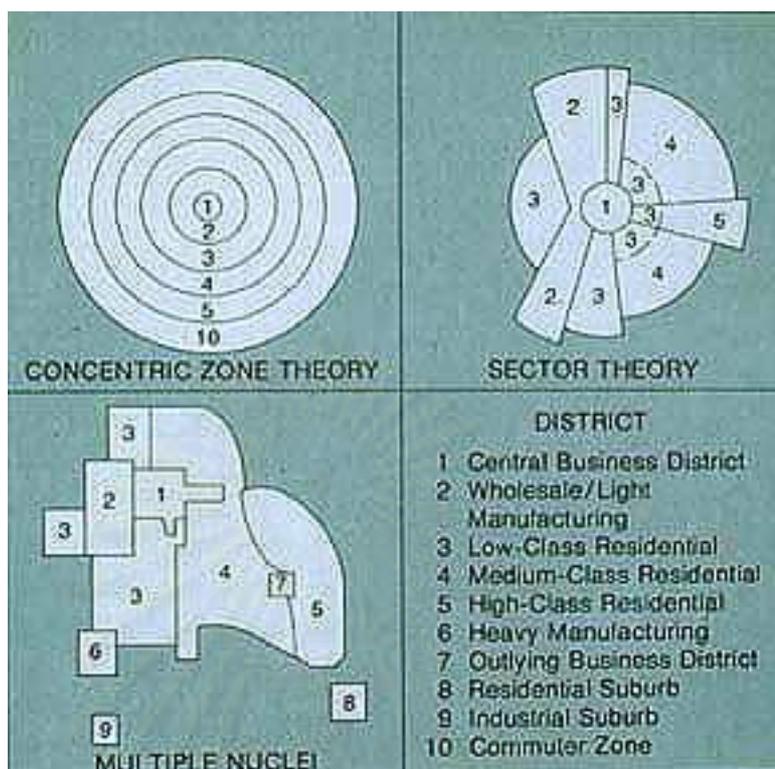
Chauncy D. Harris และ Edward L. Ullman ได้รวมเอาแนวความคิดของ Burgess และ Hoyt เข้าด้วยกัน และผสมผสานเป็นแนวความคิดใหม่ที่เรียกว่า ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง โดยอธิบายรูปแบบการใช้ที่ดินในเมืองเพิ่มเติมว่า รูปแบบการใช้ที่ดินในเมืองจะมีหลายศูนย์กลางมากกว่าศูนย์กลางเดียว เมืองส่วนใหญ่ไม่ได้ขยายตัวขึ้นรอบศูนย์กลางเพียงเดียว แต่จะมีหลาย ๆ ศูนย์กลางเกิดขึ้น โดยเมืองยิ่งใหญ่ขึ้นศูนย์กลางก็ยิ่งมีมากขึ้น

จากแนวความคิดนี้ จะเห็นว่า ศูนย์กลางย่อยที่เกิดขึ้นจะอยู่ใกล้เคียงกับย่านพักอาศัยของ คนชั้นกลางและคนชั้นสูง สำหรับที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสลัมหรือแหล่ง เสื่อมโทรมนั้น มักจะอยู่ใกล้เคียงกับศูนย์กลางธุรกิจของเมือง ตลอดจนย่านการค้าปลีกของเมือง แต่ละแห่งที่กระจายอยู่ภายในเมือง และบางแห่งก็จะใกล้เคียงกับย่านธุรกิจและย่านอุตสาหกรรม เบา

อย่างไรก็ตาม การศึกษาในเรื่องของการใช้ที่ดินหรือการขยายตัวของเมืองตาม แนวความคิดของ Burgess, Hoyt และ Harris and Ullman ต่างก็มีความเห็นสอดคล้องกันในเขต ที่ 3 ว่า เป็นเขตที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ได้แก่ ผู้มีอาชีพรับจ้างทั่วไป กรรมกร พ่อค้าแม่ค้า หาบเร่แผงลอย ฯลฯ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของที่พักอาศัยกับแหล่งงาน ซึ่งค้ำึงถึงระดับรายได้เป็นเกณฑ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 2.1 แสดงแบบจำลองทฤษฎีวงกลม ทฤษฎีรูปพาย และทฤษฎีหลายศูนย์กลาง

- เขตที่ 1 เป็นบริเวณเขตศูนย์กลางของเมือง
- เขตที่ 2 เป็นบริเวณเขตที่ตั้งของอุตสาหกรรมขนาดเบาและการขายส่ง
- เขตที่ 3 เป็นบริเวณเขตที่อยู่อาศัยของชนชั้นกรรมาชีพ
- เขตที่ 4 เป็นบริเวณเขตที่อยู่อาศัยของชนชั้นกลาง
- เขตที่ 5 เป็นบริเวณเขตที่อยู่อาศัยของชนชั้นสูง
- เขตที่ 6 เป็นบริเวณเขตที่ตั้งของการผลิตอุตสาหกรรมหนัก
- เขตที่ 7 เป็นบริเวณเขตแหล่งธุรกิจการค้านอกเมือง
- เขตที่ 8 เป็นบริเวณเขตชานเมืองซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย
- เขตที่ 9 เป็นบริเวณเขตชานเมืองซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม
- เขตที่ 10 เป็นบริเวณเขตที่อยู่อาศัยรอบนอกของคนที่เดินทางเข้าไปทำงานในเมือง

2.5 แนวความคิดเรื่องรูปแบบของที่อยู่อาศัย

Angel, Benjamin and De Goede (1976) ได้ทำการศึกษาระบบที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งออกเป็น 5 ระบบ ได้แก่

1. ที่อยู่อาศัยสำหรับคนงาน (The Workers Housing Subsystem) ที่อยู่อาศัยระบบนี้สร้างขึ้นเพื่อผู้ที่มีรายได้น้อยและสมาชิกในครอบครัว ระบบนี้ยังได้แบ่งที่อยู่อาศัยออกเป็นแบบต่างๆ คือ

1.1 บ้านที่สร้างขึ้นในบริเวณที่ทำงาน (Workplace Site Houses) บ้านประเภทนี้จะสร้างด้วยไม้ในบริเวณที่ตั้งโรงงาน โดยนำวัสดุที่ใช้แล้วมาสร้างเป็นบ้าน ผู้ใช้แรงงานจะสร้างบ้านด้วยตนเองและอาศัยอยู่กับครอบครัว

1.2 หอพักคนงานในโรงงาน (Factory Site Dormitories) หอพักคนงานนี้จะอยู่อย่างแออัด ห้องหนึ่งจะมีคนงานโศดพักรวมกันอยู่หลายคน ซึ่งแต่ละคนจะมีพื้นที่ส่วนตัวที่จำกัด

1.3 ห้องพักคนงาน (Domestic and Maintenance Staff Quarters) ในบ้านคนที่มีฐานะปานกลางและร่ำรวย จะมีบริเวณส่วนหนึ่งที่จัดไว้สำหรับคนงาน คนสวน ยาม และครอบครัวของคนเหล่านี้อาศัยอยู่ด้วยกัน

1.4 ที่อยู่อาศัยที่จัดให้สำหรับพนักงานของสถาบัน และหน่วยงานต่าง ๆ (Institutional Housing for Workers) ได้แก่ บ้านพักรถไฟ บ้านพักทหาร บ้านพักตำรวจ เป็นต้น

1.5 บ้านพักชั่วคราว ณ ที่ก่อสร้าง (Itinerant Construction Worker Housing) บ้านพักเหล่านี้สร้างจากวัสดุที่หาได้จากบริเวณที่ก่อสร้าง เมื่อเสร็จโครงการก็รื้อถอนย้ายไปก่อสร้างในที่แห่งใหม่เรื่อยๆ

2. ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้บุกรุก (The Squatters Housing Subsystem) บ้านพักประเภทนี้จะเป็นบ้านที่ปลูกสร้างด้วยไม้และมีลักษณะเป็นบ้านพักชั่วคราว โดยปกติจะปลูกบนพื้นที่ของบุคคลอื่นซึ่งถูกทอดทิ้งให้ว่างเปล่าและถูกละเลยการใช้ประโยชน์ ที่พักในระบบนี้แบ่งออกเป็นชนิดต่าง ๆ คือ ผู้บุกรุกที่แท้จริง (Pure Squatter) ผู้บุกรุกที่เช่า (Renting Squatter) และบ้านเรือ (Boat House)

2.1 ผู้บุกรุกที่แท้จริง (Pure Squatter) เป็นพวกที่อาศัยในบ้านที่สร้างขึ้นบนที่ดินของหน่วยงานรัฐบาลและไม่ได้จ่ายค่าเช่า

2.2 ผู้บุกรุกที่เช่า (Renting Squatter) ส่วนมากเป็นพวกที่มีรายได้น้อย พวกเขาจะสร้างบ้านบนเนื้อที่เล็กๆที่มีเจ้าของที่ดินและมีการตกลงทำสัญญาเช่ากัน โดยมักจะคิดค่าเช่าเป็นตารางเมตร

2.3 บ้านเรือ (Boat House) เรือที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยนี้ เป็นเรือที่ใช้ส่งสินค้าในระยะทางสั้น ๆ แต่มักจะหยุดพักในคลองที่ใดที่หนึ่งเป็นเวลานาน ๆ (ปัจจุบัน บ้านเรือถูกหน่วยงานของรัฐขับไล่ออกไปเป็นส่วนใหญ่แล้ว)

3. มีที่อยู่อาศัยในเขตชนบทแต่เดินทางมาทำงานในเมือง (Rural Commuters subsystem) ประชาชนเหล่านี้จะเดินทางเข้ามาทำงานในเมือง โดยทางรถไฟ รถยนต์ เรือยนต์ใน ตอนเช้า และเดินทางกลับในตอนเย็น

4. ห้องแบ่งเช่า (Filtered Housing Subsystem) เป็นบ้านพักที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งกันเป็นห้อง ๆ เป็นสัดส่วนแบ่งให้เช่า ห้องเช่ามักมีขนาดเล็ก ใช้ห้องน้ำร่วมกัน ผู้อยู่อาศัยมีการโยกย้ายสับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา และเป็นผู้มีรายได้น้อย บ้านลักษณะนี้ปรากฏอยู่ทั่วไปในบริเวณที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ หรือบริเวณที่เป็นศูนย์ธุรกิจสมัยเก่า โดยเฉพาะย่านที่มีคนจีนอาศัยอยู่มาก

5. ที่อยู่อาศัยที่จัดสรรโดยรัฐ (Public Housing Subsystem) ที่อยู่อาศัยประเภทนี้ส่วนใหญ่พบในรูปของอาคารสำเร็จรูป (Complete Housing Unit) ได้แก่ ที่อยู่อาศัยที่รัฐจัดสรรให้กับผู้มีรายได้น้อย เช่น แฟลตของการเคหะแห่งชาติ เป็นต้น

6. ที่อยู่อาศัยแบบสร้างด้วยตนเอง (The Self Built Housing Subsystem) เป็นระบบที่อยู่อาศัยที่รัฐไม่ได้สร้างให้โดยตรง แต่สนับสนุนให้ดำเนินการสร้างที่อยู่อาศัยด้วยตนเอง

7. ที่อยู่อาศัยภาคเอกชน (The Private Sector Housing Subsystem) ที่อยู่อาศัยประเภทนี้สามารถตอบสนองความต้องการที่อยู่อาศัยของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยเป็นอย่างมาก แต่เป็นการดำเนินการจัดสร้างโดยเอกชน เพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยเช่าหรือเช่าซื้อ

รูปแบบที่อยู่อาศัยของแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมนั้น ถ้าเป็นโรงงานที่มีสวัสดิการในด้านที่พักอาศัยให้แก่พนักงานก็จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ให้แรงงาน แต่ถ้าผู้ใช้แรงงานต้องหาที่พักอาศัยเองมักจะพิจารณาเพียงราคาที่พักที่สามารถรับภาระและอาศัยได้เท่านั้นโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ

มานพ พงศทัต (2527) ได้แยกที่อยู่อาศัยตามลักษณะการก่อสร้าง ได้ดังนี้

- 1) บ้านเดี่ยว (Single House) ได้แก่ บ้านที่มีบริเวณโดยรอบ
- 2) บ้านแฝด หรือ แฝด 3 , แฝด 4 (Duplex, Triplex, Quatrex) ได้แก่ บ้าน 2 หรือ 3 หรือ 4 ครอบครัวดัดกันและมีบริเวณโดยรอบ

3) บ้านแถว (Row House) ได้แก่ บ้านหลาย ๆ หลังมาติดกันเป็นแถว โดยมากมักจะมากกว่า 8-10 หลังขึ้นไป บ้านแถวนั้นอาจจะเพิ่มมาตรฐานและคุณภาพ ที่เรียกว่า “ ทาวน์เฮ้าส์ (Town House) “ เช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศอังกฤษ และที่เรียกว่า “ เทเรสเฮ้าส์ (Terrace House) “ หรือแถว-เฮ้าส์ก็ได้

4) อพาร์ทเมนต์ (Apartment) หรือแฟลต (Flat) เป็นการอยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นสูงชันส่วนมากมักจะขึ้นไปในแนวสูงและมักจะอยู่ในบริเวณที่ที่ดินราคาแพงภายในเขตเมืองชั้นใน อพาร์ท เมนต์ในเมืองไทยมักจะมี ความสูงประมาณ 4-10 ชั้นเป็นอย่างมาก เป็นที่มีอาศัยที่มีลักษณะทางกายภาพคล้ายกับอาคารชุด (Condominium) โดยมีจำนวนห้องพักอาศัยหลายห้องรวมกันในอาคารเดียว ในแต่ละห้องพักอาศัยเป็นห้องชุดอันประกอบด้วย ห้องนอน ห้องรับแขก ห้องครัว และห้องน้ำ แต่แฟลต (Flat) มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากอาคารชุดตรงที่ผู้อาศัยในแฟลตจะอยู่อาศัยแบบเช่าหรือไม่มีกรรมสิทธิ์ในห้องพักที่ตนอยู่ โดยอาจจะเป็นการเช่าระยะสั้นหรือเป็นการเช่าระยะยาว

5) คอนโดมิเนียม (Condominium) คือ ประเภทที่อยู่อาศัยที่ขึ้นในทางสูงนั่นเอง แต่ต่างกับ อพาร์ทเมนต์และแฟลตตรงที่ลักษณะการเป็นเจ้าของ โดยผู้ที่อาศัยอยู่คอนโดมิเนียมนั้นสามารถเป็นเจ้าของได้ ลักษณะของอาคารชุดนี้มักจะพยายามก่อสร้างให้เป็นชุมชนในตัวเอง โดยจะมีสาธารณูปโภค และส่วนประกอบความสะดวกสบายที่อยู่ในบริเวณนี้ด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้มีรายได้สูงเข้ามาอยู่อาศัยในอาคารชุด

จากทฤษฎีและแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัยมีปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยระดับรายได้จะมีผลต่อการเลือกที่อยู่อาศัยซึ่งสัมพันธ์กับระยะทางการเดินทางไปทำงาน ผู้ที่มีรายได้ต่ำจะเลือกอยู่ใกล้กับแหล่งงานมากกว่าผู้ที่มีรายได้สูงกว่า นอกจากปัจจัยทางเศรษฐกิจแล้ว ปัจจัยรอง คือ ปัจจัยทางสังคมก็เป็นส่วนสำคัญเช่นกัน โดยสถานภาพการสมรสและขนาดของครอบครัวนั้นจะมีผลต่อรูปแบบของที่อยู่อาศัย ซึ่งมีความต้องการความเป็นส่วนตัวและขนาดของพื้นที่อยู่อาศัยมากขึ้น

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรพงศ์ อัสวานันท์ (2535) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของผู้ใช้แรงงานในโรงงาน อุตสาหกรรม อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษา พบว่า ผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะเลือกที่อยู่อาศัยซึ่งอยู่ใกล้กับโรงงานที่ตนทำงานอยู่ โดยการเช่าที่อยู่อาศัยจะมีระยะห่างจากโรงงานอุตสาหกรรมเป็นรัศมี 1 กิโลเมตร ซึ่งเป็นระยะทางที่สะดวกในการเดินทางไป-กลับเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และมักจะอาศัยอยู่กับกลุ่มที่ตนเองรู้จักหรือกลุ่มที่มาจากภูมิลำเนาเดียวกัน มักจะเลือกที่อยู่อาศัยที่มีราคาถูกที่สุดโดยไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ทั้งนี้เนื่องจากต้องการประหยัดค่าใช้จ่าย ในด้านการจับจ่ายใช้สอยก็เลือกซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคจากตลาดหรือร้านค้าที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งที่อยู่อาศัย

ประภาศรี จิตพัฒนไพบูลย์ (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดหาที่อยู่อาศัยของลูกจ้างแรงงานย่านอุตสาหกรรม กรณีศึกษา อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษา พบว่า ลูกจ้างแรงงานกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับโรงงานและไม่ต้องเสียค่าเช่า ส่วนกลุ่มลูกจ้างแรงงานที่ต้องจัดหาที่พักอาศัยเองนั้นส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร เครื่องดื่ม และโลหะขั้นมูลฐาน สภาพปัญหาของที่อยู่อาศัยขั้นมูลฐานมีดังนี้คือ แออัดคับแคบ บริการขั้นพื้นฐานไม่เพียงพอ มลภาวะแวดล้อมเป็นพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้เคียง ปัญหาน้ำท่วม บริเวณที่อยู่อาศัยสกปรกจากเศษขยะมูลฝอย เนื่องจากภาครัฐไม่มีแผนในการดำเนินการเพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยให้แก่ลูกจ้างแรงงานอย่างชัดเจน

ศิริมานะ ศาตมัย (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดหาที่อยู่อาศัยของแรงงานในเขตอุตสาหกรรมของเอกชน กรณีศึกษา สวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า มีคนงานที่อาศัยอยู่ในที่พักอาศัยของโรงงานเพียงร้อยละ 5.40 ส่วนใหญ่ต้องเช่าที่พักอาศัยของเอกชน และอาศัยกับพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ลักษณะที่อยู่อาศัยจะเป็นบ้านแถว ผนังก่ออิฐชั้นเดียว และบ้านไม้ชั้นเดียว ขนาดห้องพักเฉลี่ย 8.30 ตารางเมตร/คน สำหรับคนงานที่เช่าที่พักอาศัยอยู่เอง ส่วนใหญ่จะเช่าอยู่ร่วมกัน เพื่อช่วยเหลือกันในการรับภาระด้านค่าใช้จ่าย โดยใช้จ่ายประมาณ 333 บาท/คน/เดือน แรงงานที่เช่าพักอาศัยของเอกชนมีความพึงพอใจในระดับปานกลางต่อลักษณะที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมทุก ๆ ด้าน ในส่วนผู้ประกอบการโรงงานส่วนใหญ่ตระหนักถึงประโยชน์ของสวัสดิการแรงงานที่พึงให้ต่อแรงงาน แต่สามารถจัดให้กับคนงานได้เพียง

บางส่วนเท่านั้น เนื่องจากต้องใช้เงินจำนวนมาก โรงงานบางแห่งจึงรับเฉพาะแรงงานในท้องถิ่น หรือผู้ที่อยู่ใกล้เคียงกับโรงงานซึ่งมีที่พักอาศัยอยู่แล้ว

วรรณิ โรจนวรรณสินธุ์ (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัย เพื่อรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมในย่านอุตสาหกรรมเขตพื้นที่อำเภอศรีราชา อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี และอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการศึกษา พบว่า แรงงานในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่ต้องจัดหาที่พักอาศัยเอง ทางผู้ประกอบการ มักจะให้สวัสดิการในด้านพาหนะรับ-ส่งแรงงานระหว่างโรงงานกับที่พักอาศัย และเงินค่าเช่าบ้าน ปัญหาที่อยู่อาศัย คือ แรงงานต้องเช่าที่พักอาศัยราคาถูก สภาพไม่ดีนัก ที่อยู่อาศัยบางแห่งอยู่ห่างไกลจากโรงงาน ทำให้การเดินทางเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

จิราภรณ์ เตชณรงค์ศักดิ์ (2531) ได้ทำการศึกษาเรื่องความได้เปรียบ-เสียเปรียบ ระหว่างเคหะชุมชนชานเมืองที่มีแหล่งงานและไม่มีแหล่งงาน ผลการศึกษา พบว่า ในเคหะชุมชนชานเมืองที่มีแหล่งงาน จะมีความได้เปรียบในคุณภาพของการอยู่อาศัยมากกว่าเคหะชุมชนชานเมืองที่ไม่มีแหล่งงานอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการเดินทางไปทำงานนั้น จะใช้ระยะเวลาในการเดินทางสั้นกว่าและใช้เวลาในการเดินทางน้อยกว่า ค่าใช้จ่ายในการเดินทางก็น้อยกว่าด้วย ส่วนกิจกรรมการเดินทางประเภทอื่น ๆ ไม่อาจเปรียบเทียบความได้เปรียบ-เสียเปรียบอย่างชัดเจนได้ เพราะมีระยะห่างจากสถานบริการที่มีอยู่โดยรอบชุมชนแต่ละแห่งแตกต่างกัน และพฤติกรรมในการเดินทางของกิจกรรมประเภทอื่น ๆ ก็แตกต่างกันด้วย ผลสืบเนื่องจากความได้เปรียบในการเดินทางไปสถานที่ทำงานดังกล่าว ส่งผลให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่มีแหล่งงานมีคุณภาพของการอยู่อาศัยที่ดีกว่า

นिरชา บัณฑิตยชาติ (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่องลักษณะที่ตั้งชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองกรณีศึกษาเขตชั้นกลางกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะที่ตั้งชุมชนมีความหลากหลายและมีแบบแผนเฉพาะตัว มักรวมกันอยู่ในย่านที่เป็นแหล่งงาน/ย่านอุตสาหกรรมสำคัญ ตลอด จนผูกพันกับเส้นทางคมนาคมอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ ที่ตั้งของชุมชนต่าง ๆ ยังมีความสัมพันธ์กับกระบวนการกลายเป็นเมือง ทั้งนี้จากการที่เมืองขยายตัวออกไปและราคาที่ดินสูงขึ้น ทำให้ชุมชนประสบปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย โดยเฉพาะการไร้รัฐและโอกาสในการครอบครองที่พักอาศัย ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเลือกทำเลที่ตั้งชุมชนพักอาศัย พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ใกล้ที่ทำงาน รองลงมาคือ การคมนาคมสะดวก ได้รับคำแนะนำจากญาติ มาอยู่กับครอบครัว ใกล้แหล่งบริการสังคม ตามลำดับ

2.7 กรอบความคิดในการศึกษา

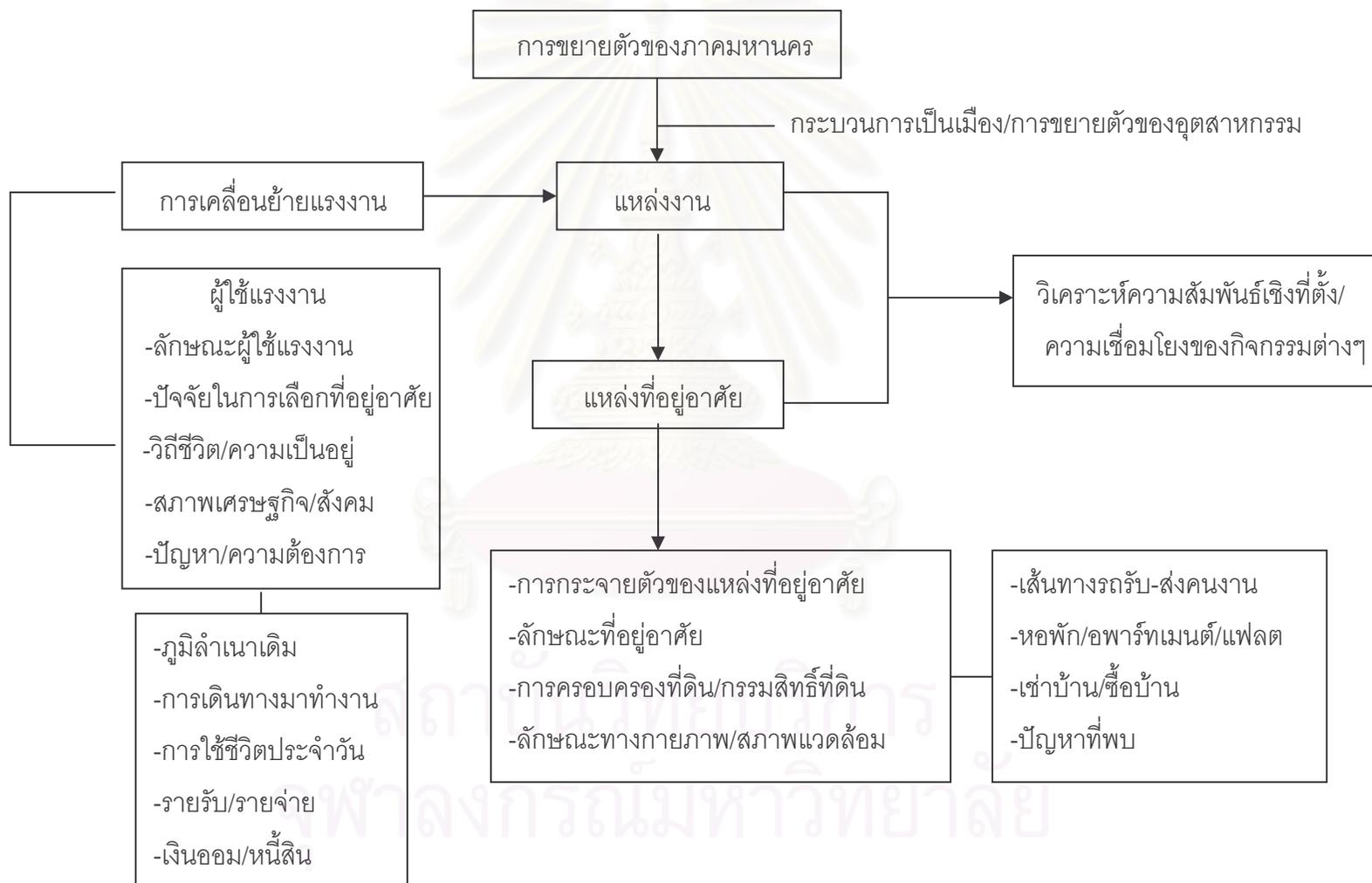
จากแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า การขยายตัวของภาคมหานคร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชนบทรอบเมืองใหญ่ โดยมีความเจริญเติบโต และการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวมีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการจ้างงานขึ้นในพื้นที่ ทั้งแรงงานในพื้นที่และแรงงานนอกพื้นที่จากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมมักจะต้องการแรงงานจำนวนมากเพื่อใช้เป็นกำลังในการผลิต ทำให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานของประชากรเพื่อเข้ามาหางานทำ ปัจจัยในการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัยจึงเป็นสิ่งสำคัญของผู้ใช้แรงงานที่จะเลือกอยู่อาศัยบริเวณใด

ในการศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งจะแบ่งการพิจารณาออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านกายภาพ - เป็นรูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัย โดยดูจาก การกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัย ลักษณะของที่อยู่อาศัย การครอบครองที่ดิน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ
2. ด้านเศรษฐกิจ - เป็นลักษณะของผู้ใช้แรงงาน โดยดูจาก จำนวนสมาชิก ระดับการศึกษา รายรับ รายจ่าย งานพิเศษ เงินออม หนี้สิน
3. ด้านสังคม - เป็นลักษณะของผู้ใช้แรงงาน โดยดูจาก วิถีชีวิต/ความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ กิจกรรมในวันหยุด สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานศึกษา สถานพยาบาล

นอกจากนี้ ยังจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน โดยทำการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ในเชิงที่ตั้ง ความเชื่อมโยงของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม โดยให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเดินทางของผู้ใช้แรงงานจากแหล่งที่อยู่อาศัยไปยังแหล่งงาน เช่น โครงข่ายการคมนาคมที่สะดวก การบริการขนส่งสาธารณะ สาธารณูปโภค สาธารณูปการ ซึ่งถือเป็นสวัสดิการที่ผู้ใช้แรงงานควรได้รับจากผู้ประกอบการและภาครัฐ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่ออุตสาหกรรม และทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

แผนภูมิที่ 2.2 กรอบความคิดในการศึกษา

บทที่ 3

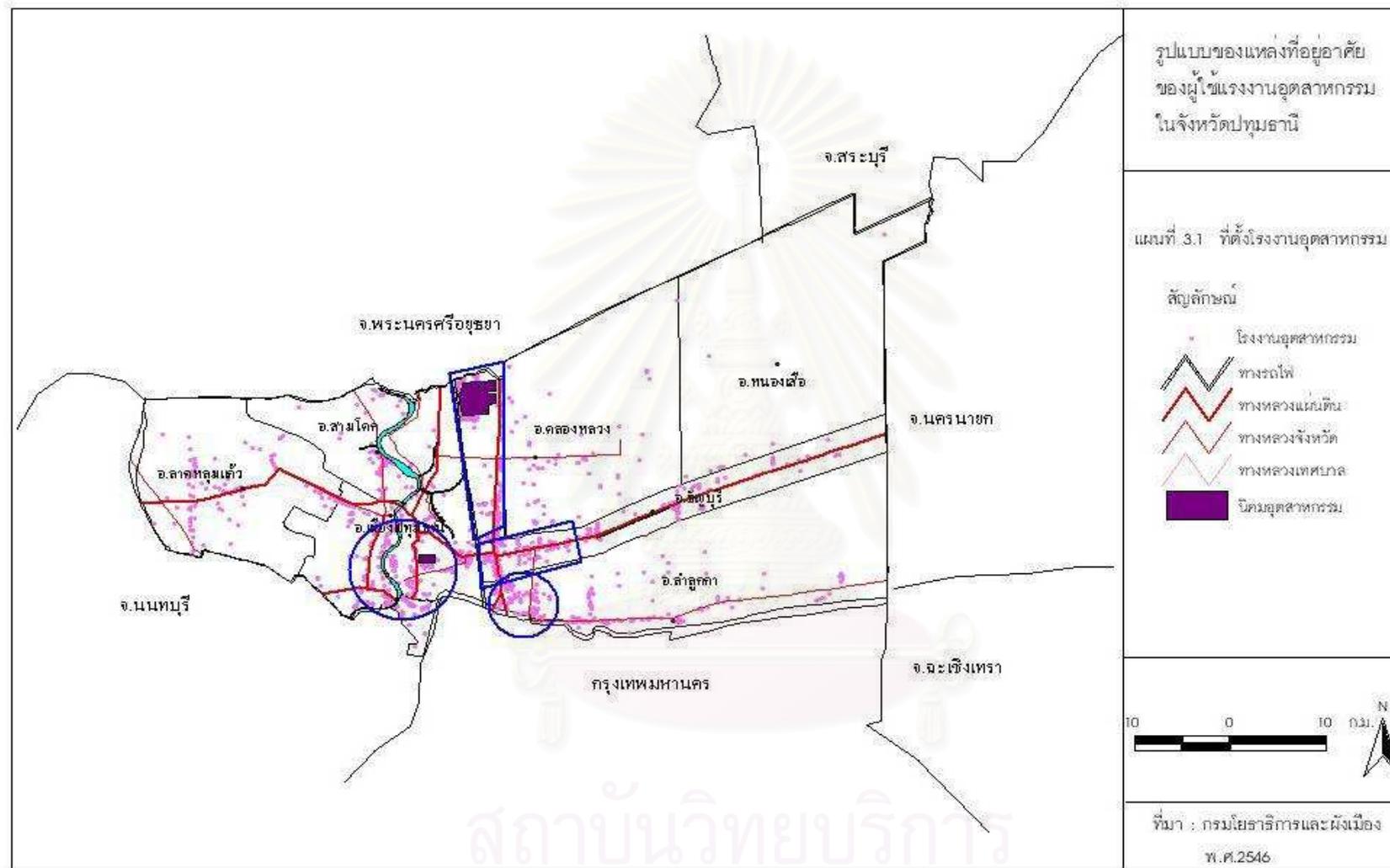
วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี เป็นการศึกษาเพื่ออธิบายการกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยและรูปแบบของที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในการเลือกที่พักอาศัย เหตุผลของการเลือกที่อยู่อาศัย ลักษณะทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน โดยผู้วิจัยได้ทำการสำรวจพื้นที่ในอำเภอต่างๆของจังหวัดปทุมธานี แล้วนำมาคัดเลือกพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและพื้นที่ที่ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมพักอาศัยอยู่ เพื่อพิจารณาการสัมผัสตัวอย่างประชากรในการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการลงสำรวจพื้นที่ ทำให้เกิดการคัดเลือกพื้นที่ศึกษา ประชากรกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะนำเสนอรายละเอียดต่าง ๆ ต่อไป

3.1 การแบ่งเขตพื้นที่ศึกษา

จังหวัดปทุมธานีมีการพัฒนาพื้นที่อย่างรวดเร็ว จากการขยายตัวของพื้นที่กรุงเทพมหานครไปทางด้านเหนือ โดยเฉพาะการขยายตัวของพื้นที่เมืองตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก ซึ่งได้แก่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 306 (ถนนรังสิต-บางพูน) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 308 (ถนนรังสิต-นครนายก) เป็นต้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากเดิมที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม แต่ปัจจุบันพื้นที่ทางการเกษตรมีจำนวนพื้นที่ลดลง ขณะที่พื้นที่พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น โดยมีโครงข่ายของระบบคมนาคมเข้ามาเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ชนบทและพื้นที่เมือง แหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จึงกระจุกตัวอยู่ตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก เพื่อความสะดวกในการขนส่งสินค้าและวัตถุดิบ โดยเฉพาะในอำเภอคลองหลวงซึ่งเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และอำเภอเมืองปทุมธานีซึ่งเป็นที่ตั้งของสวนอุตสาหกรรมบางกะดี และพื้นที่อำเภออื่น ๆ ของจังหวัดปทุมธานีจะพบลักษณะของการกระจายตัวของอุตสาหกรรมไปตามเส้นทางคมนาคมทั้งสายหลักและสายรองเป็นจุด ๆ ไม่ต่อเนื่องกัน

จากแผนที่ 3.1 จะเห็นการกระจุกตัวของที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมตามเส้นทางคมนาคมสายหลักในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาพื้นที่ที่มีการจ้างแรงงานหลัก และเป็นแหล่งงานที่สำคัญของผู้ใช้แรงงาน โดยจะทำการแบ่งเขตพื้นที่การจ้างงานตามเขตของอำเภอ ได้ดังนี้

1. เขตการจ้างงานกลุ่มที่ 1 คือ อำเภอคลองหลวง ซึ่งมีนิคมอุตสาหกรรมนครตั้งอยู่รวมทั้งสถานประกอบการอื่น ๆ ที่กระจายตัวอยู่บนถนนพหลโยธิน โดยเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เขตการจ้างงานกลุ่มที่ 2 คือ อำเภอเมืองปทุมธานี ซึ่งมีสวนอุตสาหกรรมบางกะดีตั้งอยู่ รวมทั้งสถานประกอบการอื่น ๆ ที่กระจายตัวอยู่ทั่วทั้งอำเภอ โดยเฉพาะบริเวณเส้นทางคมนาคมสายหลัก ซึ่งได้แก่ ถนนปทุมธานี – บางเลน ถนนนนทบุรี – ปทุมธานี และถนนติวานนท์ เป็นต้น
3. เขตการจ้างงานกลุ่มที่ 3 คือ อำเภอธัญบุรี ซึ่งมีจำนวนสถานประกอบการกระจายตัวอยู่บริเวณเส้นทางคมนาคมสายหลักเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้แก่ ถนนพหลโยธิน และถนนรังสิต – นครนายก เป็นต้น
4. เขตการจ้างงานกลุ่มที่ 4 คือ อำเภอลำลูกกา ซึ่งมีจำนวนสถานประกอบการกระจายตัวอยู่บริเวณเส้นทางคมนาคมสายหลักเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งได้แก่ ถนนพหลโยธิน และถนนพหลโยธิน – ลำลูกกา เป็นต้น

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลพื้นที่ที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่ผู้ใช้แรงงานทำงานอยู่ และพื้นที่ที่ผู้ใช้แรงงานพักอาศัยอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับเขตการจ้างงานทั้ง 4 กลุ่มข้างต้น

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

จังหวัดปทุมธานีมีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ในอำเภอต่างๆ ตั้งแต่โรงงานขนาดเล็กไปจนถึงโรงงานขนาดใหญ่ ซึ่งต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมากในการผลิต ทำให้เกิดการจ้างงานขึ้นในพื้นที่ ทั้งแรงงานในพื้นที่และแรงงานนอกพื้นที่จากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ดังนั้น แรงงานนอกพื้นที่ที่อพยพเข้ามาหางานทำ จึงต้องหาที่อยู่อาศัยในจังหวัดปทุมธานีเพื่อความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน ในปัจจุบันจังหวัดปทุมธานีมีโรงงานขนาดเล็กและขนาดใหญ่ รวมทั้งสิ้น 2,236 โรงงาน เงินลงทุนรวม 197,156,557,118 บาท ก่อให้เกิดการจ้างงาน 236,053 คน (ข้อมูลวันที่ 18 เมษายน 2548) สามารถจำแนกรายละเอียดได้ ดังนี้

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนโรงงาน เงินทุน และคนงาน แยกรายอำเภอ

อำเภอ	จำนวนโรงงาน	เงินทุน	จำนวนคนงาน		
			ชาย	หญิง	รวม
1.เมืองปทุมธานี	441	51,699,474,001	27,738	26,500	54,238
2.คลองหลวง	696	98,083,024,270	58,832	62,204	121,036
3.ธัญบุรี	270	13,339,093,864	8,100	9,922	18,022
4.หนองเสือ	45	783,871,000	922	469	1,391
5.ลาดหลุมแก้ว	225	11,713,095,386	6,374	6,101	12,475
6.ลำลูกกา	400	14,866,134,344	9,353	15,160	24,513
7.สามโคก	159	6,672,025,253	2,728	1,650	4,378
รวม	2,236	197,156,557,118	114,047	122,006	236,053

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2548

ตารางที่ 3.2 แสดงสัดส่วนจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี

อำเภอ	จำนวนโรงงาน		จำนวนคนงาน	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1.คลองหลวง	696	31.13	121,036	51.27
2.เมืองปทุมธานี	441	19.72	54,238	22.98
3.ลำลูกกา	400	17.89	24,513	10.38
4.ธัญบุรี	270	12.08	18,022	7.63
5.ลาดหลุมแก้ว	225	10.06	12,475	5.28
6.สามโคก	159	7.11	4,378	1.85
7.หนองเสือ	45	2.01	1,391	0.59
รวม	2,236	100.00	236,053	100.00

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2548

จากตารางที่ 3.2 พบว่า อำเภอที่มีการกระจุกตัวของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุด ได้แก่ อำเภอคลองหลวง ซึ่งเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมนวนคร มีจำนวนโรงงานทั้งหมด 696 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 31.13 ของจำนวนโรงงานทั้งหมด รองลงมา คือ อำเภอเมืองปทุมธานี ซึ่งมีสวนอุตสาหกรรมบางกะดีตั้งอยู่ในพื้นที่ มีจำนวนโรงงานทั้งหมด 441 โรงงาน คิดเป็นร้อยละ 19.72 และอำเภอลำลูกกา กับอำเภอธัญบุรี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.89 และ 12.08 ตามลำดับ

การสุ่มตัวอย่างผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมจากพื้นที่ที่เป็นเขตการจ้างงานหลักทั้ง 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอคลองหลวง อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลำลูกกา และอำเภอธัญบุรี จากนั้น ผู้วิจัยใช้การสุ่มเลือกตำบลที่มีการเกาะกลุ่มของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมีสัดส่วนจำนวนโรงงานและคนงานมากกว่าตำบลอื่น ๆ ในแต่ละอำเภอ และการสำรวจทำให้พบพื้นที่ที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของคนงาน โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ คนงานที่อยู่ในพื้นที่ตำบลคลองหนึ่ง ตำบลบางกะดี ตำบลประชาธิปไตย และตำบลคูคต (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 แสดงสัดส่วนจำนวนโรงงานและจำนวนคนงานแยกเป็นรายตำบล

ที่	อำเภอ/ตำบล	สัดส่วนจำนวนโรงงาน	สัดส่วนจำนวนคนงาน
1	อ.คลองหลวง	30.24	45.15
	-คลองหนึ่ง	23.18	42.78
	-คลองสอง	2.61	0.91
	-คลองสาม	1.09	0.30
	-คลองสี่	1.61	0.70
	-คลองห้า	0.57	0.11
	-คลองหก	0.57	0.24
	-คลองเจ็ด	0.62	0.12
2	อ.เมืองปทุมธานี	20.33	22.05
	-บางปรอก	1.42	0.68
	-บ้านใหม่	2.04	2.26
	-บ้านกลาง	1.23	1.26
	-บ้านขวาง	1.71	2.52
	-บ้านกระแตง	0.33	0.40
	-บางชะแยง	1.90	2.63
	-บางคูวัด	1.42	2.17
	-บางหลวง	0.57	0.07

ที่	อำเภอ/ตำบล	สัดส่วนจำนวนโรงงาน	สัดส่วนจำนวนคนงาน
	-บางเดื่อ	1.75	0.81
	-บางพูด	0.19	0.11
	-บางพูน	2.23	0.70
	-บางกะดี	4.08	7.88
	-สวนพริกไทย	0.90	0.19
	-หลักหก	0.57	0.37
3	อ.ลำลูกกา	17.91	15.20
	-คูคต	4.93	5.57
	-ลาดสวาย	3.89	2.05
	-บึงคำพร้อย	2.13	2.03
	-ลำลูกกา	4.79	4.64
	-บึงทองหลาง	0.90	0.24
	-ลำไทร	0.62	0.46
	-บึงคอไห	0.47	0.17
	-พืชอุดม	0.19	0.05
4	อ.ธัญบุรี	12.46	9.40
	-ประชาธิปไตย	7.35	4.20
	-รังสิต	1.42	2.13
	-บึงสนั่น	0.52	0.10
	-บึงยี่โถ	1.75	2.59
	-ลำผักกูด	1.00	0.29
	-บึงน้ำรักษ์	0.43	0.08
5	อ.ลาดหลุมแก้ว	10.14	5.92
	-ระแหง	1.66	0.96
	-ลาดหลุมแก้ว	0.62	0.11
	-คูบางหลวง	3.27	2.29
	-คูขวาง	1.42	1.29
	-คลองพระอุดม	0.19	0.05
	-บ่อเงิน	0.19	0.09
	-หน้าไม้	2.80	1.12

ที่	อำเภอ/ตำบล	สัดส่วนจำนวนโรงงาน	สัดส่วนจำนวนคนงาน
6	อ.สามโคก	7.25	1.78
	-บางเตย	1.23	0.30
	-คลองควาย	0.19	0.02
	-สามโคก	2.80	0.74
	-กระแซง	0.38	0.06
	-บางโพธิ์เหนือ	0.19	0.07
	-เชียงรากใหญ่	0.95	0.17
	-บ้านปทุม	0.28	0.07
	-บ้านจี้ว	0.14	0.01
	-เชียงรากน้อย	0.43	0.15
	-บางกระบือ	0.14	0.07
	-ท้ายเกาะ	0.52	0.12
7	อ.หนองเสือ	1.66	0.50
	-บึงบา	0.24	0.03
	-บึงบอน	0.52	0.16
	-บึงกาสาม	0.19	0.04
	-บึงชำอ้อ	0.14	0.02
	-หนองสามวัง	0.52	0.22
	-ศาลาครุ	0.05	0.03
	รวม	100.00	100.00

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2547

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.4 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

พื้นที่ที่เก็บข้อมูล	จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง	100	52.63
ต.บางกะดี อ.เมืองปทุมธานี	30	15.79
ต.คูคต อ.ลำลูกกา	30	15.79
ต.ประชาธิปัตย์ อ.ธัญบุรี	30	15.79
รวม	190	100.00

ที่มา : จากการวิเคราะห์

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการคัดเลือก รวมทั้งสิ้น 190 คน โดยพื้นที่เขตตำบลคลองหนึ่ง มีจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง 100 คน เนื่องจากสัดส่วนจำนวนโรงงานและจำนวนแรงงานใน ตำบลคลองหนึ่งมีสัดส่วนมากกว่า 3 -5 เท่าเมื่อเทียบกับพื้นที่ของตำบลอื่นๆ ทำให้ต้องเพิ่มจำนวน ประชากรกลุ่มตัวอย่างขึ้นตามสัดส่วนจำนวนประชากรที่ต้องการศึกษาทั้งหมด เพื่อไม่ให้เกิดความ ลำเอียงและมีการกระจายของข้อมูลมากขึ้น ขณะที่พื้นที่ตำบลบางกะดี ตำบลประชาธิปัตย์ และ ตำบลคูคต มีจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างละ 30 คน ซึ่งเป็นจำนวนเพียงพอในการวิเคราะห์เพื่อ หาค่าร้อยละ เนื่องจากลักษณะคำถามเป็นการสัมภาษณ์ในเชิงลึก มีรายละเอียดค่อนข้างมาก สามารถนำมาวิเคราะห์และแปลผลได้ โดยจะใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและใช้การสัมภาษณ์ แบบบังเอิญ (สุชาติ, 2540 : 102-103)

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ การกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยและรูปแบบของที่อยู่อาศัย ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีพื้นที่ที่เก็บข้อมูลและผู้ใช้แรงงานเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.3.1 การกำหนดโครงสร้างของแบบสอบถาม

โครงสร้างของแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย คำถาม เพื่อให้ได้คำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา ได้แก่

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ภูมิลำเนาเดิม
- 2) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายรับ รายจ่าย เงินออม หนี้สิน งานพิเศษ กิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน
- 3) ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัย ได้แก่ ที่ตั้ง รูปแบบของที่อยู่อาศัย ขนาด กรรมสิทธิ์ของที่ดิน เหตุผลการเลือกที่อยู่อาศัย ปัญหาและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

3.3.2 การพิจารณาเนื้อหาของแบบสอบถาม โดยนำตัวแปรในแต่ละประเด็นเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ และนำแผนวิเคราะห์ข้อมูลที่จัดทำขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา

3.3.3 ร่างแบบสอบถาม เพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม

3.3.4 นำแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นไปทดลองสัมภาษณ์ (Pre-test) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 ชุด แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงคำถามให้มีความชัดเจนขึ้น

3.3.5 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริงที่แก้ไขแล้ว และออกแบบให้มีการลงรหัส (code)

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากส่วนกลางและท้องถิ่น ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมการพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง สำนักโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดปทุมธานี สำนักอุตสาหกรรมจังหวัด

ปทุมธานี รวมทั้งเทศบาลเมืองและเทศบาลตำบลในจังหวัดปทุมธานี เป็นต้น โดยข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา คือ ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคมและประชากร

3.4.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) เป็นลักษณะคำถามแบบปลายปิด มีคำตอบให้เลือกตอบ อาศัยข้อมูลทางสถิติตัวเลขเป็นหลัก และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด ซึ่งให้รายละเอียดมากกว่าข้อมูลเชิงปริมาณ โดยเป็นการเจาะลึกรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบสอบถามก่อนที่จะนำไปสัมภาษณ์จริง (Pre-test) เป็นจำนวน 10 ชุด เพื่อจะตรวจสอบคำถามที่สร้างขึ้นว่า ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถตอบคำถามและให้ข้อมูลได้ครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามมาแก้ไขให้คำถามมีความชัดเจน เข้าใจตรงกันระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์ และได้ปรับตัวเลือกให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้แบบสอบถามเชื่อถือได้มากที่สุด

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเรื่องเส้นทางรถรับ-ส่งคนงาน เพื่อแสดงถึงการกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน เนื่องจากสถานประกอบการจัดให้มีสวัสดิการรถรับ-ส่งคนงานไว้อำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้แรงงานในการเดินทาง และเป็นการเข้า-ออกงานได้อย่างตรงเวลาเพื่อประสิทธิภาพของการทำงาน คนขับรถรับ-ส่งคนงานมีหน้าที่ขับรถตามเส้นทางที่ผู้ประกอบการกำหนดเพื่อรับ-ส่งคนงานตามจุดนัดที่กำหนด แล้วนำคนงานมาส่งให้ทันตามกะ/ผลัด ของเวลาทำงาน ซึ่งเส้นทางรถรับ-ส่งคนงานดังกล่าวกำหนดขึ้นจากพื้นที่ที่ผู้ใช้แรงงานพักอาศัยอยู่ พื้นที่ใดมีจำนวนคนงานอาศัยอยู่มากจะมีรถรับ-ส่งคนงานมากกว่าพื้นที่อื่นๆ คนขับรถต้องขับรถไปรับคนงานให้ได้ครบตามจำนวนเข้ากะ/ผลัดทำงานและทันเวลาเข้างาน และต้องขับรถไปส่งคนงานให้ทันเวลาเพื่อไปรับคนงานกะ/ผลัดทำงานต่อไป ดังนั้น การสอบถามคนขับรถรับ-ส่งคนงานทำให้เห็นถึงพื้นที่ที่ผู้ใช้แรงงานพักอาศัยอยู่ตามเส้นทางของรถรับ-ส่งคนงาน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบความสมบูรณ์แล้ว มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์คำตอบสถิติที่ใช้เพื่อการหาค่าร้อยละ (Percentage) โดยนำเสนอข้อมูลด้วยตารางการแจกแจงความถี่และการบรรยายเชิงพรรณนา

3.6 ปัญหาและอุปสรรคในการเก็บข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บข้อมูลครั้งนี้ ปัญหาที่พบจะมีลักษณะคล้าย ๆ กัน คือ ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถามค่อนข้างน้อย เนื่องจากผู้ใช้แรงงานมีความระมัดระวังตัวเองในการให้ข้อมูล ซึ่งเป็นคำถามเจาะลึกและมีรายละเอียดมาก ส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจสาเหตุของการสัมภาษณ์ แต่เมื่ออธิบายเหตุผลของการมาสัมภาษณ์แล้ว ก็ได้รับความร่วมมือมากขึ้น อีกประการหนึ่ง ผู้ใช้แรงงานไม่มีเวลาในการให้สัมภาษณ์ เนื่องจากเป็นช่วงที่ต้องรีบไปทำงานหรือไปรอที่จุดจอดรถรับ-ส่งคนงานให้ทันเวลา ทำให้ไม่ยอมตอบคำถาม นอกจากนี้ หลังเวลาเลิกงานกำลังจะกลับไปอยู่ที่พักอาศัย มักจะหลีกเลี่ยงการตอบคำถามเช่นกัน เนื่องจากมีความต้องการความเป็นส่วนตัวค่อนข้างสูง และอยากพักผ่อนมากกว่า ดังนั้น ในการสัมภาษณ์จำเป็นต้องรอให้ผู้ใช้แรงงานมีเวลาส่วนตัวก่อน จึงจะสามารถเข้าไปขอสัมภาษณ์ได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะต้องอยู่ในพื้นที่เวลาประมาณ 18.00 น. – 20.00 น. จึงจะได้ข้อมูลที่แท้จริง นอกจากนี้ การสัมภาษณ์จากแหล่งงานส่วนใหญ่จะได้สัมภาษณ์เฉพาะผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับที่ทำงาน และเดินทางกลับเอง ไม่ได้ขึ้นรถรับ-ส่งคนงาน เพราะผู้ใช้แรงงานที่กลับโดยรถรับ-ส่งคนงานจะเดินออกจากโรงงานแล้วขึ้นไปนั่งบนรถทันที ทำให้ไม่สามารถสัมภาษณ์ได้

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของจังหวัดปทุมธานี

ในบทนี้จะกล่าวถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดปทุมธานี ซึ่งประกอบด้วยสภาพพื้นที่ในจังหวัดปทุมธานี ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคมและประชากร

4.1 ลักษณะทางกายภาพ

4.1.1 ประวัติความเป็นมา

ในอดีตจังหวัดปทุมธานีเป็นถิ่นฐานบ้านเมืองแล้วไม่น้อยกว่า 300 ปี นับตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา คือ เมื่อพุทธศักราช 2202 มังนันทมิตรได้กวาดต้อนครอบครัวมอญ เมืองเมาะตะมะ อพยพหนีภัยจากศึกพม่า เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ครอบครัวมอญเหล่านั้น ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคก จากนั้นมาชุมชนสามโคกได้พัฒนามากขึ้นเป็นลำดับ ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แห่งกรุงธนบุรี ชาวมอญได้อพยพหนีพม่าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร อีกเป็นครั้งที่ 2 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ อนุญาตให้ตั้งบ้านเรือนที่บ้านสามโคก และครั้งสุดท้ายในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการอพยพชาวมอญครั้งใหญ่จากเมืองเมาะตะมะ เข้าสู่ประเทศไทยเรียกว่า “มอญใหญ่” พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชาวมอญบางส่วนตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคก อีกเช่นเดียวกัน ฉะนั้นจากชุมชนขนาดเล็ก “บ้านสามโคก” จึงกลายเป็น “เมืองสามโคก” ในกาลต่อมา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงเอาพระทัยใส่ดูแล ทำนุบำรุงชาวมอญเมืองสามโคกมิได้ขาด ครั้งเมื่อเดือน 11 พุทธศักราช 2358 ได้เสด็จประพาสออกเยี่ยมพสกนิกรที่เมืองสามโคก และประทับที่พลับพลาริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งซ้ายเยื้องเมืองสามโคก ยังความปลาบปลื้มใจให้แก่ชาวมอญเป็นล้นพ้น จึงได้พากันหลังไหล นำดอกบัวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเป็นราชสักการะอยู่เป็นเมืองนิจ ยังความซาบซึ้งในพระราชหฤทัยเป็นที่ยิ่ง จึงบันดลพระราชหฤทัยให้พระราชทานนามเมืองสามโคกเสียใหม่ว่า “เมืองประทุมธานี” ซึ่งวันนั้นตรงกับวันที่ 23 สิงหาคม พุทธศักราช 2358 ด้วยพระมหากรุณาธิคุณดังกล่าวชื่อเมืองปทุมธานี จึงได้กำเนิดนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ในปีพุทธศักราช 2461 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้คำว่า “จังหวัด” แทน “เมือง” และให้เปลี่ยนการเขียนชื่อจังหวัดใหม่จาก “ประทุมธานี” เป็น “ปทุมธานี” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ยุบจังหวัดธัญบุรีมาขึ้นกับจังหวัดปทุมธานี เมื่อพ.ศ. 2475 จังหวัดปทุมธานีจึงได้แบ่งการปกครองเป็น 7 อำเภอ ดังที่เป็นเช่นปัจจุบันนี้

4.1.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดปทุมธานี ตั้งอยู่ในภาคกลางประมาณเส้นแวงที่ 100 องศา ตะวันออก อยู่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง 2.30 เมตร มีเนื้อที่ประมาณ 1,520.856 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 953,660 ไร่ ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 27.8 กิโลเมตร จังหวัดปทุมธานีมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบางปะอิน อำเภอบางไทร และอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอหนองแค อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เขตดอนเมืองและ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร

จังหวัดปทุมธานีมีเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเส้นทางคมนาคมสายหลัก ซึ่งจะเชื่อมโยงไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเส้นทางระหว่างจังหวัดใกล้เคียงที่เป็นพื้นที่ต่อเนื่อง ได้แก่

1) เส้นทางระหว่างจังหวัด

- จังหวัดปทุมธานี - กรุงเทพฯ ระยะทาง 27 กิโลเมตร เส้นทางที่สำคัญได้แก่ เส้นทางหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) เส้นทางหมายเลข 31 (ถนนวิภาวดีรังสิต) เชื่อมกับถนนพหลโยธิน และเส้นทางหมายเลข 3312 เชื่อมจังหวัดปทุมธานีกับเขตมีนบุรี

- จังหวัดปทุมธานี - จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระยะทาง 51 กิโลเมตร เส้นทางที่สำคัญ ได้แก่ เส้นทางหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) เส้นทางหมายเลข 3111 (ปทุมธานี-สามโคก) เชื่อมระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เส้นทางหมายเลข 347 (วัดเสด็จ-ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร) เชื่อมระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับศูนย์ศิลปาชีพบางไทร และเส้นทางหมายเลข 3478 จังหวัดปทุมธานี – อำเภอวังน้อย ระยะทาง 5 กิโลเมตร

- จังหวัดปทุมธานี - จังหวัดนครนายก ระยะทาง 88 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหมายเลข 305 (รังสิต – นครนายก)

- จังหวัดปทุมธานี - จังหวัดสระบุรี ระยะทาง 90 กิโลเมตร ใช้เส้นทางหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน)

- จังหวัดปทุมธานี - จังหวัดนนทบุรี ระยะทาง 26 กิโลเมตร เส้นทางที่สำคัญ ได้แก่ เส้นทางหมายเลข 306 (ติวานนท์) และ 307 (นนทบุรี-ปทุมธานี) เชื่อมระหว่างอำเภอเมืองปทุมธานี กับอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และเส้นทางหมายเลข 345 (สะพานนนทบุรี-บางบัวทอง) เชื่อมอำเภอเมืองปทุมธานีกับอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี โดยเชื่อมต่อกับเส้นทางหมายเลข 340 (ตลิ่งชัน - บางบัวทอง – สุพรรณบุรี)

- จังหวัดปทุมธานี - จังหวัดนครปฐม ระยะทาง 87 กิโลเมตร โดยใช้เส้นทางหมายเลข 346 (ปทุมธานี-บางเลน) เชื่อมอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ไปยังอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

- จังหวัดปทุมธานี – จังหวัดสระบุรี ระยะทาง 5 กิโลเมตร เส้นทางหมายเลข 3216 (ปทุมธานี-หนองแค)

- จังหวัดปทุมธานี - จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เส้นทางหมายเลข 347 (วัดเสด็จ-ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร) เชื่อมระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับอำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) เส้นทางวงแหวนรอบนอก แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

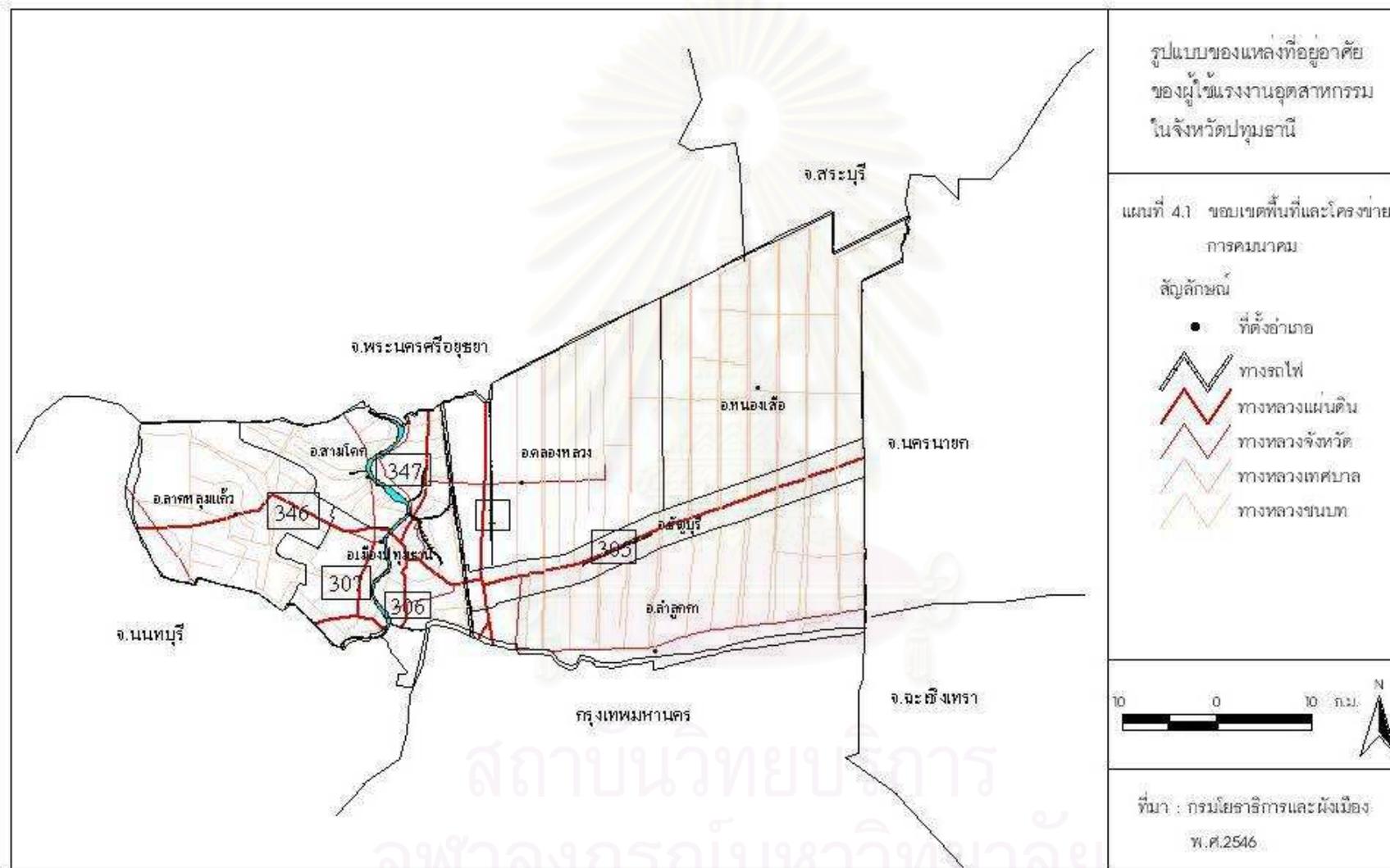
- เส้นทางวงแหวนฝั่งตะวันตก ผ่านอำเภอสามโคก และอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ผ่านอำเภอบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี คือเส้นทางหมายเลข 37 (บางบัวทอง - บรรจบทางหลวงหมายเลข 3111) ซึ่งเริ่มจากเส้นทางหมายเลข 3111 (ปทุมธานี-สามโคก) กิโลเมตรที่ 2+500 ตัดผ่านลงมาทางใต้ผ่านเส้นทางหมายเลข 316 (ปทุมธานี – ลาดหลุมแก้ว) กิโลเมตรที่ 20+070 แล้วตัดมาบรรจบจุดตัดระหว่าง เส้นทางหมายเลข 345 (สะพานนนทบุรี-บางบัวทอง) กับเส้นทาง 340 (ตลิ่งชัน - บางบัวทอง - สุพรรณบุรี)

- เส้นทางวงแหวนฝั่งตะวันออก จากทางแยกต่างระดับอำเภอวังน้อยผ่านอำเภอคลองหลวง อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา ตัดถนนรามอินทราและเขตมีนบุรี คือเริ่มจากเส้นทางหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ที่กิโลเมตรที่ 55 ตัดลงมาทางใต้ผ่านเส้นทางหมายเลข 3211 (แยกทางหลวงหมายเลข 1 - บางชัน - สถานีวิทยุคลองหลวง) ที่กิโลเมตรที่ 10ตัดผ่านเส้นทางหมายเลข 3312 (แยกทางหลวงหมายเลข 1 - ลำลูกกา) ที่กิโลเมตร ที่11ตัดผ่านเส้นทางสายรามอินทราที่กิโลเมตรที่ 10 แล้วลงไปตัดถนนสุขาภิบาล 2 และสุขาภิบาล 3

- โครงการทางด่วนขั้นที่ 2 (สายเอเชียเกมส์) เริ่มจากถนนแจ้งวัฒนะ - บางพูน- บางไทร ระยะทาง 31 กิโลเมตร แบ่งเป็นทางด่วนโทลล์เวย์ เชื่อมต่อกับดอนเมืองถึงรังสิต 2 ระยะ คือระยะที่ 1 แจ้งวัฒนะ - เชียงรากระยะที่ 2 เชียงราก - บางไทร

- โครงการปรับปรุงถนนเดิม แนวถนนปทุมธานี - ลาดหลุมแก้ว เป็นการก่อสร้างสะพานคู่ขนานกับสะพานเดิม พร้อมกับสร้างถนนต่อเชื่อมจากปลายทางหลวงหมายเลข 347 บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาไปจบ กับทางหลวงหมายเลข 346 (ปทุมธานี - ลาดหลุมแก้ว) บนฝั่งตะวันตก รวมระยะทาง 4.5 กิโลเมตร เป็นถนน 3.9 กิโลเมตร สะพาน 240 เมตร และสะพานเชิงลาดทั้ง 2 ซ้าง 360 เมตร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4.1.3 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิศาสตร์

หลักฐานทางธรณีวิทยา ได้แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานี เป็นที่ราบที่เกิดจากการตกตะกอนทับถมของแม่น้ำเป็นเวลานาน สันนิษฐานว่าเดิมเป็นแอ่งแผ่นดิน (Depression) มีน้ำทะเลท่วมถึง ต่อมาเมื่อแผ่นดินยกสูงขึ้นและระดับน้ำลดลง แม่น้ำที่ไหลผ่านบริเวณนี้ได้นำตะกอนมาทับถมจนกลายเป็นที่ราบกว้างใหญ่

บนพื้นที่สองฟากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตก ในเขตจังหวัดปทุมธานี เป็นดินที่มีโครงสร้างทางธรณีวิทยา ซึ่งบ่งชี้ถึงการเกิดของชั้นดินตะกอนน้ำกร่อยทับถมอยู่บนตะกอนน้ำทะเล ดินที่พบมีลักษณะเป็นดินเหนียว ส่วนบนมีสีเทาเข้มค่อนข้างเป็นกรด พบสารคาร์โบไฮเดรตเล็กน้อย ซึ่งอาจจำแนกดินที่พบในบริเวณนี้เป็นดินชุดชะเชิงเทรา ดินชุดรังสิต ดินชุดเสนาและดินชุดอยุธยา อันเป็นลักษณะทั่วไปของบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด เป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งแม่น้ำโดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านใจกลางจังหวัดในเขตอำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอสสามโคก ทำให้พื้นที่ของจังหวัดปทุมธานีถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ฝั่งตะวันตกของจังหวัดหรือบนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้วกับพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอสสามโคก และฝั่งตะวันออกของจังหวัดหรือบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกา และบางส่วนของอำเภอสสามโคก

โดยปกติระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในฤดูฝนจะเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณ 50 เซนติเมตร ซึ่งทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นบริเวณกว้างและก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ฝั่งขวาของ แม่น้ำเจ้าพระยาสำหรับพื้นที่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยานั้น เนื่องจากประกอบด้วยคลองซอยเป็นคลองชลประทานจำนวนมากสามารถควบคุมจำนวนปริมาณน้ำได้ทำให้ปัญหาเกี่ยวกับอุทกภัยมีน้อยกว่า

4.1.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดปทุมธานีมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแหล่งน้ำต้นทุนขนาดใหญ่ เฉพาะช่วงที่ไหลผ่านอำเภอเมืองและอำเภอสสามโคก ความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร ดังนั้น น้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคและทำการเกษตร จะได้จากระบบคลองส่งน้ำชลประทาน และคลองธรรมชาติซึ่งจะรับน้ำจากเขื่อนชัยนาทส่งมาตามคลองอนุศาสนนันท์เชื่อมต่อกับคลองระพีพัฒน์ และรับน้ำจากแม่น้ำป่าสักส่วนหนึ่งที่เขื่อนพระรามหก จังหวัดสระบุรี เพื่อส่งน้ำมาให้พื้นที่เพาะปลูกในจังหวัดปทุมธานี โดยแหล่งน้ำของจังหวัดสามารถจำแนกได้ดังนี้

1) แหล่งน้ำชลประทาน

กรมชลประทานได้แบ่งเขตจัดสรรน้ำช่วยเหลือพื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดปทุมธานี โดยแบ่งการบริหารกิจการชลประทานออกเป็น 4 โครงการ ดังนี้

1. โครงการชลประทานปทุมธานี รับผิดชอบพื้นที่นอกเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาบริเวณพื้นที่เขตอำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอสสามโคก รวม 2 อำเภอ พื้นที่นอกเขตชลประทานประมาณ 125 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 78,125 ไร่

2. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตเหนือ พื้นที่ครอบคลุมในบริเวณพื้นที่เขตอำเภอลองหลวง อำเภอรัญบุรีและอำเภอหนองเสือ รวม 3 อำเภอ พื้นที่ชลประทาน 409,041 ไร่

3. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษารังสิตใต้ พื้นที่ครอบคลุมในบริเวณพื้นที่เขตอำเภอรัญบุรีและอำเภอลำลูกกา รวม 2 อำเภอ พื้นที่ชลประทาน 107,863 ไร่

4. โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระยาบรรลือ พื้นที่ครอบคลุมบริเวณพื้นที่เขตอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอสสามโคกและอำเภอลาดหลุมแก้ว รวม 3 อำเภอ พื้นที่ชลประทาน 166,220 ไร่

รวมพื้นที่รับน้ำชลประทานประมาณ 683,124 ไร่ หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 72 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรทั้งหมด โดยส่งน้ำผ่านคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ซึ่งเป็นคลองชลประทานเชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำนครนายก คลองพระอุดม และคลองซอยอีก 13 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

- อำเภอรัญบุรี ได้แก่ คลองรังสิตประยูรศักดิ์ และคลองระบายน้ำที่ 1 - 13
- อำเภอลองหลวง ได้แก่ คลองชลประทานที่ 1 - 7 และคลองระพีพัฒน์
- อำเภอลำลูกกา ได้แก่ คลองหกวาสายล่าง และคลองระบายน้ำที่ 1 - 13
- อำเภอหนองเสือ ได้แก่ คลองชลประทานที่ 8 - 13 และคลองระพีพัฒน์

2) แหล่งน้ำธรรมชาติ

2.1) แหล่งน้ำใต้ดิน แหล่งน้ำใต้ดินของจังหวัดปทุมธานีแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. แหล่งน้ำใต้ดินให้ปริมาณน้ำน้อย (1.50 ลบ.ม./ชั่วโมง) โดยทั่วไปน้ำมีคุณภาพดี แต่บางพื้นที่เป็นน้ำกร่อย และมีตะกอนสนิมเจือปน พื้นที่ที่มีแหล่งน้ำประเภทนี้ได้แก่ อำเภอลาดหลุมแก้ว อำเภอหนองเสือ และอำเภอลำลูกกา

2. แหล่งน้ำใต้ดินให้ปริมาณน้ำมาก (5-200 ลบ.ม./ชั่วโมง) โดยทั่วไปน้ำมีคุณภาพเช่นเดียวกับแหล่งน้ำใต้ดิน ให้ปริมาณน้ำน้อยได้แก่ พื้นที่อำเภอสามโคก อำเภอลองหลวง อำเภอธัญบุรี และอำเภอเมืองปทุมธานี

สถานการณ์แผ่นดินทรุดในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีจัดอยู่ในเขตวิกฤตอันดับ 3 คือ มีการทรุดตัว น้อยกว่า 5 ซม./ปี และระดับน้ำบาดาลลดลงไม่มากนัก และในปัจจุบันได้มีการนำน้ำบาดาลมาใช้ประโยชน์ประมาณ 299,949 ลบ.ม./วัน ซึ่งส่วนใหญ่จากชั้นน้ำพระประแดง นครหลวงและชั้นน่านทบุรี สำหรับแหล่งน้ำดิบเพื่อการประปาของจังหวัดปทุมธานี ในปัจจุบันมาจากแหล่งน้ำใต้ดินทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากชั้นน่านนครหลวงและน่านทบุรี โดยมีสำนักงานการประปา 2 แห่ง คือ การประปাপทุมธานี และการประปารังสิต มีกำลังผลิตน้ำประปารวม 57,720 ลบ.ม./วัน แหล่งน้ำดิบของการประปาอาศัยน้ำจากบ่อบาดาลจำนวน 44 บ่อ ของสำนักงานการประปา (รวมสาขาย่อยต่าง ๆ ด้วย) จำนวน 13 แห่ง มีปริมาณการสูบน้ำ สูงสุด 174 ลบ.ม./ชม. ให้บริการจำหน่ายน้ำประปาในเขต 5 อำเภอ รวม 12 ตำบลดังนี้

- อำเภอเมืองปทุมธานี ได้แก่ ตำบลบางปรอก, บ้านฉาง, บางหลวง บางชะแยง, บางพูน และตำบลบ้านกลาง

- อำเภอสามโคก ได้แก่ ตำบลสามโคก และตำบลบางโพธิ์เหนือ

- อำเภอธัญบุรี ได้แก่ ตำบลประชาธิปัตย์ รังสิต และตำบลลำผักกูด

- อำเภอลำลูกกา ได้แก่ ตำบลคูคต

- อำเภอลองหลวง ได้แก่ ตำบลคลองหนึ่ง

2.2) แหล่งน้ำผิวดิน

จังหวัดปทุมธานีมีแหล่งน้ำธรรมชาติผิวดินที่สำคัญ คือ แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งไหลผ่านอำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอสามโคก ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีลำคลองธรรมชาติและคลองชลประทาน ประมาณ 84 คลอง รวมความยาวประมาณ 1,062.4 กม. แบ่งเป็น

1. คลองชลประทาน จำนวน 29 คลอง รวมความยาว 780.8 กม.

1. คลองระบายน้ำ จำนวน 13 คลอง
2. คลองส่งน้ำ จำนวน 9 คลอง
3. คลองอื่น ๆ จำนวน 7 คลอง

2. คลองธรรมชาติ จำนวน 55 คลอง ความยาวรวม 281.6 กม. คลองต่าง ๆ นี้ได้ไหลผ่านในพื้นที่ของจังหวัดโดยแบ่งออกตามพื้นที่ของอำเภอต่าง ๆ ได้ดังนี้

- อำเภอเมืองปทุมธานี มีแม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางโพธิ์ใต้ คลองบางหลวง คลองบางปรอก คลองเชียงราก คลองเจ้าเมือง คลองประปากรุงเทพฯ คลองบางคูวัด คลองเปรมประชากร

- อำเภอสามโคก มีแม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางโพธิ์เหนือ คลองบางเตย คลองควาย คลองสระ คลองเชียงรากน้อย คลองเปรมประชากร คลองเชียงราก

- อำเภอลาดหลุมแก้ว มีคลองพระอุดม คลองบางหลวง คลองลาดหลุมแก้ว คลองบางโพธิ์ คลองสระแก คลองระแหง คลองสามวา

- อำเภอธัญบุรี คลองรังสิตประยูรศักดิ์ คลองชลประทาน 1-13

- อำเภอคลองหลวง คลองชลประทาน 1 - 7

- อำเภอลำลูกกา คลองชลประทาน 1 - 13 คลองหกวาตอนล่าง

- อำเภอหนองเสือ คลองระพีพัฒน์ คลองชลประทาน 8 - 13

2.3) เขตอนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปานครหลวง

ซึ่งเป็นมติ ครม. เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2522 กำหนดบริเวณอนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปานครหลวง บริเวณอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีขนาดพื้นที่ประมาณ 200 ตร.กม. โดยสรุปว่าไม่อนุญาตให้ตั้งหรือขยายโรงงานอุตสาหกรรมที่มีน้ำทิ้งประกอบด้วยสารเป็นพิษประเภทโลหะหนักและวัตถุที่มีพิษที่ใช้ในการเกษตรและสารเคมีอื่น ๆ ที่เป็นพิษ และไม่อนุญาตให้ตั้งหรือขยายโรงงานอุตสาหกรรมที่มีน้ำทิ้งปริมาณเกินกว่าวันละ 50 ลบ.ม. ทั้งนี้ ไม่รวม น้ำหล่อเย็น และมติ ครม. เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2531 ขยายบริเวณเพิ่มเติมอีก 150 ตร.กม. ซึ่งกำหนดเพิ่มเติมว่าไม่อนุญาตให้ตั้งหรือขยายโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอีก ยกเว้น อุตสาหกรรมที่มีข้อผูกพันตามกฎหมายหรือตามมติครม. คือโรงงานกระดาษบางปะอิน และเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร โครงการที่ 1 และโครงการที่ 2 ยกเว้นโรงงานอุตสาหกรรมที่มีน้ำทิ้ง ปริมาณความสกปรกในรูปบีโอดีไม่เกินร้อยละ 1

4.1.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินและการผังเมือง

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

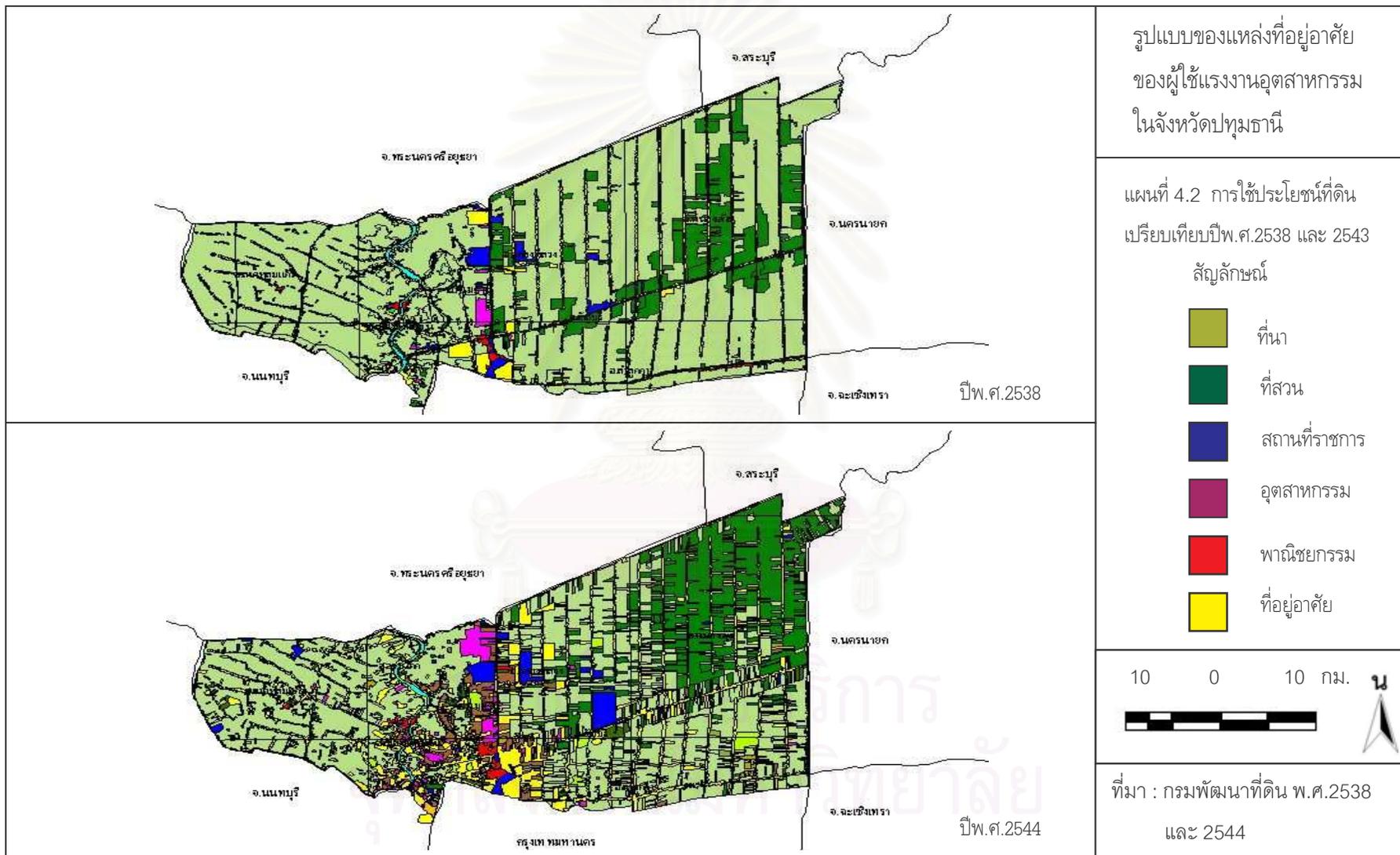
จังหวัดปทุมธานีมีการใช้ประโยชน์ที่ดินทางด้านเกษตรกรรมมากที่สุด จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 – พ.ศ.2544 พื้นที่ทางการเกษตรมีจำนวนเนื้อที่มากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนพื้นที่ทั้งหมด โดยปีพ.ศ.2533 มีเนื้อที่ทางการเกษตรประมาณ 716,724 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 75.16 ของพื้นที่ทั้งหมด ส่วนในปี พ.ศ.2538 มีเนื้อที่ทางการเกษตรประมาณ 603,821 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 63.32 ของพื้นที่ทั้งหมด และปี พ.ศ.2544 มีเนื้อที่ทางการเกษตรประมาณ 536,802 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 56.29 ของพื้นที่ทั้งหมด จากตารางที่ 4.1 พบว่า มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเปลี่ยนไป จากเดิมที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม แต่ปัจจุบันมีจำนวนเนื้อที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่มีการขยายตัวของพื้นที่ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น พื้นที่ทางการเกษตรในจังหวัดปทุมธานี มีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงเฉลี่ย 4.12 ต่อปี ขณะที่การใช้ประโยชน์ที่ดินด้านอื่น ๆ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 7.53

ตารางที่ 4.1 การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในจังหวัดปทุมธานี

ปี (พ.ศ.)	เนื้อที่ ทั้งหมด	เนื้อที่ทางการเกษตร			เนื้อที่อื่น ๆ		
		จำนวน (พื้นที่)	ร้อยละ	อัตราการ เปลี่ยนแปลง	จำนวน (พื้นที่)	ร้อยละ	อัตราการ เปลี่ยนแปลง
2533	953,660	716,724	75.16	-	236,926	24.84	-
2538	953,660	603,821	63.32	- 3.15	349,839	36.68	9.53
2544	953,660	536,802	56.29	- 2.22	416,858	43.71	3.83

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดปทุมธานี

พื้นที่ส่วนใหญ่ทางการเกษตรยังคงเป็นการทำนา คิดเป็นร้อยละ 69.60 หรือประมาณ 373,717 ไร่ ของพื้นที่ทางการเกษตร รองลงมา คือ พื้นที่การปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น ประมาณ 126,462 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 23.55 ของพื้นที่ทางการเกษตร และพื้นที่ทำสวนผักและไม้ดอก คิดเป็นร้อยละ 2.04 ของพื้นที่ทางการเกษตร พืชเศรษฐกิจหลัก คือ ข้าว ส้มเขียวหวาน ข้าวโพดหวาน แตงโม มะม่วง กัญชง และการเลี้ยงปลา กุ้ง พื้นที่เกือบทั้งหมดอยู่ในเขตชลประทาน ประกอบด้วย โครงการชลประทานรังสิตเหนือและใต้ โครงการชลประทานพระยาบันลือ และโครงการชลประทานคลองพระอุดม

ลักษณะของดินในจังหวัดปทุมธานีส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ดินมีลักษณะเป็นดินเหนียวจัด สภาพดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกรดจัดมี pH ประมาณ 6 - 4 ซึ่งลักษณะของดินภายในจังหวัดสามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มดินนาดี มีพื้นที่ประมาณ ร้อยละ 30 กลุ่มดินนาที่มีสภาพเป็นกรดจัด มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 70 เนื่องจากลักษณะดินเป็นดินเหนียวทำให้การระบายน้ำไม่ดี และการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินซึ้ ซึ่งสภาพพื้นที่ดังกล่าวทำให้ไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชไร่ และการปลูกข้าวได้ผลผลิตต่ำซึ่งต้องมีการปรับปรุงโดยการใส่ปุ๋ยขาวหรือปุ๋ยมาร์คควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตดีขึ้น

จากลักษณะดินดังกล่าวที่ไม่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเจ้าของพื้นที่จึงได้มีการขายหน้าดินเกิดขึ้น ดินส่วนใหญ่ได้ถูกนำมาถมที่เพื่อการอยู่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองหรือบ้านจัดสรรและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งเกิดจากปัญหาของความเจริญเติบโตของเมืองมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใกล้เคียงอย่างเช่นจังหวัดปทุมธานีที่ปรากฏเด่นชัดว่า ขบวนการขยายตัวของเมืองได้รุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรม เปลี่ยนสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นโรงงานอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ด้านการผังเมือง

จังหวัดปทุมธานีโดยสำนักงานผังเมืองจังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองของจังหวัดปทุมธานีขึ้น เพื่อให้เมืองหรือชุมชนเจริญเติบโตอย่างมีระเบียบแบบแผน พร้อมใช้ประโยชน์จากที่ดินในอนาคตอย่างเหมาะสมและสัมพันธ์กัน วัตถุประสงค์หลักเพื่อความปลอดภัยในสวัสดิภาพของประชาชน ส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของจังหวัด และส่งเสริมสภาพสังคมของคนในเมืองหรือชุมชน ให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น รวมทั้งดำรงรักษาสถานที่ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม พร้อมบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิประเทศที่งดงามทั้งในเขตเมืองและชนบท สำนักงานผังเมืองจังหวัดปทุมธานี ได้ดำเนินการวางผังเมืองรวมในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีแล้ว จำนวน 3 ผัง คือ

1. ผังเมืองรวมเมืองปทุมธานี ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอเมืองปทุมธานี
2. ผังเมืองรวมชุมชนประชาธิปไตย-คลองหลวง ครอบคลุมพื้นที่อำเภอคลองหลวง และบางส่วนของอำเภอธัญบุรี
3. ผังเมืองรวมชุมชนคูคต ครอบคลุมพื้นที่อำเภอธัญบุรีและบางส่วนของอำเภอลำลูกกา

นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างตัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงการใช้ อาคารบางชนิด หรือบางประเภทในท้องที่บางส่วนในตำบลบางกะดี ตำบลบางคูวัด ตำบลบางชะ แยก ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานีโดยห้ามก่อสร้างอาคารสูงเกินกำหนด ซึ่งได้แบ่งพื้นที่ ออกเป็น 4 บริเวณ โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม 2539 เป็นต้นไป และมีสาระสำคัญ พอสรุปได้ คือ

บริเวณที่ 1 คือ รอบนอกเขตพระตำหนักจักรีรังษและพระตำหนักสวนปทุมในระยะ 100 เมตร ห้ามมิให้ก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 6 เมตร

บริเวณที่ 2 คือ ริมฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ระยะ 200 เมตร ด้านเหนือจรดเส้น ขนานระยะ 1,600 เมตร กับแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 307 ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีความ สูงเกิน 12 เมตร

บริเวณที่ 3 คือ พื้นที่ด้านเหนือจรดเส้นขนานระยะ 1,000 เมตร กับแนวเขตทางหลวง แผ่นดินหมายเลข 307 ด้านตะวันออกจรดแนวเขตบริเวณที่ 2 ด้านใต้จรดแนวเขตบริเวณ 1 และ 2 ด้านตะวันตกจรดคลองบางคูวัดและพื้นที่บริเวณด้านเหนือจรดคลองบ้านใหม่ฝั่งใต้ ด้าน ตะวันออกจรดแนวเขตทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 306 ด้านใต้จรดแนวเขตถนนสุขาประชาสรรค์ และด้านตะวันตกจรดแนวเขตบริเวณที่ 2 ห้ามก่อสร้างอาคาร ที่มีความสูงเกิน 16 เมตร

บริเวณที่ 4 คือ พื้นที่บริเวณรอบนอกของบริเวณที่ 1, 2 และ 3 ทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่ง ซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาแบ่งออกเป็น 5 แปลงย่อย ห้ามสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 23 เมตร

4.1.6 สาธารณูปโภค

4.1.6.1 การไฟฟ้า

จังหวัดปทุมธานีมีสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคตั้งอยู่ภายในจังหวัด รวม 3 แห่ง ได้แก่ สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดปทุมธานี รับผิดชอบอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอลาดหลุม แก้ว และอำเภอสสามโคก สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคธัญบุรีรับผิดชอบอำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกาและอำเภอนองเสือ และสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาครังสิต รับผิดชอบอำเภอลอง หลวง

จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าทั้งหมด 190,487 ราย โดยเป็นการใช้ในสถานธุรกิจและอุตสาหกรรม มากที่สุด รองลงมาคือ ที่อยู่อาศัยและสถานที่ราชการและสาธารณะตามลำดับ อำเภอลองหลวง มีจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้ามากที่สุด ทั้งหมด 51,000 หน่วย รองลงมา คือ อำเภอเมืองปทุมธานีและอำเภอ ธัญบุรี มีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ 44,714 และ 42,354 หน่วย ส่วนอำเภอที่มีจำนวนใช้น้ำน้อย

ที่สุด คือ อำเภอสามโคก มีผู้ใช้เท่ากับ 6,113 หน่วย สอดคล้องกับจำนวนประชากรของอำเภอที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุดในจังหวัด

การจำหน่ายกระแสไฟฟ้าให้กับสถานธุรกิจและอุตสาหกรรม พบว่า อำเภอคลองหลวงที่เป็นสถานธุรกิจและอุตสาหกรรม มีจำนวนการใช้มากที่สุด สอดคล้องกับสถานประกอบการที่มีเป็นจำนวนมากถึง 637 แห่ง ทำให้มีการใช้ไฟฟ้ามากถึง 1,320 ล้านกิโลวัตต์/ชั่วโมง รองลงมา คือ อำเภอเมืองปทุมธานีมีการใช้ไฟฟ้าทั้งหมด 462.614 ล้านกิโลวัตต์/ชั่วโมง ของสถานธุรกิจและอุตสาหกรรม

4.1.6.2 การประปา

จังหวัดปทุมธานีมีสำนักงานการประปาจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สำนักงานการประปาปทุมธานีรับผิดชอบพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอสามโคก และอำเภอลาดหลุมแก้ว สำนักงานการประปารังสิตรับผิดชอบพื้นที่อำเภอธัญบุรี อำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกาและอำเภอคลองหลวง มีกำลังการผลิตน้ำประปา รวม 102,200,000 ลบ.ม.ปัจจุบันมีผู้ใช้น้ำรวมทั้งสิ้น 94,758 ราย

จังหวัดปทุมธานีมีการเจริญเติบโตในด้านอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยสูง น้ำประปาที่ผลิตได้ 76,650,000 ลูกบาศก์เมตร มีการจ่ายน้ำให้ผู้บริโภคได้ใช้ทั้งหมด 44,197,510 ลูกบาศก์เมตร อำเภอคลองหลวงมีปริมาณการใช้น้ำประปามากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่ด้านพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม อำเภอลำลูกกาและอำเภอธัญบุรี มีจำนวนผู้ใช้น้ำประปามากที่สุด ซึ่งมีจำนวนใกล้เคียงกันคือ 31,060 ราย และ 30,038 ราย ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า กำลังการผลิตน้ำประปาของจังหวัดปทุมธานีนั้นมีมากกว่าปริมาณการใช้ ซึ่งส่งผลต่อการขยายตัวของสถานประกอบการอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยต่อไป

4.1.6.3 การสื่อสารและโทรคมนาคม

ระบบการสื่อสารของจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย

- โทรศัพท์ จังหวัดปทุมธานีสามารถติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์โดยตรงกับจังหวัดในเขตโทรศัพท์นครหลวงโดยไม่ต้องใช้รหัสทางไกล ทำให้ได้เปรียบในการติดต่อสื่อสารระหว่างพื้นที่มากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2547 จังหวัดปทุมธานีมีชุมสายโทรศัพท์ 28 ชุมสาย ปัจจุบันสามารถบริการเลขหมายโทรศัพท์ได้ 1,566,538 เลขหมาย และในอนาคตจะมีการเพิ่มหมายเลขโทรศัพท์ให้มากยิ่งขึ้น ตามแผนการพัฒนาจังหวัด

- การไปรษณีย์โทรเลข จังหวัดปทุมธานีมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเปิดบริการทุกอำเภอ มีจำนวนทั้งหมด 12 แห่ง อำเภอธัญบุรี มีจำนวนที่ทำการไปรษณีย์ถึง 3 แห่ง และอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอคลองหลวงและอำเภอลำลูกกา มีอำเภอละ 2 แห่ง ส่วนอำเภออื่นๆ มีที่ละแห่ง

4.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

4.2.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และในปีพ.ศ.2543 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคน 207,511 บาท/ปี ซึ่งสูงเป็นอันดับที่ 6 ของประเทศ รองจากจังหวัดระยอง ชลบุรี กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร และภูเก็ต การอุตสาหกรรมถือเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญที่ทำรายได้จำนวนมากให้กับจังหวัด มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมา อุตสาหกรรมในจังหวัดมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่สูงมาก เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายให้การส่งเสริมอุตสาหกรรมอย่างจริงจัง และจังหวัดปทุมธานีถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพมีความเหมาะสมในการพัฒนาอุตสาหกรรม เนื่องจากทำเลที่ตั้งของจังหวัดอยู่ใกล้เมืองหลวง สนามบินดอนเมือง ท่าเรือคลองเตย การคมนาคมขนส่งสะดวกทั้งทางรถยนต์ รถไฟ ทางเรือ และทางเครื่องบิน ประกอบกับราคาที่ดินในช่วงนั้นมีราคาไม่สูงมาก แต่เมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในจังหวัดปทุมธานี ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจนั้นหลายโรงงานต้องปิดกิจการไป แต่ภาคอุตสาหกรรมก็ยังเป็นสาขาการผลิตที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดมากที่สุด

เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product) ของจังหวัดปทุมธานี ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา เปรียบเทียบปี พ.ศ. 2540 และ 2545 พบว่า ในปี พ.ศ. 2540 สาขาการผลิตที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ สาขาอุตสาหกรรมการผลิต คิดเป็นร้อยละ 75.20 รองลงมา คือ สาขาการไฟฟ้า ก๊าซและการประปา สาขาการค้า และสาขาการก่อสร้าง คิดเป็นร้อยละ 4.48 , 3.86 และ 2.94 ตามลำดับ โดยปีพ.ศ.2545 สาขาอุตสาหกรรมการผลิตยังเป็นสาขาที่มีมูลค่าสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 66.73 แต่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลง -7.51 เนื่องจากเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 รองลงมา คือ สาขาการไฟฟ้า ก๊าซและการประปา มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 3.42 คิดเป็นร้อยละ 6.95 และสาขาการค้า มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น 3.04 คิดเป็นร้อยละ 5.87

ตารางที่ 4.2 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปทุมธานีตามราคาคงที่ปีพ.ศ.2531 จำแนกตามสาขา
การผลิตปีพ.ศ.2540 และ 2545

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	พ.ศ.2540		พ.ศ.2545		อัตราการ เปลี่ยนแปลง (ต่อปี)
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	
ภาคเกษตรกรรม (รวม)	1,508	1.45	2,025	2.56	6.07
1.เกษตรกรรม ล่าสัตว์ และป่าไม้	1,397	1.35	1,876	2.37	6.07
2.ประมง	110	0.11	149	0.19	6.26
นอกภาคเกษตรกรรม (รวม)	102,350	98.55	77,185	97.44	-5.49
3.เหมืองแร่และเหมืองหิน	73	0.07	123	0.16	11.00
4.อุตสาหกรรม (การผลิต)	78,103	75.20	52,860	66.73	-7.51
5.ไฟฟ้า ก๊าซ และประปา	4,656	4.48	5,508	6.95	3.42
6.การก่อสร้าง	3,049	2.94	2,069	2.61	-7.46
7.การค้า	4,004	3.86	4,650	5.87	3.04
8.โรงแรมและภัตตาคาร	1,705	1.64	2,265	2.86	5.84
9.ขนส่งและคมนาคม	2,547	2.45	2,555	3.23	0.06
10.ตัวกลางทางการเงิน	1,642	1.58	1,096	1.38	-7.77
11.บริการด้านอสังหาริมทรัพย์	2,287	2.20	2,387	3.01	0.86
12.บริหารราชการแผ่นดิน ฯ	540	0.52	792	1.00	7.96
13.การศึกษา	668	0.64	838	1.06	4.64
14.บริการสุขภาพ และงานสังคม สงเคราะห์	453	0.44	630	0.80	6.82
15.บริการชุมชน สังคม และ บริการส่วนบุคคล	943	0.91	1,301	1.64	6.65
16.ลูกจ้างในครัวเรือน	90	0.09	111	0.14	4.28
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP)	103,858	100.00	79,210	100.00	-5.27

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2540 และ 2545

จากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของสาขาการผลิตที่สำคัญดังกล่าวข้างต้น พบว่า สาขา อุตสาหกรรมเป็นสาขาที่มีมูลค่ามากที่สุดและทำรายได้ให้กับจังหวัดปทุมธานีเป็นลำดับที่ 1 มา โดยตลอด โดยเฉพาะก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และในปี พ.ศ.2540 มูลค่าการผลิตของสาขา อุตสาหกรรมสูงถึง ร้อยละ 76.84 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด แต่หลังจากมีการปล่อย ค่าเงินบาทลอยตัว ส่งผลให้สาขาการผลิตอุตสาหกรรม และสาขาการก่อสร้าง มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ มวลรวมลดลง อย่างไรก็ตามสาขาอุตสาหกรรมก็ยังคงมีมูลค่าสูงกว่าสาขาอื่นๆ และเป็นรายได้ หลักของจังหวัด ส่วนสาขาการผลิตอื่น ๆ ที่เข้ามามีบทบาทหลังจากเริ่มมีการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ คือ สาขาการค้า สาขาตัวกลางทางการเงิน และสาขาการบริการ คิดเป็นร้อยละ 3.19 , 3.06 และ 2.96 ตามลำดับ

4.2.2 โครงสร้างการผลิต

จังหวัดปทุมธานียังมีความได้เปรียบในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการลงทุนในพื้นที่เขตส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งทางคณะกรรมการส่งเสริม การลงทุนได้แบ่งเขตการลงทุนออกเป็น 3 เขต ตามปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยใช้รายได้และสิ่ง อำนาจความสะดวกพื้นฐานของแต่ละจังหวัดเป็นเกณฑ์ โดยเขตส่งเสริมการลงทุนที่ 1 ประกอบ ด้วย 6 จังหวัดในสวนกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร

จังหวัดปทุมธานีจึงได้รับสิทธิประโยชน์จากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ดังนี้

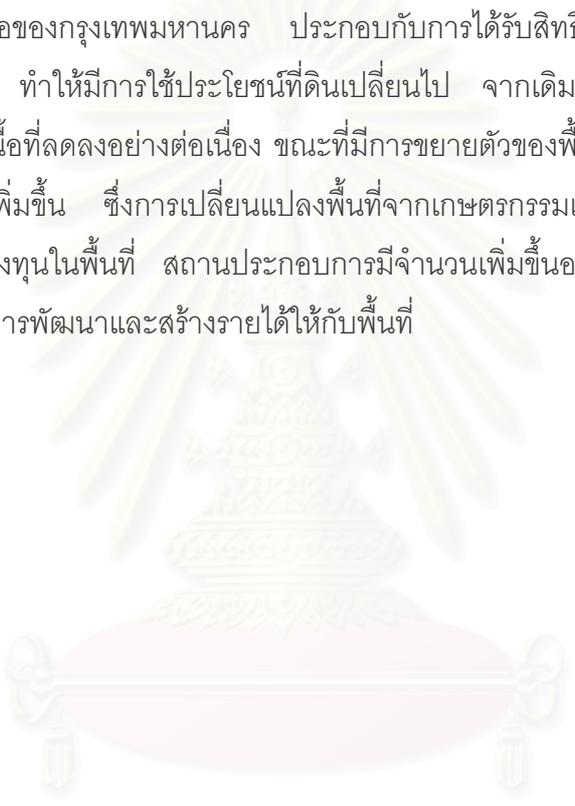
1. โครงการที่ตั้งในนิคมอุตสาหกรรมหรือเขตอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมในเขต 1
 - 1.1 ให้ได้รับลดหย่อนอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักรกึ่งหนึ่งเฉพาะเครื่องจักรที่มีอากรขา เข้าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10
 - 1.2 ให้ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา 3 ปี ทั้งนี้ผู้ได้รับการส่งเสริมใน โครงการที่มีขนาดการลงทุนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป (ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน) จะต้อง ดำเนินการให้ ได้รับใบรับรองระบบคุณภาพมาตรฐาน ISO 9000 หรือมาตรฐานสากลอื่นที่ เทียบเท่าภายในระยะเวลา 2 ปี นับแต่วันเปิดดำเนินการหากไม่สามารถเปิดดำเนินการได้ จะถูก เพิกถอนสิทธิ และประโยชน์การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 1 ปี
 - 1.3 ให้ได้รับยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบหรือวัสดุจำเป็นสำหรับส่วนที่ผลิตเพื่อการ ส่งออกเป็นระยะเวลา 1 ปี

2. โครงการที่ตั้งนอคนิคมหรือเขตอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมในเขต 1

2.1 ให้ได้รับลดหย่อนอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักรกึ่งหนึ่ง เฉพาะเครื่องจักรที่มีอากรขาเข้าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10

2.2 ให้ได้รับยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบหรือวัสดุจำเป็นสำหรับส่วนที่ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นระยะเวลา 1 ปี

การขยายตัวของกรุงเทพมหานครออกไปตามเขตปริมณฑลต่าง ๆ รวมทั้งจังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ทางด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร ประกอบกับการได้รับสิทธิประโยชน์ในการจูงใจให้เกิดการลงทุนในพื้นที่ ทำให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเปลี่ยนไป จากเดิมที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม แต่ปัจจุบันมีจำนวนเนื้อที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่มีการขยายตัวของพื้นที่ที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพื้นที่จากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมนั้น ทำให้ปทุมธานีเกิดการลงทุนในพื้นที่ สถานประกอบการมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นบทบาทสำคัญในการพัฒนาและสร้างรายได้ให้กับพื้นที่

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.3 จำนวนสถานประกอบการอุตสาหกรรม จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม ปีพ.ศ.2543 – 2547

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนสถานประกอบการ (โรงงาน)									
	ปี พ.ศ. 2543		ปี พ.ศ. 2544		ปี พ.ศ. 2545		ปี พ.ศ. 2546		ปี พ.ศ. 2547	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อุตสาหกรรมกระดาษพื้นฐาน	55	3.16	59	3.26	64	3.25	69	3.39	74	3.42
อุตสาหกรรมอาหาร	102	5.87	114	6.30	135	6.85	148	7.27	160	7.39
อุตสาหกรรมเครื่องตี	17	0.98	18	0.99	18	0.91	19	0.93	19	0.88
อุตสาหกรรมสิ่งทอ	56	3.22	58	3.20	63	3.20	56	2.75	61	2.82
อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป	31	1.78	33	1.82	36	1.83	34	1.67	31	1.43
อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า	30	1.73	31	1.71	32	1.62	28	1.38	27	1.25
อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้	131	7.54	136	7.51	137	6.95	135	6.63	142	6.56
อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์	67	3.86	67	3.70	75	3.81	76	3.73	77	3.55
อุตสาหกรรมกระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ	50	2.88	54	2.98	57	2.89	59	2.90	65	3.00
อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง	15	0.86	15	0.83	16	0.81	17	0.84	22	1.02
อุตสาหกรรมเคมีและผลิตภัณฑ์เคมี	108	6.21	113	6.24	118	5.99	130	6.39	140	6.46
อุตสาหกรรมปิโตรเลียมและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	14	0.81	14	0.77	15	0.76	15	0.74	15	0.69
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง	21	1.21	21	1.16	22	1.12	24	1.18	28	1.29
อุตสาหกรรมพลาสติก	133	7.65	144	7.96	154	7.81	165	8.11	173	7.99
อุตสาหกรรมอลูมิเนียม (ดินเผา เซรามิก แก้ว)	131	7.54	132	7.29	143	7.26	148	7.27	153	7.06
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะพื้นฐาน	31	1.78	30	1.66	29	1.47	27	1.33	28	1.29
อุตสาหกรรมแปรรูปโลหะ	239	13.75	253	13.98	294	14.92	312	15.33	336	15.51
อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรกล	110	6.33	109	6.02	120	6.09	127	6.24	134	6.19
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	117	6.73	114	6.30	131	6.65	125	6.14	137	6.33
อุตสาหกรรมเครื่องมืออุปกรณ์ขนส่ง	161	9.26	168	9.28	173	8.78	174	8.55	177	8.17
อุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ	119	6.85	127	7.02	139	7.05	147	7.22	167	7.71
รวม	1,738	100.00	1,810	100.00	1,971	100.00	2,035	100.00	2,166	100.00

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี

4.2.2.1 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ในปี พ.ศ.2543 จังหวัดปทุมธานีมีจำนวนโรงงานทั้งหมด 1,738 โรงงาน และมีจำนวนโรงงานเพิ่มขึ้นทุกปีจนถึงปี พ.ศ.2547 มีจำนวนโรงงาน 2,166 โรงงาน ซึ่งได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปโลหะ อุตสาหกรรมเครื่องมืออุปกรณ์ขนส่ง และอุตสาหกรรมพลาสติก คิดเป็นร้อยละ 15.51 , 8.17 และ 7.99 ตามลำดับ โดยเป็นโรงงานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอคลองหลวง คิดเป็นร้อยละ 30.24 และในอำเภอเมืองปทุมธานี คิดเป็นร้อยละ 20.33 เนื่องจากสภาพของพื้นที่ทั้งสองอำเภอมียุทธศาสตร์ที่สำคัญในการที่เอื้อประโยชน์ต่อการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม คือ มีความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและมีเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้ นิคมอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของทั้งสองอำเภอ ทำให้ผู้ประกอบการจะได้รับประโยชน์และความสะดวกในการเข้าไปลงทุน สัดส่วนของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมในสองอำเภอนี้จึงมีมากกว่าพื้นที่อำเภออื่น ๆ แต่การขยายตัวของเมืองให้ส่งผลให้อำเภอลำลูกกาและอำเภอธัญบุรีที่อยู่ติดกับเส้นทางคมนาคมมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 17.91 และ 12.46 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในส่วนของอำเภอหนองเสือ อำเภอสามโคก พบว่า จำนวนโรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่มีสัดส่วนน้อยมาก เนื่องจากสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมในการตั้งโรงงาน และอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง อีกทั้งระบบสาธารณูปโภคที่เตรียมไว้เพื่อรองรับการตั้งของโรงงานค่อนข้างน้อย และไม่อยู่ในเส้นทางคมนาคมสายหลัก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจที่จะเข้ามาลงทุนของผู้ประกอบการ

ประเภทอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น คือ อุตสาหกรรมแปรรูปโลหะ อุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ ขณะที่อุตสาหกรรมเครื่องมืออุปกรณ์ขนส่ง อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะพื้นฐานและอุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ มีแนวโน้มที่จะลดลง นอกจากนี้ อัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงงานในระหว่างช่วงปี พ.ศ.2542 และปี พ.ศ.2546 นั้น มีการเพิ่มขึ้นเพียง 273 โรงงานเท่านั้น เนื่องจากในปีพ.ศ. 2540 ได้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจเป็นผลให้มีโรงงานจำนวนมากในพื้นที่ได้ปิดกิจการลง จากภาวะการขาดทุน ทั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทำให้อุตสาหกรรมมีบทบาทลดลงในพื้นที่

ตารางที่ 4.4 จำนวนเงินทุน จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม ปีพ.ศ.2543 – 2547

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนเงินทุน (ล้านบาท)									
	ปี พ.ศ. 2543		ปี พ.ศ. 2544		ปี พ.ศ. 2545		ปี พ.ศ. 2546		ปี พ.ศ. 2547	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อุตสาหกรรมกระดาษพื้นฐาน	1,154.8	0.83	1,877.2	1.25	2,332.3	1.39	2,644.8	1.50	3,415.0	1.80
อุตสาหกรรมอาหาร	5,331.7	3.82	5,838.4	3.88	6,981.5	4.17	5,961.4	3.38	6,277.7	3.31
อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม	6,706.5	4.81	7,871.9	5.23	9,297.7	5.55	9,349.6	5.30	9,643.0	5.08
อุตสาหกรรมสิ่งทอ	7,437.1	5.33	7,552.3	5.02	8,126.7	4.85	7,697.7	4.36	7,739.3	4.08
อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป	497.3	0.36	537.3	0.36	654.3	0.39	610.3	0.35	581.9	0.31
อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า	1,992.8	1.43	2,012.0	1.34	2,123.7	1.27	2,130.1	1.21	2,070.1	1.09
อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้	2,367.4	1.70	2,645.1	1.76	2,687.0	1.60	2,675.6	1.52	2,783.9	1.47
อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์	1,188.5	0.85	1,193.2	0.79	14,359.0	8.58	1,269.0	0.72	1,478.0	0.78
อุตสาหกรรมกระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ	4,400.4	3.15	4,447.2	2.96	4,617.0	2.76	5,827.7	3.30	5,907.3	3.11
อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง	653.8	0.47	653.8	0.43	703.9	0.42	801.7	0.45	884.2	0.47
อุตสาหกรรมเคมีและผลิตภัณฑ์เคมี	6,020.0	4.31	5,781.5	3.84	9,033.9	5.40	10,112.4	5.73	11,046.8	5.82
อุตสาหกรรมปิโตรเลียมและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	517.7	0.37	517.7	0.34	686.7	0.41	1,390.5	0.79	1,355.4	0.71
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง	1,998.3	1.43	2,155.6	1.43	2,309.0	1.38	2,814.0	1.59	2,904.2	1.53
อุตสาหกรรมพลาสติก	6,995.6	5.01	7,621.7	5.07	8,293.5	4.95	10,245.3	5.80	10,696.1	5.63
อุตสาหกรรมอลูมิเนียม (ดินเผา เซรามิก แก้ว)	5,519.9	3.96	5,554.8	3.69	5,742.3	3.43	5,882.3	3.33	7,392.8	3.89
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะพื้นฐาน	5,936.9	4.26	6,920.3	4.60	7,004.6	4.18	6,940.6	3.93	6,943.6	3.66
อุตสาหกรรมแปรรูปโลหะ	8,458.8	6.06	9,604.0	6.38	10,167.1	6.07	10,171.7	5.76	12,884.4	6.79
อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรกล	20,036.8	14.36	21,016.0	13.97	22,123.1	13.21	23,040.3	13.05	24,500.4	12.91
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	35,958.0	25.77	39,487.3	26.25	44,122.5	26.35	48,094.0	27.24	50,957.1	26.84
อุตสาหกรรมเครื่องมืออุปกรณ์ขนส่ง	5,236.8	3.75	5,617.4	3.73	5,819.8	3.48	6,139.5	3.48	7,101.0	3.74
อุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ	11,089.0	7.95	11,517.7	7.66	13,248.2	7.91	12,775.3	7.24	13,286.3	7.00
รวม	139,525.1	100.00	150,423.3	100.00	167,442.7	100.00	176,573.8	100.00	189,849.0	100.00

ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี

4.2.2.2 จำนวนเงินทุน

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ปริมาณเงินทุนรวมตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 จนถึง ปีพ.ศ.2547 มีจำนวนเงินทุนเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ย คิดเป็น 50,323.9 ล้านบาท และมีเงินทุนเฉลี่ยต่อโรง คือ 87.65 ล้านบาทต่อโรง เมื่อเทียบกับปีพ.ศ. 2543 ซึ่งมีเงินทุนเฉลี่ยต่อโรงเท่ากับ 80.28 ล้านบาทต่อโรง ประเภทอุตสาหกรรมที่ใช้เงินลงทุนจำนวนมากที่สุด คือ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีเงินลงทุนถึง 50,957.1 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 26.84 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมด และอุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรกล ซึ่งมีเงินลงทุนถึง 24,500.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 12.91 ของจำนวนเงินลงทุนทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอ พบว่า อำเภอคลองหลวงมีสัดส่วนการลงทุนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.75 ซึ่งเป็นการลงทุนในพื้นที่ของอำเภอครึ่งหนึ่งของทั้งจังหวัดปทุมธานี ทั้งนี้เป็นเพราะในพื้นที่อำเภอคลองหลวงมีนิคมอุตสาหกรรมนวนครตั้งอยู่และโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอคลองหลวง เป็นจำนวน 696 โรงงาน โดยจะเป็นการลงทุนในประเภทอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด รองลงมา คือ อำเภอเมืองปทุมธานี มีสัดส่วนเงินทุนคิดเป็นร้อยละ 26.22 และอำเภอลำลูกกากับอำเภอธัญบุรี มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 7.54 และ 6.77 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมด

4.2.2.3 จำนวนแรงงานอุตสาหกรรม

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ในปีพ.ศ.2543 มีจำนวนแรงงานทั้งหมด 178,327 คน และมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากทุกปี จนปีพ.ศ. 2547 มีจำนวนแรงงานทั้งหมด 229,125 คน จำนวนแรงงานอุตสาหกรรมมีจำนวนแรงงานเพิ่มขึ้น 50,798 คน โดยประเภทอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ คิดเป็นร้อยละ 29.72 รองลงมา คือ อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรกล อุตสาหกรรมพลาสติก และอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 8.86 , 7.91 และ 7.78 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับจำนวนโรงงานและจำนวนเงินทุนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอ พบว่า การจ้างงานกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่สองอำเภอหลัก คือ อำเภอคลองหลวงและอำเภอเมืองปทุมธานี เนื่องจากมีนิคมอุตสาหกรรมและสวนอุตสาหกรรมตั้งอยู่ คิดเป็นร้อยละ 45.15 และ 22.05 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า นโยบายการพัฒนาประเทศและการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะสาขาการผลิตอุตสาหกรรมที่เป็นสาขาการผลิตที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดและประเทศเป็นอย่างมาก

ตารางที่ 4.5 จำนวนแรงงาน จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม ปีพ.ศ.2543 – 2547

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนแรงงาน (คน)									
	ปี พ.ศ. 2543		ปี พ.ศ. 2544		ปี พ.ศ. 2545		ปี พ.ศ. 2546		ปี พ.ศ. 2547	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อุตสาหกรรมการเกษตรพื้นฐาน	1,495	0.84	1,713	0.89	1,903	0.93	2,105	0.97	2,228	0.97
อุตสาหกรรมอาหาร	8,416	4.72	9,962	5.19	10,725	5.24	11,325	5.21	12,030	5.25
อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม	4,487	2.52	6,292	3.28	6,429	3.14	6,437	2.96	6,455	2.82
อุตสาหกรรมสิ่งทอ	8,912	5.00	8,814	4.60	9,651	4.72	8,911	4.10	9,376	4.09
อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป	4,096	2.30	4,714	2.46	6,422	3.14	5,438	2.50	5,030	2.20
อุตสาหกรรมเครื่องหนังและรองเท้า	3,569	2.00	3,548	1.85	3,786	1.85	2,958	1.36	2,863	1.25
อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้	6,074	3.41	6,403	3.34	6,364	3.11	6,436	2.96	6,756	2.95
อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์	3,289	1.84	3,027	1.58	3,893	1.90	3,807	1.75	4,105	1.79
อุตสาหกรรมกระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ	3,962	2.22	4,079	2.13	4,437	2.17	4,934	2.27	5,146	2.25
อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง	559	0.31	559	0.29	577	0.28	657	0.30	768	0.34
อุตสาหกรรมเคมีและผลิตภัณฑ์เคมี	7,314	4.10	7,480	3.90	8,035	3.93	8,242	3.79	10,046	4.38
อุตสาหกรรมปิโตรเลียมและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม	578	0.32	578	0.30	593	0.29	751	0.35	748	0.33
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยาง	4,080	2.29	4,243	2.21	4,407	2.15	4,486	2.07	4,694	2.05
อุตสาหกรรมพลาสติก	8,153	4.57	10,187	5.31	9,157	4.47	17,556	8.08	18,114	7.91
อุตสาหกรรมอลูมิเนียม (ดินเผา เซรามิก แก้ว)	7,275	4.08	7,368	3.84	7,563	3.70	7,771	3.58	8,357	3.65
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะพื้นฐาน	2,633	1.48	2,959	1.54	2,929	1.43	2,866	1.32	2,882	1.26
อุตสาหกรรมแปรรูปโลหะ	9,355	5.25	11,270	5.88	11,933	5.83	13,277	6.11	14,761	6.44
อุตสาหกรรมผลิตเครื่องจักรกล	18,584	10.42	19,149	9.98	19,795	9.67	20,124	9.27	20,297	8.86
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์	53,860	30.20	55,257	28.81	61,506	30.05	63,397	29.19	68,107	29.72
อุตสาหกรรมเครื่องมืออุปกรณ์ขนส่ง	7,392	4.15	7,789	4.06	7,837	3.83	8,022	3.69	8,537	3.73
อุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ	14,244	7.99	16,418	8.56	16,738	8.18	17,700	8.15	17,825	7.78
รวม	178,327	100.00	191,809	100.00	204,680	100.00	217,200	100.00	229,125	100.00

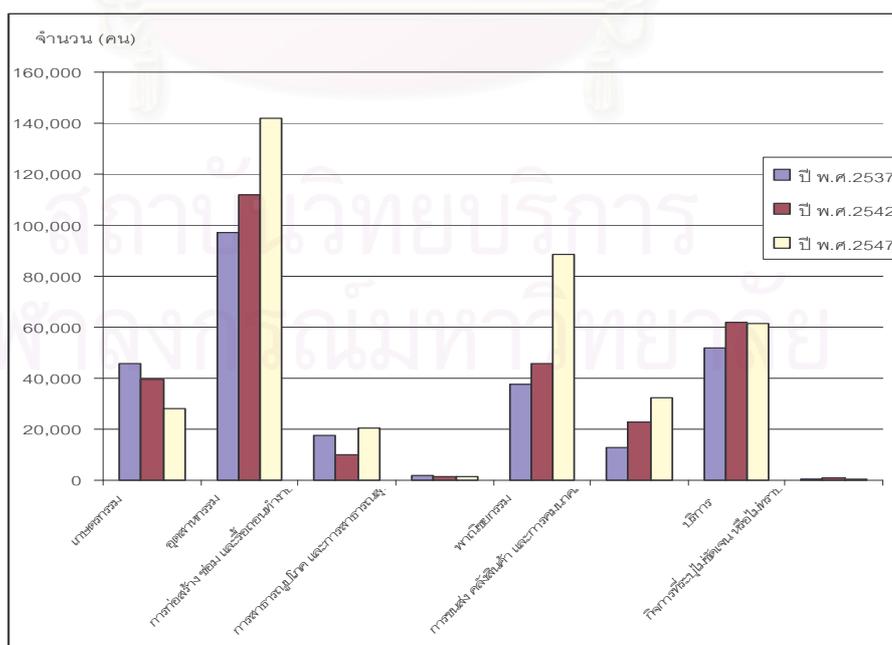
ที่มา : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี

4.2.3 การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพของประชากรในจังหวัดปทุมธานี มีการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพไปตามสภาพทางเศรษฐกิจ โดยในปีพ.ศ.2537 สาขาอุตสาหกรรม มีจำนวนคนทำงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.65 รองลงมา คือ สาขาบริการ และสาขาเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 19.57 และ 17.30 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับปีพ.ศ.2542 สาขาอุตสาหกรรมและสาขาบริการ ยังเป็นสองอันดับแรก และมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 38.06 และ 21.09 ตามลำดับ ขณะที่สาขาเกษตรกรรมมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง คิดเป็นร้อยละ 13.51 และเหลือเพียงร้อยละ 7.46 ในปีพ.ศ.2547 โดยประชากรมีการประกอบอาชีพสาขาพาณิชยกรรมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 15.47 ในปีพ.ศ.2542 มาเป็นร้อยละ 23.62 ในปีพ.ศ.2547 และเป็นอาชีพอันดับที่ 2 รองจากสาขาอุตสาหกรรม ซึ่งมีสัดส่วนผู้มีงานทำร้อยละ 37.89

การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพของประชากร ทำให้เห็นแนวโน้มการเจริญเติบโตของสาขาการผลิตที่จะทำรายได้ให้กับผู้ประกอบการและเป็นส่วนสำคัญในการจ้างงานของคนในพื้นที่ให้มีงานทำ โดยสาขาการขนส่ง คลังสินค้า และการคมนาคม มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.47 รองลงมา คือ สาขาพาณิชยกรรม ร้อยละ 13.46 ส่วนสาขาที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลง คือ สาขาเกษตรกรรม และสาขาการสาธารณสุขและการสาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ -3.90 และ -1.32 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 4.1 การประกอบอาชีพของผู้มีงานทำ รายสาขาการผลิตเปรียบเทียบปีพ.ศ.2537, 2542 และ 2547

ตารางที่ 4.6 การประกอบอาชีพของผู้มีงานทำ จำแนกโดยสาขาการผลิตเปรียบเทียบปีพ.ศ.2537, 2542 และ 2547

การประกอบอาชีพ	ปี พ.ศ.2537		ปี พ.ศ.2542		ปี พ.ศ.2547		อัตราการเปลี่ยนแปลง
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
เกษตรกรรม	45,857	17.30	39,745	13.51	27,951	7.46	-3.90
การขุดเหมืองแร่ และอโลหะ	-	-	-	-	-	-	-
อุตสาหกรรม	97,109	36.65	111,987	38.06	141,891	37.89	4.61
การก่อสร้าง ซ่อม และรีดถอนทำลาย	17,569	6.63	9,849	3.35	20,452	5.46	1.64
การสาธารณสุขโรค และการสาธารณสุข	1,864	0.70	1,505	0.51	1,618	0.43	-1.32
พาณิชยกรรม	37,699	14.23	45,530	15.47	88,460	23.62	13.46
การขนส่ง คลังสินค้า และการคมนาคม	12,760	4.82	22,855	7.77	32,505	8.68	15.47
บริการ	51,857	19.57	62,043	21.09	61,236	16.35	1.81
กิจการที่ระบุไม่ชัดเจน หรือไม่ทราบ	281	0.11	734	0.25	328	0.09	1.67
รวม	264,996	100.00	294,248	100.00	374,441	100.00	4.13

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ.2537, 2542 และ 2547

4.3 ลักษณะทางสังคม

4.3.1 ขนาดประชากร

ประชากรในจังหวัดปทุมธานี ในปีพ.ศ.2547 มีจำนวนทั้งสิ้น 769,998 คน แบ่งเป็นชาย 371,021 คน หญิง 398,977 คน เมื่อพิจารณาขนาดของประชากรในระดับอำเภอ พบว่า ขนาดของประชากรที่มีจำนวนมากกว่าหนึ่งแสนห้าหมื่นคน ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอที่มีพื้นที่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานคร โดยมีเส้นทางคมนาคมสายหลักตัดผ่าน ซึ่งได้แก่ อำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอเมืองปทุมธานี เป็นต้น พื้นที่อำเภอดังกล่าว มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เป็นจำนวนมากกว่าหนึ่งแสนห้าหมื่นคน ส่วนอำเภอที่มีประชากรอาศัยไม่เกินห้าหมื่นคนประกอบด้วย อำเภอหนองเสือ อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอสามโคก เป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลและส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตร

4.3.2 การเปลี่ยนแปลงประชากร

การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร ทำให้ทราบถึงศักยภาพของพื้นที่ โดยพื้นที่ที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรมาก แสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่สำคัญของพื้นที่ที่เป็นแรงดึงดูดประชากร และพื้นที่ใดที่มีแรงดึงดูดน้อยก็จะพบอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรลดลง จนประชากรพากันละทิ้งถิ่นฐานไปหาที่อยู่อาศัยหรือหางานทำใหม่ ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาหาปัจจัยที่สำคัญที่จะดึงดูดประชากร เพื่อทำการวางแผนพัฒนาพื้นที่ให้มีศักยภาพต่อไป

ในการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรนี้ ได้ทำการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรในแต่ละระดับอำเภอ การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในช่วงปี พ.ศ.2543 – พ.ศ.2547 โดยมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 115,297 คน เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรโดยเปรียบเทียบทั้งจังหวัด พบว่า อำเภอลำลูกกา อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอธัญบุรี และอำเภอลองหลวง มีอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรมาก โดยเฉพาะในอำเภอลองหลวง มีการเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 6.95 รองลงมา ได้แก่ อำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี และอำเภอเมืองปทุมธานี คิดเป็นร้อยละ 5.04 , 4.72 และ 2.81 ตามลำดับ เนื่องจากทั้ง 4 อำเภอเป็นเขตพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานคร และมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างห้างสรรพสินค้า หรือการลงทุนของโรงงานอุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแรงดึงดูดให้เกิดการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่ และพื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมเกิดขึ้นอย่างหนาแน่นในบริเวณนี้ โดยเฉพาะทางด้านที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม ขณะที่อำเภอสามโคก อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอหนองเสือ เป็นเขตชานเมือง ยังมีความเป็นชนบทค่อนข้างมาก ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการทำการเกษตร ทำให้มีการขยายตัวของกิจกรรมต่าง ๆ เข้าไปน้อย ประกอบกับไม่

มีเส้นทางคมนาคมสายหลักที่สำคัญผ่านไปบริเวณนั้น ดังนั้น อัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรจึงค่อนข้างน้อยและมีอัตราที่ลดลง คิดเป็นร้อยละ 1.79 , 1.45 และ 0.51 ตามลำดับ ตารางที่ 4.7 จำนวนประชากร อัตราการเปลี่ยนแปลง จำแนกเป็นรายอำเภอ ปีพ.ศ. 2543 - 2547

อำเภอ	จำนวนประชากร				อัตราการเปลี่ยนแปลง
	พ.ศ.2543		พ.ศ.2547		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
เมืองปทุมธานี	134,339	20.52	150,113	19.50	2.81
คลองหลวง	116,624	17.81	152,559	19.81	6.95
ธัญบุรี	128,577	19.64	154,646	20.08	4.72
ลาดหลุมแก้ว	43,378	6.26	45,946	5.97	1.45
ลำลูกกา	141,503	21.61	172,265	22.37	5.04
สามโคก	44,330	6.77	47,582	6.18	1.79
หนองเสือ	45,950	7.02	46,887	6.09	0.51
รวม	654,701	100.00	769,998	100.00	4.14

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2543 และ 2547

4.3.3 ความหนาแน่นของประชากร

ความหนาแน่นของประชากร คือ การพิจารณาอัตราส่วนระหว่างจำนวนประชากรต่อขนาดของพื้นที่ เป็นการเปรียบเทียบการกระจายตัวของจำนวนประชากร ในระดับอำเภอของจังหวัดปทุมธานี ว่ามีเขตพื้นที่อำเภอใดมีจำนวนประชากรตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างหนาแน่น

ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ในปีพ.ศ. 2547 จังหวัดปทุมธานีมีความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 504.95 คนต่อตารางกิโลเมตร เมื่อเปรียบเทียบกันในระดับอำเภอของจังหวัดปทุมธานี พบว่า อำเภอธัญบุรีและอำเภอเมืองปทุมธานีมีความหนาแน่นมากที่สุด คือ 1,382.0 และ 1,251.98 คน/ตารางกิโลเมตร ตามลำดับ ซึ่งเป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกัน รองลงมาคือ อำเภอลำลูกกา อำเภอคลองหลวง และอำเภอสามโคก ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรใกล้เคียงกัน เท่ากับ 574.41 , 511.94 และ 501.92 คน/ตารางกิโลเมตร ตามลำดับ โดยอำเภอคลองหลวงมีความหนาแน่นมากที่สุดกว่าอำเภออื่นๆ ส่วนอำเภอที่มีความหนาแน่นค่อนข้างต่ำ ได้แก่ อำเภอที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ห่างไกลจากตัวเมือง เป็นลักษณะพื้นที่ที่เข้าประโยชน์ในการทำ

การเกษตร และมีประชากรอาศัยอยู่อย่างเบาบาง คือ อำเภอหนองเสือ และอำเภอลาดหลุมแก้ว โดยมีความหนาแน่นของประชากรเท่ากับ 113.61 และ 244.78 คน/ตารางกิโลเมตรตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 จำนวนและความหนาแน่นประชากรรายอำเภอในจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ.2547

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)	
		พ.ศ.2541	พ.ศ.2547
เมืองปทุมธานี	119.9	1120.43	1251.98
คลองหลวง	298.0	391.36	511.94
ธัญบุรี	111.9	1149.04	1382.00
ลาดหลุมแก้ว	187.7	231.10	244.78
ลำลูกกา	299.9	471.83	574.41
สามโคก	94.8	467.61	501.92
หนองเสือ	412.7	111.34	113.61
รวม	1,524.9	429.34	504.95

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2541 และ 2547

4.3.4 ปัจจัยพื้นฐานทางสังคม

1) การสาธารณสุข

ปัจจัยพื้นฐานทางด้านสาธารณสุขของจังหวัดปทุมธานีในปี พ.ศ.2547 เมื่อพิจารณาถึงจำนวนสถานพยาบาลทั้งหมดในจังหวัดแล้ว พบว่า มีจำนวนสถานพยาบาลที่ให้บริการประชาชนทั้งหมด 313 แห่ง แบ่งเป็น โรงพยาบาลของรัฐ จำนวน 9 แห่ง โดยในอำเภอคลองหลวงและอำเภอธัญบุรี มีโรงพยาบาลของรัฐอำเภอละ 2 แห่ง โรงพยาบาลเอกชน จำนวน 7 แห่ง สถานีอนามัย จำนวน 79 แห่ง และคลินิกทุกประเภท จำนวน 218 แห่ง

จากจำนวนสถานพยาบาลทั้งหมดในจังหวัดปทุมธานี มีจำนวนเตียงสำหรับรองรับผู้ป่วยทั้งหมด 2,633 เตียง มีจำนวนประชากรต่อแพทย์เท่ากับ 1 : 3,981 คน และจำนวนผู้ป่วยต่อเตียงเท่ากับ 315 คนต่อเตียง สัดส่วนของทันตแพทย์ต่อประชากรเท่ากับ 1 : 21,764 และสัดส่วนพยาบาลต่อประชากรเท่ากับ 1 : 598

2) การศึกษา

ในปีพ.ศ. 2545 จังหวัดปทุมธานีมีสถานศึกษาทั้งหมด จำนวน 273 แห่ง แบ่งเป็น สถานศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 22 แห่ง สังกัดสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 176 แห่ง สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจำนวน 68 แห่ง สังกัดการศึกษาส่วนท้องถิ่น 1 แห่ง และสังกัดอื่น ๆ อีก จำนวน 6 แห่ง มีจำนวนนักเรียนทั้งหมดจำนวน 133,331 คน แบ่งเป็น นักเรียนชาย 67,882 คน และนักเรียนหญิง จำนวน 65,449 คน เมื่อพิจารณาถึงอัตราส่วน นักเรียนต่อครูเท่ากับ 23 : 1 อัตราส่วนนักเรียนต่อห้องเรียนเท่ากับ 32 : 1

สถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษามีจำนวน 16 แห่ง เป็นสถานศึกษาใน สังกัดกรมอาชีวศึกษา 3 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สังกัดทบวง มหาวิทยาลัย) 8 แห่ง สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 2 แห่ง สังกัดสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ 1 แห่ง สังกัดกรมพลศึกษา 1 แห่ง และสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย 1 แห่ง มีจำนวนอาจารย์รวม 3,889 คน จำนวนนักศึกษารวม 96,548 คน

3) ศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดปทุมธานีนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 90.76 รองลงมา คือ นับถือศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 8.79 และนับถือศาสนาคริสต์ คิดเป็นร้อยละ 0.45 มี จำนวนศาสนสถานทั้งหมด 226 แห่ง แบ่งออกเป็น วัด จำนวน 181 แห่ง สำนักสงฆ์ จำนวน 11 แห่ง โบสถ์คริสต์ จำนวน 5 แห่ง และมัสยิด จำนวน 29 แห่ง โดยมีมัสยิดส่วนใหญ่จะอยู่ในอำเภอ ลำลูกกามากที่สุด คือ 10 แห่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ลักษณะที่อยู่อาศัยและผู้ใช้แรงงาน

ในบทนี้ จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 190 คน ประกอบกับการสำรวจและการสังเกตสภาพแวดล้อมโดยรอบพื้นที่ศึกษา ซึ่งได้แบ่งประเด็นในการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยและรูปแบบของที่อยู่อาศัยผู้ใช้แรงงาน ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้แรงงาน และความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน

5.1 ลักษณะผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม

ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมที่ทำการเก็บข้อมูล ทั้งหมด 190 คน แบ่งเป็นเพศชาย 74 คน หรือร้อยละ 38.9 และ เพศหญิง 116 คนหรือร้อยละ 61.1 แยกอายุในช่วง 18 – 25 ปี 26 – 35 ปี และ 36 ปีขึ้นไป ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 43.2 , 45.3 และ 11.6 ตามลำดับ โดยผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีสถานภาพโสดมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ใช้แรงงานทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 60.0 เนื่องจากคนงานเหล่านั้นอยู่ในช่วงของวัยแรงงานซึ่งเป็นกำลังแรงงานสำคัญของครอบครัว รองลงมา คือ ผู้ที่แต่งงานแล้วและยังอาศัยอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 38.4 ผู้ที่หย่าร้างและเป็นม่าย คิดเป็นร้อยละ 0.5 และ 1.1 ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของผู้ใช้แรงงานจะอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับมากที่สุด คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือปวช. คิดเป็นร้อยละ 37.4 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับอาชีวศึกษาหรือปวส. และระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 25.8, 21.6 และ 9.5 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้ใช้แรงงานที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 5.8 เนื่องจากปัจจุบันมีจำนวนผู้ว่างงานค่อนข้างสูง ประกอบกับรายได้และสวัสดิการที่ได้รับจากการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมีส่วนให้ผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีตัดสินใจเข้ามาทำงานมากขึ้น

จากการศึกษา พบว่า ผู้ใช้แรงงานที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะเป็นประชากรที่อยู่นอกพื้นที่จังหวัดปทุมธานีที่อพยพเข้ามาหางานทำ โดยมีภูมิลำเนามาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ใช้แรงงานทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 49.5 รองลงมา คือ ภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 20.0 และภาคกลางกับประชากรในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 14.2 และ 13.7 นอกจากนี้ยังพบผู้ใช้แรงงานที่มาจากภาคใต้และ

ภาคตะวันออกที่มีสัดส่วนเท่ากัน ร้อยละ 1.1 และภาคตะวันตก ร้อยละ 0.5 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นภาคที่มีประชากรมากและการขยายตัวของพื้นที่เมืองยังพัฒนาได้น้อย ขณะที่พื้นที่ชนบทที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมมีเนื้อที่ลดลง ผลผลิตทางการเกษตรได้ผลน้อยและราคาไม่สูงนัก ทำให้ต้องอพยพเข้ามาหางานทำ โดยคนงานส่วนใหญ่จะเคยทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมาก่อนแล้ว แต่จะมีการเปลี่ยนงานค่อนข้างบ่อยสำหรับคนงานบางกลุ่มที่เกี่ยวกับลักษณะของการใช้แรงงานที่ต้องทำงานในลักษณะซ้ำ ๆ กันทุกวัน ๆ ละหลายชั่วโมง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.9 รองลงมา คือ งานบริการที่ได้ค่าตอบแทนแบบรายวันหรือคิดตามชั่วโมงการทำงาน ได้แก่ งานช่างหรืองานเลิฟ ร้อยละ 10.54 และทำนา/ทำสวน ร้อยละ 7.9 อาชีพอื่น ๆ ได้แก่ พนักงานของบริษัทเอกชน งานราชการ และงานก่อสร้าง คิดเป็นร้อยละ 4.74 , 2.11 และ 1.58 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.1 ระดับการศึกษา แยกตามเพศและช่วงอายุ

เพศ	ช่วงอายุ	ระดับการศึกษา					รวม
		ประถมศึกษา	ม.ต้น	ม.ปลาย	อาชีวศึกษา/ อนุปริญญา	ปริญญาตรี	
ชาย	18-25	2	4	16	10	1	33
		1.05%	2.11%	8.42%	5.26%	0.53%	17.37%
	26-35	2	11	8	13	2	36
		1.05%	5.79%	4.21%	6.84%	1.05%	18.95%
	36 ขึ้นไป	1	-	2	-	2	5
		0.53%	-	1.05%	-	1.05%	2.63%
รวม	5	15	26	23	5	74	
	2.63%	7.89%	13.68%	12.11%	2.63%	38.95%	
หญิง	18-25	4	13	18	11	3	49
		2.11%	6.84%	9.47%	5.79%	1.58%	25.79%
	26-35	4	16	23	5	2	50
		2.11%	8.42%	12.11%	2.63%	1.05%	26.32%
	36 ขึ้นไป	5	5	4	2	1	17
		2.63%	2.63%	2.11%	1.05%	0.53%	8.95%
รวม	13	34	45	18	6	116	
	6.85%	17.89%	23.69%	9.47%	3.16%	61.06%	
รวม	18	49	71	41	11	190	
	9.47%	25.79%	37.37%	21.58%	5.79%	100.00%	

ที่มา : จากแบบสอบถาม

ตารางที่ 5.2 ภูมิฐานะของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม

ภูมิฐานะ	จำนวน	ร้อยละ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	94	49.5
ภาคเหนือ	38	20.0
ภาคกลาง	27	14.2
ภาคใต้	2	1.1
ภาคตะวันออก	2	1.1
ภาคตะวันตก	1	0.5
จังหวัดปทุมธานี	26	13.7
รวม	190	100.0

ที่มา : จากแบบสอบถาม

ตารางที่ 5.3 อาชีพเดิมก่อนมาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม แยกตามภูมิฐานะ

อาชีพเดิม	ภูมิฐานะ					รวม
	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคตะวันออก	จังหวัดปทุมธานี	
เกษตรกรรม	1	9	2	-	3	15
	0.53%	4.74%	1.05%	-	1.58%	7.90%
ก่อสร้าง	-	2	-	-	1	3
	-	1.05%	-	-	0.53%	1.58%
โรงงาน	6	16	6	1	6	35
	3.16%	8.42%	3.16%	-	3.16%	17.90%
งานเอกชน	1	2	3	-	3	9
	0.53%	1.05%	1.58%	-	1.58%	4.74%
งานราชการ	1	2	-	-	1	4
	0.53%	1.05%	-	-	0.53%	2.11%
งานบริการ	4	12	-	-	4	20
	2.11%	6.32%	-	-	2.11%	10.54%
อื่น ๆ	-	-	-	-	-	104
	-	-	-	-	-	54.73%
รวม	13	43	11	1	18	190
	6.84%	22.63%	5.79%	0.53%	9.47%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

5.2 การกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยและรูปแบบของที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน อุตสาหกรรม

5.2.1 การกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัย

การกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมจากพื้นที่ศึกษา 4 ตำบล มีลักษณะแตกต่างกันไปตามเหตุผลของคณงานแต่ละคน พิจารณาประกอบกับเส้นทางรถรับ-ส่ง คณงานที่โรงงานแต่ละแห่งจัดให้เป็นสวัสดิการแก่พนักงาน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.2.1.1 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง มีนิคมอุตสาหกรรมนวนครเป็นแหล่งงานขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ เป็นเขตอุตสาหกรรมที่สมบูรณ์แบบแห่งแรกในประเทศไทยมีเนื้อที่กว่า 6,135 ไร่ เพื่อรองรับการลงทุนด้านอุตสาหกรรม อยู่ใกล้กับศูนย์กลางธุรกิจพร้อมศูนย์คมนาคมทั้งในและนอกประเทศ ภายในพื้นที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบวงจร สาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา รวมทั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ห้างสรรพสินค้า และร้านค้าต่าง ๆ มากมาย ทำให้พื้นที่ในโครงการของนวนครได้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 177 โรงงาน และจำนวนแรงงานประมาณ 150,000 คน

รูปแบบของที่อยู่อาศัยมีการเกาะกลุ่มกันอย่างชัดเจน เนื่องจากภายในพื้นที่ของนิคมอุตสาหกรรมมีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยไว้รองรับแรงงานนอกพื้นที่ที่อพยพเข้ามาทำงานในเขตนิคมอุตสาหกรรม เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน นอกจากที่อยู่อาศัยภายในนิคมแล้ว พื้นที่ใกล้เคียงและบริเวณโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมก็จะพบอพาร์ทเมนต์หรือหอพักสำหรับเช่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้กับผู้ใช้แรงงานตัดสินใจที่จะพักอาศัย แต่คณงานบางกลุ่มที่ไม่ชอบความแออัดและมีความเป็นส่วนตัวสูง จะเลือกพักอาศัยในพื้นที่ที่ไกลออกไปจากรัศมีโดยรอบนิคมอุตสาหกรรม ทั้งในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา และพื้นที่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

5.2.1.2 ตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี มีสวนอุตสาหกรรมบางกะดีตั้งอยู่ในพื้นที่ มีเนื้อที่ประมาณ 1,222 ไร่ มีระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา อย่างครบครัน รวมถึงระบบบำบัดน้ำเสียและการป้องกันน้ำท่วม นอกจากนี้ ยังมีสถาบันการศึกษา คือ สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติ สิรินคร มีคอนโดมิเนียมสำหรับพนักงานบริษัท ธนาคารพาณิชย์ และเป็นที่ตั้งของเทศบาลตำบลบางกะดี ภายในพื้นที่มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 55 โรงงาน และจำนวนแรงงานประมาณ 20,000 คน

รูปแบบของที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานในสวนอุตสาหกรรมบางกะดี กระจายตัวออกไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดใกล้เคียง คือ กรุงเทพมหานคร พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี เป็นต้น แรงงานในพื้นที่จะอยู่อาศัยในชุมชนของตนเอง เนื่องจากมีรถรับ - ส่งคนงานไว้คอยบริการ สามารถมาขึ้นรถตามจุดที่กำหนดได้ ขณะที่แรงงานนอกพื้นที่ที่เข้ามาทำงานนั้น จะอยู่หอพักหรืออพาร์ทเมนต์บริเวณใกล้เคียงกับสวนอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอำเภอเมืองปทุมธานี เพื่อจะได้ไม่ต้องเหนื่อยกับการเดินทาง แต่ผู้ใช้แรงงานบางกลุ่มก็เลือกที่จะพักอาศัยไกลออกไปตามครอบครัวหรือญาติพี่น้องซึ่งอาศัยอยู่ด้วยกัน

จากแผนภาพที่ 5.1 , 5.2 , 5.3 และ 5.4 ที่แสดงเส้นทางรถรับ-ส่งคนงานจากตำบลทั้ง 2 แห่ง คือ ตำบลคลองหนึ่ง เขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และตำบลบางกะดี สวนอุตสาหกรรมบางกะดี แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานได้เป็นอย่างดี เนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมจะจัดรถรับ-ส่งคนงาน โดยพิจารณาจากแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งต้นทางและปลายทางที่รถวิ่งรับ-ส่งคนงาน จะสร้างความสะดวกในการเดินทางให้กับคนงานมาทำงานให้ได้ทันตามกำหนดเวลาเช้างานของแต่ละโรงงาน เส้นทางในการรับ-ส่งคนงานของทั้ง 2 แหล่งงานจะมีลักษณะเหมือน ๆ กัน เนื่องจากรถรับ - ส่งคนงานจะวิ่งรถบนเส้นทางคมนาคมสายหลักเป็นส่วนใหญ่ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเดินทาง ซึ่งผู้ใช้แรงงานสามารถต่อรถได้ง่าย แบ่งได้เป็น 4 เส้นทางหลัก คือ

1) กรุงเทพมหานคร เส้นทางรถรับ - ส่งคนงานที่ขับไปส่งคนงานตามสถานที่ต่าง ๆ นั้นพบว่า พื้นที่ที่รถผ่านจะเป็นลักษณะของตัวเมืองและย่านการค้าที่อยู่บริเวณถนนสายหลัก เมื่อเข้าไปยังพื้นที่กรุงเทพมหานคร ก็จะเป็นชานเมืองที่ขยายตัวออกมาจากพื้นที่ชั้นใน ซึ่งมีปริมาณที่อยู่อาศัยค่อนข้างหนาแน่น รวมทั้งความหนาแน่นของปริมาณการจราจรในช่วงเวลาเร่งด่วน

- ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง พื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร เมื่อออกจากโรงงานจะวิ่งเส้นทางถนนพหลโยธิน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1) ผ่านพื้นที่ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง ตรงไปยังตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี ซึ่งจะมีห้างสรรพสินค้าฟิวเจอร์ปาร์ค รังสิต และเมเจอร์ รังสิต ซึ่งเป็นจุดต่อรถที่สำคัญจุดหนึ่ง โดยจะมีชุมชนคลองหนึ่ง ชุมชนบางขันธุ์ จากนั้นจึงตรงไปยังถนนวิภาวดีรังสิต บริเวณห้างสรรพสินค้าเซียร์ รังสิต และไปยังเขตดอนเมือง โดยจะเป็นชุมชนในเขตรังสิต และกระจายเส้นทางออกไปตามจุดกำหนด ซึ่งแบ่งย่อยออกเป็น 2 เส้นทาง คือ เส้นทางแรกตรงไปแยกหลักสี่ ผ่านมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ลีนัสที่วัดเสมียนนารี หรือแยกไปยังถนนรัชโยธิน เพื่อเข้าไปยังเขตลาดพร้าว ลีนัสที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ และเส้นทางที่สอง จากเขตดอนเมือง ตัดเข้าถนนพหลโยธิน - ลำลูกกา ไปยังสะพานใหม่ ลีนัสที่

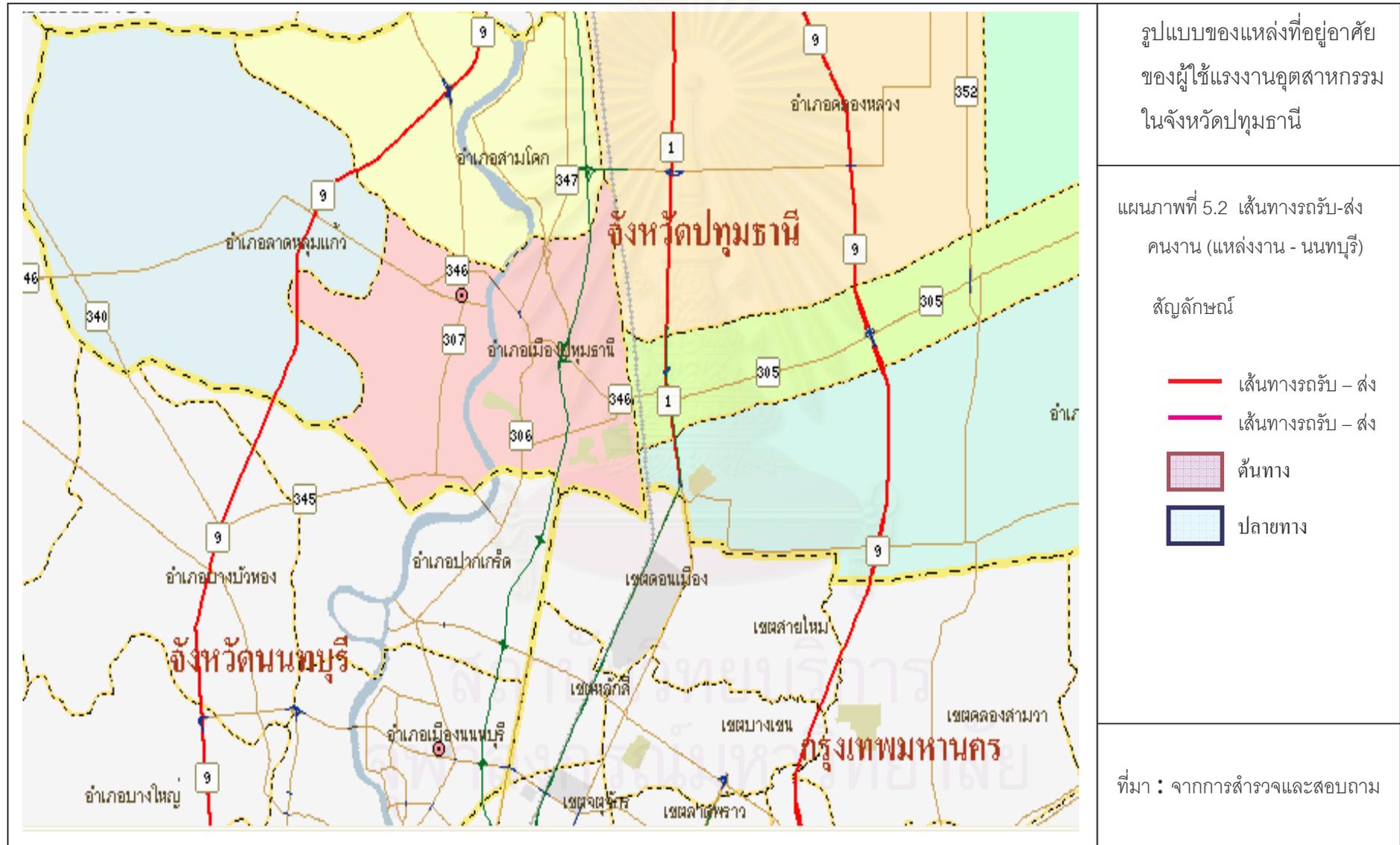
เขตบางเขน และเลี้ยวต่อไปยังเขตบางกะปิ และสิ้นสุดที่รามคำแหง ซึ่งคนงานจะอยู่บริเวณเขตรอบนอกของกรุงเทพมหานคร

- ตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี พื้นที่เขตสวนอุตสาหกรรมบางกะดี เมื่อออกจากโรงงานจะวิ่งเส้นทางถนนปทุมธานี – บางเลน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 346) เพื่อเข้าไปยังถนนพหลโยธิน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1) ตรงไปยังถนนวิภาวดีรังสิตโดยมีเส้นทางเช่นเดียวกับนิคมอุตสาหกรรมนวนคร นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางรถที่วิ่งเส้นทางถนนติวานนท์ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 306) ผ่านห้าแยกปากเกร็ด ตรงไปยังถนนแจ้งวัฒนะ สิ้นสุดที่แยกหลักสี่ และข้ามไปยังเส้นทางเขตบางเขน ตรงไปยังสิ้นสุดที่เขตบางกะปิ และตัดเข้าถนนลาดพร้าวไปสิ้นสุดที่ม.เกษตรศาสตร์

2) จังหวัดนนทบุรี เส้นทางรถรับ – ส่งคนงานที่ขับไปตามเส้นทางคมนาคม พบว่าพื้นที่บริเวณรอยต่อของจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดนนทบุรี มีการกระจายตัวของสิ่งปลูกสร้าง ไม่มีการเกาะกลุ่มอย่างชัดเจน โดยมีพื้นที่โล่งและที่รกร้างปะปนอยู่ตามถนนสายหลัก เมื่อเข้าสู่ในตัวเมืองจะเริ่มเห็นความหนาแน่นของที่อยู่อาศัยและอาคารพาณิชย์มากขึ้น

- ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง พื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร เมื่อออกจากโรงงานจะวิ่งผ่านเส้นทางถนนพหลโยธินเข้าถนนปทุมธานี – บางเลน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 346) ไปทางตำบลบ้านฉาง อำเภอเมืองปทุมธานี โดยจะมีชุมชนบางปรอก ชุมชนบ้านฉาง เพื่อจะเข้าเส้นทางสายถนนปทุมธานี – นนทบุรี (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 307) โดยมีปลายทางที่อำเภอบางบัวทอง จ.นนทบุรี นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางรถอีกสายหนึ่งจะวิ่งมาจากถนนพหลโยธิน ตรงไปยังแยกหลักสี่ เพื่อเข้าถนนแจ้งวัฒนะ สิ้นสุดที่อำเภอปากเกร็ด จ.นนทบุรี

- ตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี พื้นที่เขตสวนอุตสาหกรรมบางกะดี เมื่อออกจากโรงงานจะวิ่งเข้าถนนติวานนท์ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 306) ตรงไปทางห้าแยกปากเกร็ด และต่อไปยังเขตอำเภอเมืองนนทบุรี ผ่านทางแยกแคราย สิ้นสุดที่ทำนายนนท์ นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางรถอีกสายหนึ่งจะแยกเข้าถนนนนทบุรี – ปทุมธานี (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 307) ไปบรรจบที่ถนนบางบัวทอง – นนทบุรี (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 345) สิ้นสุดที่อำเภอบางบัวทอง ซึ่งคนงานจะกระจายตัวอยู่ทั่วทุกเขตอำเภอในจังหวัดนนทบุรี ไม่มีการเกาะกลุ่มชัดเจน

3) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รถรับ – ส่งคนงานที่ขับผ่านเส้นทางคมนาคม พบว่า มีความหนาแน่นของปริมาณการจราจรค่อนข้างมากโดยเฉพาะช่วงเย็นที่มีรถรับ - ส่งคนงานจำนวนมากจึงให้บริการ ลักษณะพื้นที่ที่มีความเชื่อมต่อกันระหว่างเมืองอุตสาหกรรม ซึ่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็มีเขตประกอบการอุตสาหกรรมหลายแห่ง ทั้งนิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน สวนอุตสาหกรรมโรจนะ หรือเขตประกอบการแปดอรั้งน้อย เป็นต้น

- ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง พื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร เมื่อออกจากโรงงานจะวิ่งผ่านถนนพหลโยธินตรงไปทางด้านเหนือเพื่อไปยังพื้นที่ จ.พระนครศรีอยุธยา ตรงไปยังถนนสายเอเชีย (ทางหลวงหมายเลข 32) ซึ่งจะมีชุมชนประตู่หน้าพระอินทร์ และนิคมอุตสาหกรรมบางปะอิน เป็นจุดส่งคนงานที่สำคัญ นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางย่อยอีก 2 เส้นทาง คือ วิ่งตรงถนนพหลโยธินเพื่อไปยังอำเภอวังน้อย หรือแยกเข้าเส้นทางถนนอุดมสมบูรณ์ (ทางหลวงหมายเลข 308) ไปสิ้นสุดที่อำเภอบางปะอิน

- ตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี พื้นที่เขตสวนอุตสาหกรรมบางกะดี เมื่อออกจากโรงงานจะวิ่งจากถนนปทุมธานี – บางเลน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 346) ตรงไปยังถนนพหลโยธิน โดยจะวิ่งรถเส้นทางเดียวกันกับนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และมีปลายทางกระจายไปตามอำเภอต่างๆ ในจ.พระนครศรีอยุธยา ได้แก่อำเภอวังน้อย อำเภอบางปะอิน อำเภออุทัย และอำเภอท่าเรือ นอกจากนี้ เส้นทางรถอีกสายหนึ่งจะวิ่งเข้าตัวอำเภอเมืองปทุมธานี เพื่อเข้าถนนเสนา – สามโคก – ปทุมธานี (ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3111) โดยมีปลายทางที่อำเภอเสนา ซึ่งคนงานสามารถลงรถระหว่างทางได้ ผ่านทางอำเภอสามโคก จ.ปทุมธานี ไปยังอำเภอบางไทร จ.พระนครศรีอยุธยา

4) จังหวัดปทุมธานี รถรับ – ส่งคนงานที่วิ่งเส้นทางคมนาคมในเขตจังหวัดปทุมธานี พบว่า ลักษณะพื้นที่ในแต่ละอำเภอมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยในตัวเมืองหรือย่านการค้าจะมีความเป็นเมืองค่อนข้างสูง ขณะที่ไกลออกไปก็มีความเป็นชนบท ฝั่งตะวันออก ซึ่งได้แก่ อำเภอธัญบุรีและอำเภอลำลูกกา มีหมู่บ้านจัดสรรและอาคารพาณิชย์ปลูกสร้างอยู่เป็นจำนวนมากในเขตพื้นที่เทศบาล เมื่อผ่านพื้นที่บริเวณตัวเมืองไป จะพบพื้นที่เกษตรกรรมปะปนอยู่สองข้างทาง และมีสิ่งปลูกสร้างบริเวณถนนสายหลักน้อยลง ส่วนฝั่งตะวันตก ซึ่งได้แก่ อำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอสามโคก ก็มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ มีหมู่บ้านจัดสรรและอาคารพาณิชย์ปลูกสร้างอยู่เฉพาะในเขตพื้นที่เทศบาล พื้นที่ชานเมืองจะทำการเกษตร มีความเป็นชนบทค่อนข้างมาก

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง พื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี พื้นที่เขตสวนอุตสาหกรรมบางกะดี เมื่อออกจากโรงงานจะวิ่งผ่านเส้นทางคมนาคมสายหลักใน จ.ปทุมธานี กระจายออกไปตามแต่ละอำเภอ ซึ่งเป็นเส้นทางเดียวกันโดยมีปลายทางที่อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอสามโคก

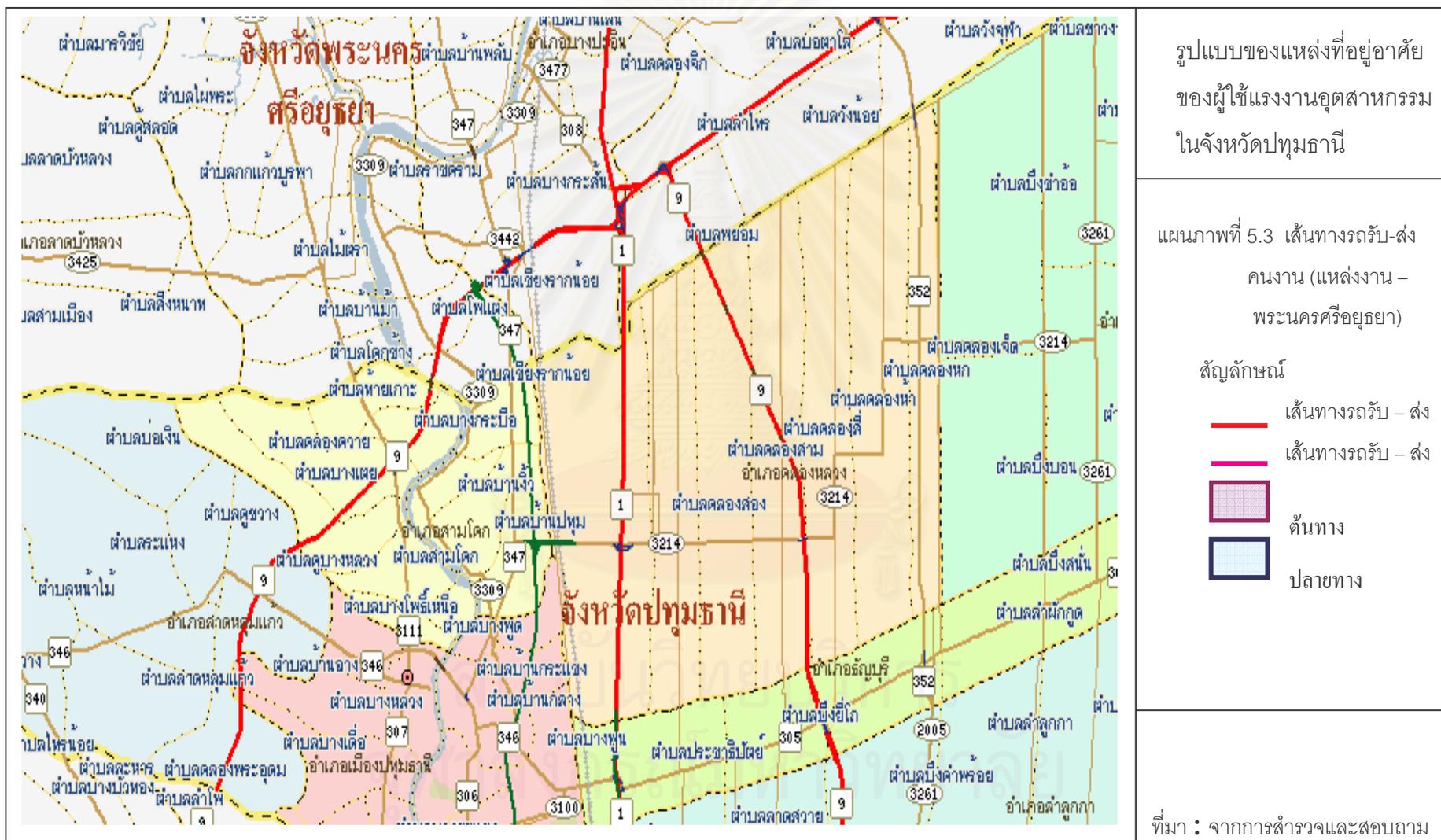
- อำเภอธัญบุรี ใช้เส้นทางถนนรังสิต – นครนายก (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305) ผ่านเมืองรังสิต ในเขตตำบลประชาธิปัตย์ บึงยี่โถ รังสิต ลำผักกูด และบึงสนั่น เชื่อมต่อไปยังจังหวัดนครนายก คนงานส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอธัญบุรี ตั้งแต่คลอง 1 – คลอง 10

- อำเภอลำลูกกา ใช้เส้นทางถนนพหลโยธิน – ลำลูกกา (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3312) ผ่านตำบลคูคต ลาดสวาย บึงคำพร้อย และลำลูกกา เชื่อมต่อไปยังจังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทรา และกรุงเทพมหานคร คนงานมีทั้งที่เป็นคนอำเภอลำลูกกาและคนในพื้นที่ใกล้เคียง

- อำเภอเมืองปทุมธานี ใช้เส้นทางถนนปทุมธานี – บางเลน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 346) ผ่านตำบลบางพูน บ้านกลาง และบ้านฉาง เชื่อมต่อไปยังอำเภอลาดหลุมแก้ว โดยผ่านตำบลคูบางหลวง คูขวาง ระแหง และลาดหลุมแก้ว คนงานส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานี หรือคนงานนอกพื้นที่ที่อาศัยในตัวเมืองเป็นหลัก

- อำเภอสามโคก ใช้เส้นทางถนนรังสิต - คลองหลวง (ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3214) ตัดเข้าถนนวัดเสด็จ – ศูนย์ศิลปาชีพ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 347) ไปยังอำเภอสามโคก โดยมีชุมชนสามโคก บางเตย และเชียงราก หรือจากสวนอุตสาหกรรมบางกะดีจะวิ่งตรงไปทางเหนือเข้าตัวเมืองปทุมธานี เพื่อตรงไปยังอำเภอสามโคก คนงานส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่สามโคก

โรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ของตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวงและตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี เป็นที่ตั้งของเขตนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งใช้เงินในการลงทุนจำนวนมาก ทำให้มีความได้เปรียบในการจัดหากำลังแรงงาน และให้สวัสดิการรถรับ-ส่งคนงานแทนการจัดหาที่พักอาศัยให้กับคนงานได้ ขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมในตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี และตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา ส่วนใหญ่เป็นเพียงโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็ก มีจำนวนคนงานไม่มาก ทำให้ไม่มีสวัสดิการด้านรถรับ-ส่งคนงาน การเลือกที่พักอาศัยของผู้ใช้แรงงานในโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็กจึงเลือกอาศัยบริเวณใกล้ๆกับแหล่งงาน หรือบริเวณที่มีรถบริการสาธารณะเพื่อความสะดวกในการเดินทาง ขณะที่ผู้ใช้แรงงานในโรงงานขนาดใหญ่ที่มีรถรับ-ส่งคนงานสามารถเลือกที่พักอาศัยที่ไกลออกไปจากแหล่งงานได้ โดยมีรถรับ-ส่งคนงานผ่านพื้นที่ที่ตนเองอยู่หรือมีความสะดวกในการต่อรถกลับไปยังที่พัก ซึ่งการทำงานเป็นกะ/ผลัดไม่มีผลต่อการเลือกที่พักอาศัย

ภาพที่ 5.1 รถรับ-ส่งคนงานในเขตอุตสาหกรรม

ตารางที่ 5.4 การกระจายตัวของที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน

ที่อยู่อาศัย	พื้นที่ที่เก็บข้อมูล				รวม
	คลองหนึ่ง	บางกะดี	ประชาธิปไตย	คูคต	
ตำบลเดียวกับแหล่งงาน	62	7	13	12	94
	32.63%	3.68%	6.84%	6.32%	49.47%
คนละตำบลแต่อำเภอเดียวกับแหล่งงาน	6	11	9	8	34
	3.16%	5.79%	4.74%	4.21%	17.89%
คนละอำเภอแต่จังหวัดเดียวกับแหล่งงาน	14	5	7	6	32
	7.37%	2.63%	3.68%	3.16%	16.84%
คนละจังหวัดกับปทุมธานี	18	7	1	4	30
	9.47%	3.68%	0.53%	2.11%	15.79%
รวม	100	30	30	30	190
	52.63%	15.79%	15.79%	15.79%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

จากตารางที่ 5.4 พบว่า ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมจะอาศัยอยู่ในตำบลที่ตนเองทำงานเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 49.47 ขณะที่อาศัยอยู่ในอำเภอเดียวกันแต่คนละตำบลกับที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 17.89 นอกจากนี้ ผู้ใช้แรงงานที่เลือกพักอาศัยอยู่คนละอำเภอกับที่ทำงานแต่อยู่ในจังหวัดปทุมธานี และผู้ใช้แรงงานที่อาศัยอยู่คนละจังหวัดกับปทุมธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียง โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร นนทบุรี และพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากสามารถขึ้นรถรับ-ส่งคนงานมาทำงานได้ คิดเป็นร้อยละ 16.84 และ 15.79 ตามลำดับ

จากการศึกษา พบว่า ที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมจะกระจายตัวอยู่ในบริเวณใกล้ๆกับแหล่งงานเป็นส่วนใหญ่ เมื่อพิจารณาประกอบกับเส้นทางรถรับ-ส่งคนงาน จะเห็นการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานไปยังพื้นที่ภายในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดใกล้เคียง โดยผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะเลือกที่อยู่อาศัยในบริเวณที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก และสามารถเดินทางไปทำงานได้ง่าย ซึ่งจะอยู่อาศัยตามตรอกซอยต่างๆลึกเข้าไปจากถนนสายหลัก ลักษณะของชุมชนจะเป็นผสมผสานกันระหว่างคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ที่อพยพเข้ามาหางานทำ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ห้างสรรพสินค้า หรือบริษัท/ห้างร้านต่าง ๆ ส่วนลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย มีทั้งประเภทบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ หอพักและอพาร์ทเมนต์

ปะปนกันในชุมชน โดยการอยู่อาศัยที่มีคนในพื้นที่และนอกพื้นที่ปะปนกัน ทำให้คนในพื้นที่บางส่วนมีความรู้สึกไม่ปลอดภัย เนื่องจากไม่รู้จักมักคุ้นกับคนนอกพื้นที่ที่ผลัดเปลี่ยนหน้ากันมาพักอาศัย แต่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ก็จะไม่รู้สึกอะไรเพราะต่างคนต่างอยู่ ขณะที่ผู้ใช้แรงงานเองก็ไม่มีความสัมพันธ์มากนักทั้งกับคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ ยกเว้นจะอาศัยอยู่ใกล้ ๆ กัน หรือเป็นคนที่ภูมิลำเนาเดียวกัน และต่างคนก็ต่างทำงาน เวลาในการเข้า – ออกงานก็ไม่พร้อมกัน มีเพียงวันหยุดที่ได้อยู่ในที่พักแต่ส่วนใหญ่ก็จะไปทำงานล่วงเวลา (OT) มากกว่า

ภาพที่ 5.2 พื้นที่ที่เก็บข้อมูล

5.2.2 รูปแบบของที่อยู่อาศัย

ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดเมื่อเทียบกับตำบลอื่นๆ โดยมีนิคมอุตสาหกรรมนวนครเป็นเขตอุตสาหกรรมหลัก ภายในเขตนิคมฯ ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็นสวนต่าง ๆ ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย อาคารพาณิชย์ และสวนสาธารณะ รวมทั้งระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ส่วนของโครงสร้างไม่ว่าจะเป็นถนนทางระบายน้ำ และการบริการด้านคมนาคมขนส่ง เช่น รถประจำทาง รถสองแถว หรือพื้นที่ภายในนวนครมีความเป็นส่วนตัว และเป็นเมืองอุตสาหกรรมที่สมบูรณ์แบบ โดยลักษณะที่อยู่อาศัยภายในเขตนิคมฯ มีทั้งแบบบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ อาคารพาณิชย์ และอพาร์ทเมนต์ การเข้าถึงพื้นที่มีรถบริการสาธารณะ เช่น รถสองแถว รถจักรยานยนต์ ไว้บริการอยู่ต้นซอย และมีป้ายรถสองแถวตามจุดต่างๆ นอกจากนี้ที่อยู่อาศัยภายในพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ตำบลคลองหนึ่งมีหอพักและอพาร์ทเมนต์กระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านตรงข้ามกับนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ซึ่งมีผู้ใช้แรงงานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะเป็นหอพัก อพาร์ทเมนต์ และแฟลตทั้งของการเคหะแห่งชาติและของเอกชน ขนาดประมาณ 4-5 ชั้น เป็นจำนวนหลายหลัง และมีบ้านเดียวกับทาวน์เฮ้าส์ปะปนกันอยู่ในพื้นที่ การเข้าถึงพื้นที่สามารถเดินเท้าได้ในระยะทางไกล ๆ หรือไม่ก็อาศัยรถจักรยานยนต์รับจ้าง นอกจากนี้ คนที่อยู่ในพื้นที่จะอาศัยรถจักรยานของตนเองเป็นพาหนะในการเดินทางเข้า - ออกพื้นที่ โดยจอดรถจักรยานไว้ที่ต้นซอย แล้วต่อรถไปทำงานที่ถนนพหลโยธินซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลัก

ตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี มีสวนอุตสาหกรรมบางกะดีเป็นเขตอุตสาหกรรมที่มีกำลังแรงงานในการผลิตค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับนิคมอุตสาหกรรมนวนคร เนื่องจากเป็นบริษัทที่มีผู้บริหารและพนักงานบริษัททำงานอยู่ด้วย ส่วนใหญ่เป็นบริษัทจากประเทศญี่ปุ่น ภายในสวนอุตสาหกรรมได้แบ่งพื้นที่เป็น 3 ส่วน ได้แก่ เขตอุตสาหกรรมทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 75 ที่อยู่อาศัย และพาณิชย์กรรม คิดเป็นร้อยละ 9.5 และระบบสาธารณูปโภคและอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 15 ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่หาที่อยู่อาศัยเองทั้งบริเวณใกล้เคียงกับสวนอุตสาหกรรมหรือในตัวเมืองปทุมธานี การเข้าถึงพื้นที่จะมีรถจักรยานยนต์รับจ้างจอดบริการอยู่ต้นซอยทางเข้าสวนอุตสาหกรรม ด้านถนนสายหลักจะมีรถประจำทางวิ่งจากตัวเมืองปทุมธานีผ่านพื้นที่ตำบลบางกะดี เพื่อไปยังจังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพมหานคร

ตำบลประชาติปัทย์ อำเภอธัญบุรี มีถนนเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลัก เป็นพื้นที่ที่มีถนนรังสิต - นครนายกตัดผ่านตามแนวคลองรังสิต ทำให้การเข้าถึงพื้นที่ง่ายและสะดวกในการเดินทาง และสามารถเชื่อมต่อไปยังตำบลคูคตทางด้านหลังของซอยบริเวณวัดลาดสนุ่น เส้นทางคมนาคมรองลงมาคือ ทางน้ำ ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญมากในอดีต ปัจจุบันมีการคมนาคมขนส่งทางน้ำบ้างสำหรับติดต่อกายในตำบลและพื้นที่ใกล้เคียง เส้นทางน้ำที่สำคัญ ได้แก่ คลองหนึ่ง ถึงคลองสาม และคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ลักษณะที่อยู่อาศัยมีทั้งอาคารพาณิชย์ซึ่งจะอยู่บริเวณด้านหน้าพื้นที่ที่เก็บข้อมูล เพื่อประโยชน์ทางการค้าขาย สำหรับบ้านเดี่ยวประเภทตึกและไม้ รวมทั้งหอพักและอพาร์ทเมนต์ ปะปนกันอยู่ภายในพื้นที่ การเข้าถึงพื้นที่ค่อนข้างสะดวก โดยมีรถสองแถววิ่งผ่านต้นซอยตามแนวถนนเลียบบคลองรังสิตไปยังพื้นที่ใกล้เคียง และมีรถจักรยานยนต์รับจ้างบริการ

ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา มีถนนและซอยต่าง ๆ 80 สาย รวมระยะทางประมาณ 100 กิโลเมตร มีถนนเชื่อมต่อระหว่างอำเภอต่าง ๆ ภายในจังหวัดเดียวกันและจังหวัดใกล้เคียง โดยมีถนนสายสำคัญ คือ ถนนพหลโยธิน เป็นเส้นทางไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถนนพหลโยธิน - ลำลูกกา เป็นเส้นทางไปยังถนนวงแหวนรอบนอก เพื่อเดินทางไปยังจังหวัดทางชายฝั่งตะวันออกเฉียง ถนนวิภาวดีรังสิต เป็นถนนจากเขตดอนเมืองมาเชื่อมกับถนนพหลโยธิน เพื่อเดินทางไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถนนส่วนใหญ่เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กเกือบทุกสาย ลักษณะที่อยู่อาศัยในพื้นที่จะเป็นหมู่บ้านจัดสรรทั้งบ้านเดี่ยวและทาวน์เฮ้าส์ และอาคารพาณิชย์กระจายตัวอยู่สองฟากฝั่งของเส้นทางคมนาคม นอกจากนี้ พื้นที่ตำบลคูคตมีหอพักและอพาร์ทเมนต์สำหรับเช่า โดยเฉพาะผู้ใช้แรงงานที่มาทำงานในตำบลคูคตและพื้นที่ใกล้เคียง การเข้าถึงพื้นที่ที่มีความสะดวก เพราะเป็นเขตเชื่อมต่อมาจากกรุงเทพมหานคร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5.5 รูปแบบที่อยู่อาศัยตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน แยกตามพื้นที่ที่เก็บข้อมูล

รูปแบบที่อยู่อาศัย		พื้นที่ที่เก็บข้อมูล				
		คลองหนึ่ง	บางกะดี	ประชาธิปัตย์	คูคต	รวม
ที่อยู่อาศัยเดิม	บ้านเดี่ยว	1	-	-	-	1
		0.53%	-	-	-	0.53%
	ทาวน์เฮ้าส์	1	2	-	2	5
		0.53%	1.05%	-	1.05%	2.63%
	ห้องแบ่งเช่า	3	-	2	1	6
		1.58%	-	1.05%	0.53%	3.16%
	หอพัก	17	2	9	6	34
		8.95%	1.05%	4.74%	3.16%	17.89%
	อพาร์ทเมนต์	3	2	-	-	5
		1.58%	1.05%	-	-	2.63%
	แฟลต	1	-	1	-	2
		0.53%	-	0.53%	-	1.06%
	อื่นๆ	-	-	-	-	137
		-	-	-	-	72.11%
รวม		26	6	12	9	190
		13.68%	3.16%	6.32%	4.74%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบที่อยู่อาศัย		พื้นที่ที่เก็บข้อมูล				
		คลองหนึ่ง	บางกะดี	ประชาธิปไตย	คูคต	รวม
ที่อยู่อาศัย ปัจจุบัน	บ้านเดี่ยว	3	5	12	8	28
		1.58%	2.63%	6.32%	4.21%	14.74%
	บ้านแถว	1	-	-	-	1
		0.53%	-	-	-	0.53%
	ทาวน์เฮ้าส์	8	11	-	1	20
		4.21%	5.78%	-	0.53%	10.53%
	ห้องแบ่งเช่า	11	-	3	3	17
		5.78%	-	1.58%	1.58%	8.95%
	หอพัก	45	8	15	14	82
		23.68%	4.21%	7.89%	7.37%	43.16%
	อพาร์ทเมนต์	20	6	-	4	30
		10.53%	3.16%	-	2.11%	15.80%
	แฟลต	12	-	-	-	12
		6.32%	-	-	-	6.32%
	รวม	100	30	30	30	190
		52.60%	15.80%	15.80%	15.80%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

ที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ โดยเฉพาะแรงงานนอกพื้นที่จะมีที่อยู่อาศัยเป็นแบบหอพักหรืออพาร์ทเมนต์ เนื่องจากยังไม่มีกำลังซื้อบ้านเป็นของตนเอง และเป็นกรย้ายถิ่นชั่วคราวมากกว่าจะตัดสินใจอยู่อาศัยอย่างถาวร โดยที่อยู่อาศัยประเภทหอพักมีสัดส่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.16 รองลงมา คือ อพาร์ทเมนต์ บ้านเดี่ยว และทาวน์เฮ้าส์ คิดเป็นร้อยละ 15.80 , 14.74 และ 10.53 ตามลำดับ ซึ่งที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว บ้านแถว หรือทาวน์เฮ้าส์ ส่วนใหญ่จะเป็นของแรงงานในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี หรือผู้ใช้แรงงานที่อพยพเข้ามาทำงานแล้วมีการแต่งงานหรือมีครอบครัวในพื้นที่ จึงตัดสินใจซื้อบ้านเป็นของตนเองและเพื่อครอบครัวในอนาคต

เหตุผลในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน จะเลือกที่พักใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม เป็นอันดับหนึ่ง เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมา คือ มีคนรู้จักชักชวนมาอยู่ ซึ่งมักจะเป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงที่ทำงานหรือคนจากภูมิลำเนาเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 28.4 โดยที่พักอาศัยที่คนรู้จักแนะนำมักอยู่ใกล้กับที่ทำงาน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ผู้ใช้แรงงานจะตัดสินใจเลือกที่พักอาศัย ซึ่งเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้

- หมายเลข 1 คือ ปัจจัยที่ให้ความสำคัญมากที่สุด
 หมายเลข 2 คือ ปัจจัยที่ให้ความสำคัญมาก
 หมายเลข 3 คือ ปัจจัยที่ให้ความสำคัญปานกลาง
 หมายเลข 4 คือ ปัจจัยที่ให้ความสำคัญน้อย
 หมายเลข 5 คือ ปัจจัยที่ให้ความสำคัญน้อยที่สุด

ตารางที่ 5.6 ปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัย

ปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัย	ลำดับความสำคัญ (จากมากไปน้อย)					รวม
	1	2	3	4	5	
ราคา	36	23	73	38	20	190
	18.95%	12.11%	38.42%	20.00%	10.53%	100.00%
ขนาดของพื้นที่	5	10	25	67	83	190
	2.63%	5.26%	13.16%	35.26%	43.68%	100.00%
ความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน	83	65	20	16	6	190
	43.68%	34.21%	10.53%	8.42%	3.15%	100.00%
ความปลอดภัย	62	73	37	14	4	190
	32.63%	38.42%	19.47%	7.37%	2.11%	100.00%
สิ่งอำนวยความสะดวก	4	19	35	55	77	190
	2.11%	10.00%	18.42%	28.95%	40.53%	100.00%
รวม	190	190	190	190	190	190
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

จากตารางที่ 5.6 พบว่า ผู้ใช้แรงงานเลือกที่อยู่อาศัยโดยพิจารณาจากความสะดวกในการเดินทางเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 43.68 รองลงมา คือ ความปลอดภัยและราคา คิดเป็นร้อยละ 32.63 และ 18.95 ตามลำดับ ส่วนขนาดของพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยที่ผู้ใช้แรงงานให้ความสำคัญน้อยที่สุด ซึ่งมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 2.63 และ 2.11 ตามลำดับ เมื่อผู้ใช้แรงงานตัดสินใจเลือกที่พักอาศัยได้แล้ว ส่วนใหญ่มีความพอใจกับที่อยู่อาศัยนั้น ๆ โดยผู้ใช้แรงงาน 190 คน เห็นว่า มีความปลอดภัยคิดเป็นร้อยละ 60.0 รองลงมา คือ ความเป็นส่วนตัวและสะดวกสบายดี คิดเป็นร้อยละ 56.8 และ 55.8 ตามลำดับ ในเรื่องของขนาดพื้นที่และสภาพที่อยู่อาศัยถือว่าพอใจ คิดเป็นร้อยละ 61.6 และ 60.0 ตามลำดับ ในส่วนของกรเก็บเสียงภายในห้อง การถ่ายเทอากาศ จำเป็นต้องปรับปรุงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.5 และ 13.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.7)

ตารางที่ 5.7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับที่พักอาศัยของผู้ใช้แรงงาน

ลักษณะของที่อยู่อาศัย	ความคิดเห็นเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย			รวม
	ไม่ดี	พอใจ	ดี	
สภาพที่อยู่อาศัย	1	114	75	190
	0.50%	60.00%	39.50%	100.00%
ขนาดที่อยู่อาศัย	4	117	69	190
	2.10%	61.60%	36.30%	100.00%
การถ่ายเทอากาศ	25	82	83	190
	13.10%	43.20%	43.70%	100.00%
แสงสว่างจากภายนอก	16	78	96	190
	8.40%	41.10%	50.50%	100.00%
การเก็บเสียงภายในห้อง	37	95	58	190
	19.50%	50.00%	30.50%	100.00%
ความสะดวก	12	79	99	190
	6.30%	41.60%	52.10%	100.00%
ความสะดวกสบาย	13	71	106	190
	6.80%	37.40%	55.80%	100.00%
ความเป็นส่วนตัว	19	63	108	190
	10.00%	33.20%	56.80%	100.00%

ลักษณะของที่อยู่อาศัย	ความคิดเห็นเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย			รวม
	ไม่ดี	พอใช้	ดี	
ความปลอดภัย	15	61	114	190
	7.90%	32.10%	60.00%	100.00%
การกำจัดขยะ	15	95	80	190
	7.90%	50.00%	42.10%	100.00%
ลักษณะทางเข้าออก	13	95	82	190
	6.80%	50.00%	43.20%	100.00%
สภาพแวดล้อมรอบๆ	19	101	70	190
	10.00%	53.20%	36.80%	100.00%
ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน	19	104	67	190
	10.00%	54.70%	35.30%	100.00%
รวม	190	190	190	190
	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

ตารางที่ 5.8 สาเหตุการตัดสินใจจะเปลี่ยนที่อยู่อาศัยและความต้องการครอบครองที่อยู่อาศัยใหม่

ความต้องการครอบครองที่อยู่อาศัยใหม่	สาเหตุการตัดสินใจจะเปลี่ยนที่อยู่อาศัย					รวม
	ไม่พอใจที่อยู่อาศัยเดิม	ราคาที่อยู่อาศัยเดิมแพงเกินไป	ข้อจำกัดด้านที่ทำมาหากิน	สภาพแวดล้อมไม่ดี	ย้ายตามครอบครัว/งาน	
เช่าบ้าน	3	2	1	8	8	22
	1.58%	1.05%	0.53%	4.21%	4.21%	11.58%
ซื้อบ้าน	-	3	1	2	26	32
	-	1.58%	0.53%	1.05%	13.68%	16.84%
อื่น ๆ	-	-	-	-	-	136
	-	-	-	-	-	71.58%
รวม	3	5	2	10	34	190
	1.58%	2.63%	1.06%	5.26%	17.89%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจเปลี่ยนที่อยู่อาศัย พบว่า ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ยังไม่คิดจะเปลี่ยนที่อยู่ใหม่ เนื่องจากที่อยู่ปัจจุบันมีความสะดวกในการเดินทางไปทำงานอยู่แล้ว รวมทั้งอาศัยอยู่ในกลุ่มคนรู้จักกันหรือเป็นญาติพี่น้องกัน ถ้าจะย้ายที่อยู่ใหม่จะต้องตัดสินใจร่วมกัน ส่วนผู้ใช้แรงงานที่มีความคิดจะเปลี่ยนที่อยู่อาศัยมีเพียงร้อยละ 28.4 โดยมีเหตุผลของการย้ายเกิดจากการย้ายตามครอบครัวเพื่อสร้างฐานะหรืออนาคตของครอบครัวตนเอง และการย้ายตามแหล่งงานใหม่สำหรับบางคนที่กำลังคิดจะเปลี่ยนงาน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17.89 รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมที่อยู่ปัจจุบันไม่ดี มีความแออัดค่อนข้างมาก คิดเป็นร้อยละ 5.26

ลักษณะของอาคารสิ่งก่อสร้างประเภทหอพัก อพาร์ทเมนต์ และแฟลต เป็นคอนกรีตทั้งหมด มีขนาดพื้นที่ใช้สอยแตกต่างกันไป ซึ่งขนาดห้องในระดับมาตรฐานของที่อยู่อาศัย คือ 3x5 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 37.6 และห้องแบ่งเช่าที่มีขนาดห้องต่ำกว่าระดับมาตรฐาน คือ 3x4 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 10.6 นอกจากนี้ จะเป็นอพาร์ทเมนต์ที่มีขนาดห้องสูงกว่าระดับมาตรฐาน คือ 15 ตารางเมตรขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 51.8 โดยมีขนาดห้องเท่ากับ 4x5 และ 3x6 ตารางเมตร และขนาดห้องของแฟลตในเคหะชุมชนคลองหลวง ซึ่งมีขนาดเท่ากับ 38 ตารางเมตร ส่วนลักษณะสิ่งปลูกสร้างของที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว บ้านแถว หรือทาวน์เฮ้าส์ จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ตึก ไม้ และครึ่งตึกครึ่งไม้ คิดเป็นร้อยละ 32.1 , 25.0 และ 42.9 ตามลำดับ ค่าเช่าของที่พักอาศัยแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่และลักษณะของที่อยู่อาศัย รวมถึงลักษณะของการเช่าทั้งเช่าห้องหรือเช่าบ้านทั้งหลัง ประเภทของบ้านเดี่ยวและทาวน์เฮ้าส์ โดยมีราคาเช่าตั้งแต่ 1,300 บาทขึ้นไป จนถึง 4,000 บาท สำหรับห้องแบ่งเช่า ราคาเช่าตั้งแต่ 800 บาทขึ้นไป จนถึง 1,500 บาท และหอพัก อพาร์ทเมนต์ และแฟลต ราคาเช่าตั้งแต่ 1,000 บาทขึ้นไป จนถึง 2,500 บาท

พื้นที่ที่ผู้ใช้แรงงานพักอาศัยส่วนใหญ่ จะมีการชักชวนมาอยู่จากเพื่อนร่วมงานหรือญาติพี่น้อง โดยผู้ใช้แรงงานที่เดินทางเข้ามาทำงานเป็นครั้งแรกมักจะมีการเปลี่ยนที่อยู่อาศัยบ่อยกว่าผู้ที่ทำงานมานานกว่า เนื่องจากในระยะแรกที่เข้ามาทำงานมักจะไม่เลือกที่อยู่อาศัยบริเวณใกล้ ๆ กับที่ทำงาน ซึ่งค่อนข้างจะแออัด มีที่พักให้เช่าเป็นจำนวนมากตั้งอยู่ ทั้งแฟลต หอพัก อพาร์ทเมนต์ หรือบ้านเดี่ยวและทาวน์เฮ้าส์สำหรับเช่าพักอาศัย เมื่อมีความชัดเจนในการทำงานมากขึ้น โดยพิจารณาจากค่าแรงที่ได้รับและสวัสดิการต่าง ๆ แล้วตัดสินใจแน่นอนในการทำงานโรงงานนั้น ๆ จะเริ่มมองหาที่อยู่อาศัยที่ตนเองพอใจมากที่สุด มีความสะดวกสบายทั้งด้านการอยู่อาศัย การเดินทาง และความปลอดภัย ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นอย่างถาวร

บ้านเดี่ยว/ทาวน์เฮ้าส์

หอพัก

แฟลต

อพาร์ทเมนต์

ภาพที่ 5.3 รูปแบบของที่อยู่อาศัย

5.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม

5.3.1 ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจของผู้ใช้แรงงาน

ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม มีรายได้ขั้นต่ำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในอัตรา 181 บาทต่อวัน ซึ่งเป็นค่าจ้างเฉพาะในจังหวัดปทุมธานี แต่โรงงานบางแห่งอาจให้ค่าจ้างแตกต่างกันไปตามนโยบายของแต่ละบริษัท ลักษณะการรับเงินค่าจ้างแบ่งออกเป็นรายวัน รายสัปดาห์ (โดยโรงงานจะจ่ายให้ทุก 15 วัน) และรายเดือน โดยผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะทำงานเป็นกะหรือเป็นผลัด มีทั้งหมด 3 กะ ได้แก่กะเช้า กะบ่าย และกะดึก มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันทุกหนึ่งหรือสองสัปดาห์ เนื่องจากเป็นการผ่อนคลายร่างกาย ไม่ให้เกิดความเหนื่อยล้าจากการทำงานมากเกินไป ผู้ใช้แรงงานจะทำงานคนละประมาณ 8 – 9 ชั่วโมงต่อวัน แต่ส่วนใหญ่จะทำงานล่วงเวลา (ทำ OT) ต่อไปอีก 4 – 6 ชั่วโมง ซึ่งรายได้พิเศษจากการทำงานล่วงเวลา (ทำ OT) และรายได้พิเศษจากค่าเบียร์เย็นหรือค่าอาหาร เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รายรับของผู้ใช้แรงงานได้รับเพิ่มขึ้นจากปกติที่ได้รับเดือนละ 4,500 – 5,000 บาทต่อเดือน เพิ่มเป็น 5,000 – 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 71.1 รองลงมา คือ เดือนละ 10,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20.0 และจากที่ได้รับ 3,001 – 5,000 บาทเป็นรายได้ที่น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.9 โดยผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาทนั้น ส่วนใหญ่จะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง ซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชน และไม่มีการทำงานล่วงเวลาเหมือนกับโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีกำลังการผลิตสูงและต้องใช้แรงงานเป็นจำนวนมาก ในส่วนของรายจ่ายที่ใช้จ่ายต่อเดือน จะอยู่ที่เดือนละ 5,001 – 10,000 บาท และ 3,001 – 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.4 และ 46.8 ตามลำดับ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่ายเป็นไปในทางบวก คือ มีรายรับสูงกว่าหรือเท่ากับรายจ่าย คิดเป็นร้อยละ 92.6 โดยรายรับสูงกว่ารายจ่าย ร้อยละ 63.7 ทำให้ส่วนใหญ่จะมีเงินออมถึงร้อยละ 77.9 เป็นการเก็บเงินเพื่อส่งกลับไปยังภูมิลำเนาเดิมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.9 รองลงมา คือ เก็บเงินไว้ใช้จ่ายส่วนตัวและเพื่อลงทุนประกอบกิจการ คิดเป็นร้อยละ 18.2 และ 14.9 ตามลำดับ ขณะที่ผู้ใช้แรงงานบางส่วนก็ยังมีภาระหนี้สินอยู่ร้อยละ 37.4 ซึ่งเป็นการซื้อยานพาหนะ ทั้งรถจักรยานยนต์และรถยนต์ รวมทั้งการซื้อข้าวของเครื่องใช้ทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภค โดยส่วนใหญ่จะเป็นการผ่อนซื้อเนื่องจากมีจำนวนเงินเก็บไม่มากนัก และเมื่อมีความเดือดร้อนทางการเงินจะใช้วิธีการกู้ยืมเงินจากคนรู้จักที่สนิทกันโดยเฉพาะเพื่อนร่วมงานและญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 34.0 รองลงมา คือ ขอจากพ่อแม่หรือแม่ก็ไม่นำของไปจำหน่าย คิดเป็นร้อยละ 17.0 และ 7.2 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.9 ความสัมพันธ์ระหว่างรายรับ - รายจ่าย

ลักษณะทางเศรษฐกิจ		พื้นที่ที่เก็บข้อมูล				รวม
		คลองหนึ่ง	บางกะดี	ประชาธิปไตย	คูคต	
รายรับ	3,001-5,000	6	-	6	5	17
		3.16%	-	3.16%	2.63%	8.95%
	5,001-10,000	70	20	22	23	135
		36.84%	10.53%	11.58%	12.11%	71.05%
	10,001 ขึ้นไป	24	10	2	2	38
		12.63%	5.26%	1.05%	1.05%	20.00%
รวม	100	30	30	30	190	
	52.63%	15.79%	15.79%	15.79%	100.00%	
รายจ่าย	น้อยกว่า 3,000	5	-	-	2	7
		2.63%	-	-	1.05%	3.68%
	3,001-5,000	48	9	16	16	89
		25.26%	4.74%	8.42%	8.42%	46.84%
	5,001-10,000	46	18	14	12	90
		24.21%	9.47%	7.37%	6.32%	47.37%
	10,001 ขึ้นไป	1	3	-	-	4
		0.53%	1.58%	-	-	2.11%
	รวม	100	30	30	30	190
		52.63%	15.79%	15.79%	15.79%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายพื้นที่ พบว่า ผู้ใช้แรงงานของตำบลคลองหนึ่งจะมีรายรับอยู่ที่ 5,001-10,000 บาทมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.84 สำหรับรายจ่ายใกล้เคียงกันระหว่างการใช้จ่าย 3,001-5,000 บาท และ 5,001-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 25.26 และ 24.21 ตามลำดับ

รายรับและรายจ่ายของผู้ใช้แรงงานตำบลบางกะดี พบว่า รายรับจะอยู่ที่ 5,001-10,000 บาท และ 10,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.53 และ 5.26 ตามลำดับ เนื่องจากการทำงาน

ล่วงหน้าทำให้ผู้ใช้แรงงานมีรายรับจากค่าแรงเพิ่มขึ้น สำหรับรายจ่ายอยู่ที่ 5,001–10,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 9.47

รายรับและรายจ่ายของผู้ใช้แรงงานตำบลประชาธิปไตย พบว่า รายรับอยู่ที่ 5,001–10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.58 สำหรับรายจ่ายจะใกล้เคียงกันระหว่าง 3,001–5,000 บาท และ 5,001–10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.42 และ 7.37

รายรับและรายจ่ายของผู้ใช้แรงงานตำบลคูคต พบว่า รายรับอยู่ที่ 5,001–10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 12.11 สำหรับรายจ่ายจะใกล้เคียงกันระหว่าง 3,001–5,000 บาท และ 5,001–10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.42 และ 6.32 ตามลำดับ

รายจ่ายของผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าที่พักอาศัย ค่าเดินทาง และการซื้อของอุปโภค-บริโภคประจำวัน เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ใช้แรงงานบางส่วนมีการใช้จ่ายในการผ่อนซื้อรถจักรยานยนต์ ค่าปลูกบ้าน และค่าเล่าเรียนของบุตร สำหรับผู้ที่มีครอบครัวและมีบุตรอยู่ด้วยกัน

5.3.2 ลักษณะทางด้านสังคมของผู้ใช้แรงงาน

ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมเดินทางเข้ามาทำงานในรูปแบบของกลุ่มความสัมพันธ์โดยส่วนใหญ่จะมีญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงที่รู้จัก ตัดสินใจชักชวนกันมาทำงานทำ คิดเป็นร้อยละ 58.9 ขณะที่การตัดสินใจเดินทางมาคนเดียว คิดเป็นร้อยละ 27.9 และเมื่อได้งานทำแล้วหรืออยู่ในช่วงระหว่างรอกงานนั้นจะพักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงที่เดินทางมาด้วยกัน ในบางจังหวัดมีนายหน้าเข้าไปชักชวนคนในหมู่บ้านให้มาทำงานในโรงงาน ซึ่งเป็นคนที่เชื่อถือได้ของคนในหมู่บ้าน ทำให้มีการอพยพเข้ามาทำงานทำเป็นกลุ่ม ๆ จากคนที่มีภูมิลำเนาเดียวกัน เมื่อมาทำงานแล้วมีรายได้เหลือพอที่จะส่งกลับบ้านเดือนละครั้งหรือสองเดือนครั้งแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล และในช่วงเทศกาลที่มีวันหยุดติดต่อกันจะเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเอง เช่น วันปีใหม่ หรือวันสงกรานต์ เป็นต้น แต่สำหรับผู้ใช้แรงงานที่มีบ้านอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง เช่น ลพบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี เป็นต้น ก็จะกลับบ้านไปเยี่ยมครอบครัวบ่อยกว่าคนงานในจังหวัดภาคเหนือหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กิจวัตรประจำวันของผู้ใช้แรงงาน พบว่า การเข้างานของผู้ใช้แรงงานกะเช้า ผู้ใช้แรงงานจะตื่นก่อนเวลางานประมาณ 1-3 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับระยะทางระหว่างที่อยู่อาศัยกับที่ทำงาน และเวลาที่รถรับ-ส่งคนงานมารับ ผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยใกล้กับแหล่งงานจะตื่นนอนช้ากว่าผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยห่างออกไป วิธีการเดินทางจากบ้านไปยังที่ทำงานส่วนใหญ่จะนั่งรถจักรยานยนต์รับจ้างเพื่อไปขึ้นรถรับ-ส่งคนงานที่จอดห่างออกไปจากที่พัก และเดินเท้าเพื่อไปขึ้นรถรับ-ส่งคนงานที่จอด

บริเวณใกล้ๆกับที่พัก และนั่งรถรับ-ส่งคนงานไปยังที่ทำงาน เมื่อเลิกงานก็เช่นเดียวกันจะนั่งรถรับ-ส่งคนงานกลับบ้าน และต่อด้วยรถจักรยานยนต์รับจ้างหรือไม่ก็เดินกลับบ้าน เมื่อถึงบ้านแล้วก็จะพักผ่อนอยู่ภายในที่พัก ทำความสะอาดบ้าน ดูโทรทัศน์หรือฟังเพลง โดยจะใช้เวลาประมาณ 4 – 5 ชั่วโมงในการทำกิจกรรมต่างๆก่อนจะเข้านอน สำหรับการเข้างานกะบ่ายและกะดึกจะต่างจากกะเช้าโดยหลังจากตื่นนอน ผู้ใช้แรงงานจะทำความสะอาดบ้าน ดูโทรทัศน์หรือฟังเพลง ก่อนจะออกไปทำงานตอนเย็นหรือตอนดึก เมื่อกลับถึงบ้านจะอาบน้ำแล้วเข้านอนเลย นอกจากนี้ ผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนครจะมีสวนสาธารณะเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอีกแห่งหนึ่ง โดยผู้ใช้แรงงานจะมานั่งทานข้าวก่อนไปทำงานหรือหลังจากทำงานเสร็จแล้วขึ้นอยู่กับว่าทำงานกะเช้าหรือกะบ่าย

วันหยุดจากการทำงานส่วนใหญ่กำหนดเป็นวันอาทิตย์หรือวันเสาร์ วันเสาร์และวันอาทิตย์ ซึ่งคนงานส่วนใหญ่จะใช้วันหยุดอยู่บ้านเพื่อการพักผ่อน การทำงานบ้าน ซักผ้าและรีดผ้า คิดเป็นร้อยละ 60.5 รองลงมา คือ ทำงานล่วงเวลา คิดเป็นร้อยละ 14.2 และไปเที่ยวหรือซื้อของ คิดเป็นร้อยละ 12.6 สถานที่สำหรับคนงานไปเดินเที่ยวและซื้อของเป็นห้างสรรพสินค้าบริเวณใกล้ๆกับที่พักอาศัย ได้แก่ พิวเจอร์ปาร์ค หรือเทสโก้ โลตัส คิดเป็นร้อยละ 29.47 ซึ่งตั้งอยู่บนถนนพหลโยธิน แต่ถ้าเป็นการซื้อของกินของใช้ประจำวัน ผู้ใช้แรงงานจะซื้อจากร้านค้าใกล้กับที่พักอาศัยเป็นหลัก โดยมีร้านค้าโชห่วย ร้านอาหาร ร้านสะดวกซื้อ และตลาดนัดที่ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ที่พักอาศัยซึ่งสามารถเดินไปซื้อของได้ คิดเป็นร้อยละ 46.32 และ 24.21 ตามลำดับ

ตารางที่ 5.10 สถานที่จับจ่ายใช้สอย แยกตามพื้นที่ที่เก็บข้อมูล

สถานที่จับจ่ายใช้สอย	พื้นที่ที่เก็บข้อมูล				
	คลองหนึ่ง	บางกะดี	ประชาธิปไตย	คูคต	รวม
ห้างสรรพสินค้า	32	10	10	4	56
	16.84%	5.26%	5.26%	2.11%	29.47%
ตลาดนัด	24	8	9	5	46
	12.63%	4.21%	4.74%	2.63%	24.21%
ร้านค้าโชห่วย	44	12	11	21	88
	23.16%	6.32%	5.79%	11.05%	46.32
รวม	100	30	30	30	190
	52.60%	15.80%	15.80%	15.80%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

ภาพที่ 5.4 สถานที่จัดจำหน่ายใช้สอย

ตารางที่ 5.11 สถานที่ตั้งของโรงเรียนบุตร แยกตามพื้นที่ที่เก็บข้อมูล

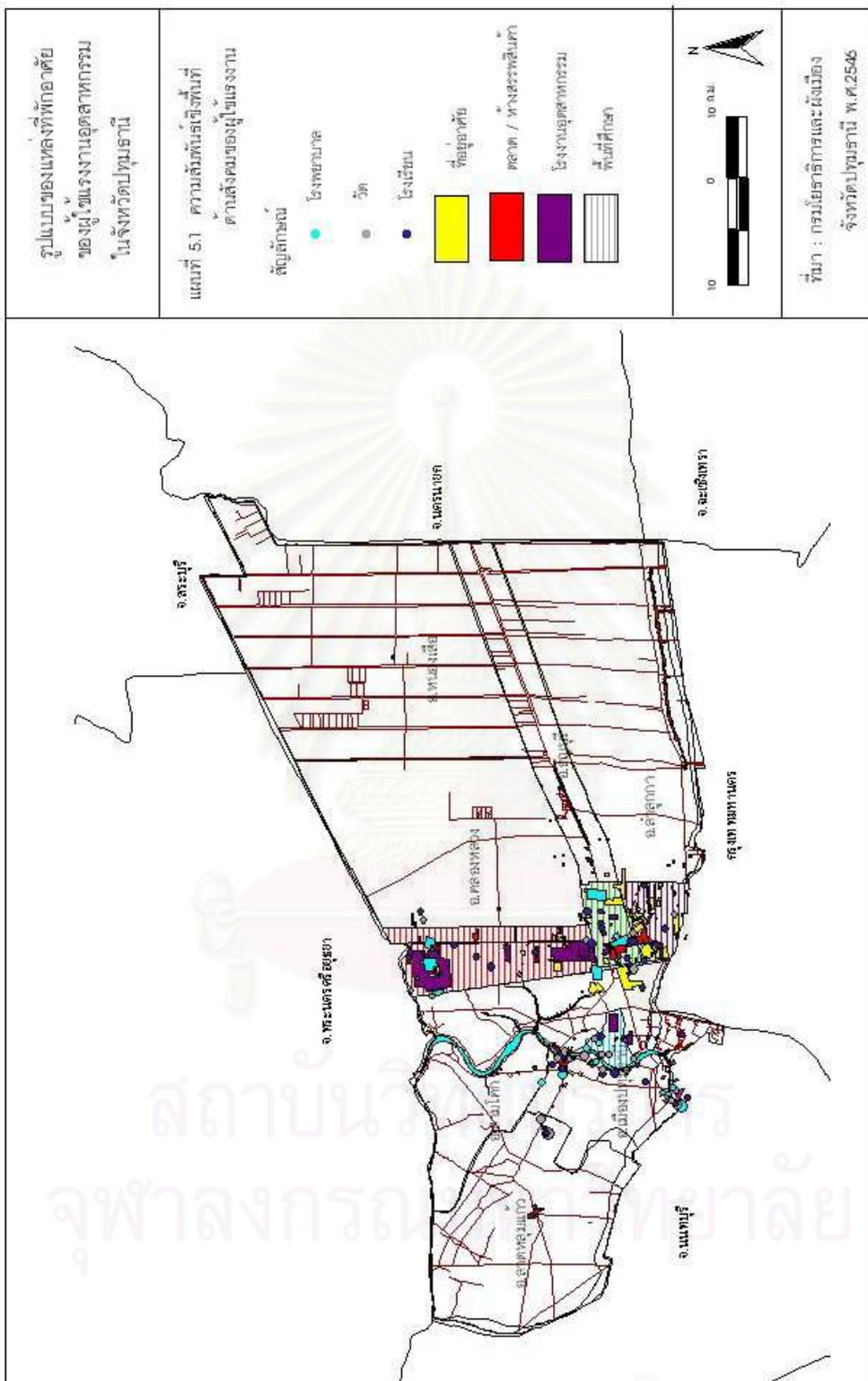
สถานที่ตั้งโรงเรียน	พื้นที่ที่เก็บข้อมูล				รวม
	คลองหนึ่ง	บางกะดี	ประชาธิปไตย	คูคต	
คลองหลวง	-	-	1	-	1
	-	-	0.53%	-	0.53%
ประชาธิปไตย	-	-	3	-	3
	-	-	1.58%	-	1.58%
คูคต	-	-	2	4	6
	-	-	1.05%	2.11%	3.16%
พระนครศรีอยุธยา	1	-	-	-	1
	0.53%	-	-	-	0.53%
รังสิต	-	2	-	-	2
	-	1.05%	-	-	1.05%
ธัญบุรี	-	-	3	-	3
	-	-	1.58%	-	1.58%
ไม่มีบุตร	-	-	-	-	174
	-	-	-	-	91.58%
รวม	1	2	9	4	190
	0.53%	1.05%	4.74%	2.11%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

ในการศึกษา พบว่า สถานภาพสมรสหรือขนาดครอบครัวเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเลือกที่พักอาศัย เนื่องจากผู้ใช้แรงงานจะคำนึงถึงประเภทของที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับขนาดของครอบครัวและที่ตั้งของสถานศึกษาของบุตรที่สะดวกในการเดินทาง โดยผู้ใช้แรงงานที่มีครอบครัวและมีบุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกันเพียงร้อยละ 8.4 โดยส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ส่วนแรงงานอพยพจะฝากบุตรไว้กับครอบครัวในต่างจังหวัด และใช้การส่งเงินไปให้เป็นค่าใช้จ่ายสำหรับบุตร เนื่องจากถ้ามาอาศัยอยู่ด้วยกันจะไม่มีเวลาเลี้ยงดูบุตร เพราะต้องทำงานตลอดทั้งวัน สำหรับแรงงานในพื้นที่แยกตามพื้นที่ที่อยู่อาศัย โรงเรียนของบุตรจะอยู่ในพื้นที่ที่ที่พักอาศัยหรือบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง เนื่องจากใกล้บ้านและสะดวกในการเดินทางไปรับ-ส่ง โดยมีระยะทางไม่เกิน 3 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 1.58 และ 2.11 สำหรับระยะทางไม่เกิน 5 กิโลเมตร ร้อยละ 3.16

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาของแหล่งที่อยู่อาศัยแตกต่างกันออกไปตามแต่ละพื้นที่ โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งของ ผู้ใช้แรงงานจะมองว่าที่พักอาศัยของตนนั้น ไม่มีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 55.8 เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องเวลาการสัมภาษณ์ ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลานานในการคิดหาคำตอบ ประกอบกับระยะเวลาการอยู่อาศัย เมื่ออยู่อาศัยนานเท่าไรก็จะเริ่มชินกับปัญหาจนไม่มองว่าเป็นปัญหาอีกต่อไป

ปัญหาของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานที่ได้เก็บข้อมูล สามารถแบ่งได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

1) ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรมนวนครและฝั่งตรงข้ามนิคมฯ ซึ่งมีความแออัดของที่พักอาศัย เนื่องจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่สำคัญของคนงาน ซึ่งอยู่ใกล้กับที่ทำงาน โดยเฉพาะจะพักอาศัยร่วมกันกับเพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้องประมาณห้องละ 2-4 คน ลักษณะของห้องพักอยู่ติดๆกัน ก่อให้เกิดปัญหาด้านมลภาวะทางเสียง คิดเป็นร้อยละ 8.95 ส่งผลให้เกิดปัญหาขยะตามมาเนื่องจากจำนวนคนอยู่อาศัยมาก ทำให้มีขยะตกค้างในพื้นที่และส่งกลิ่นรบกวนแก่ผู้พักอาศัย คิดเป็นร้อยละ 5.26 ขณะที่ปัญหาหลักทรัพย์และปัญหาการคมนาคม/การจราจรมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ 4.21 และ 3.68 ตามลำดับ เนื่องจากความปลอดภัยในพื้นที่มีน้อย จำนวนแรงงานอพยพอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก และมีการย้ายเข้าย้ายออกเป็นประจำ ทำให้ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง ขณะเดียวกันการเดินทางภายในพื้นที่ตำบลคลองหนึ่งจะพบปัญหารถติดในช่วงเวลาทำงานพร้อมกันของโรงงาน

2) ตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี โดยเฉพาะบริเวณสวนอุตสาหกรรมบางกะดี ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาภายในพื้นที่ที่คนงานอยู่อาศัย โดยมลภาวะทางเสียงถือเป็นปัญหามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.63 เนื่องจากผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่อยู่หอพักซึ่งมีคนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ลักษณะการทำงานเป็นกะ/ผลัดไม่ตรงกัน ทำให้เกิดการส่งเสียงรบกวนกัน นอกจากนี้ยังพบปัญหาในเรื่องน้ำท่วมจากพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ คิดเป็นร้อยละ 1.58 และเส้นทางคมนาคม/การจราจร ในเรื่องการเดินทางที่ใช้เวลานานและมีรถน้อย คิดเป็นร้อยละ 1.05

3) ตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ การอยู่อาศัยของแรงงานในพื้นที่จะรู้จักกันดีภายในพื้นที่ที่พักอาศัย แต่ถ้าแรงงานนอกพื้นที่ที่เข้ามาอาศัยจะเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ ปัญหาที่พบเป็นเรื่องหลักทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 2.63 ซึ่งของที่หายไปส่วนใหญ่จะเป็นข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้าน รองลงมา คือ ปัญหาขยะและปัญหาเส้นทางคมนาคม/การจราจร ซึ่งมีสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 1.05

4) ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา ปัญหาที่เกิดขึ้นจะคล้ายกับพื้นที่อื่นๆ คือ ปัญหาเรื่องมลภาวะทางเสียง คิดเป็นร้อยละ 4.21 แต่ครึ่งหนึ่งของผู้ใช้สัมภาษณ์กล่าวถึงเสียงที่เกิดจาก

เครื่องบิน เนื่องจากพื้นที่อยู่ใกล้เคียงกับสนามบินดอนเมือง ซึ่งเครื่องบินจะบินค่อนข้างต่ำเพื่อเตรียมตัวลงจอด ส่วนปัญหาการลักทรัพย์เป็นอันดับสอง คิดเป็นร้อยละ 2.11 ตารางที่ 5.12 ปัญหาจากแหล่งที่อยู่อาศัย แยกตามพื้นที่ที่เก็บข้อมูล

ปัญหาจากแหล่งที่อยู่อาศัย	พื้นที่ที่เก็บข้อมูล				
	คลองหนึ่ง	บางกะดี	ประชาธิปไตย	คูคต	รวม
มลภาวะทางเสียง	17	5	-	8	30
	8.95%	2.63%	-	4.21%	15.80%
ปัญหาขยะ	10	1	2	1	14
	5.26%	0.53%	1.05%	0.53%	7.37%
น้ำท่วม	1	3	-	-	4
	0.53%	1.58%	-	-	2.11%
เส้นทางคมนาคม / การจราจร	7	2	2	-	11
	3.68%	1.05%	1.05%	-	5.79%
ความขัดแย้งในชุมชน	5	1	1	-	7
	2.63%	0.53%	0.53%	-	3.68%
ลักทรัพย์	8	1	5	4	18
	4.21%	0.53%	2.63%	2.11%	9.48%
ไม่มีปัญหา	52	17	20	17	106
	27.37%	8.95%	10.53%	8.95%	55.79%
รวม	100	30	30	30	190
	52.60%	15.80%	15.80%	15.80%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

5.4 ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงานของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม

จากการสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานทั้งจากแหล่งงานที่ทำงานอยู่และจากพื้นที่ที่พักอาศัย ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างที่ตั้งของโรงงานและที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน จากการศึกษ พบว่า การเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานจะมีปัจจัยที่สำคัญ 7 ประการ ได้แก่

1. ที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับที่ทำงาน
2. ที่อยู่อาศัยมีราคาค่อนข้างถูก
3. ที่อยู่อาศัยมีพื้นที่ใช้สอยค่อนข้างมาก
4. มีคนรู้จักชักชวนหรือแนะนำที่อยู่อาศัยให้
5. ที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับญาติพี่น้องหรือคนที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน
6. ที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับตัวเมืองและย่านการค้า
7. มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก

ปัจจัยอื่นนอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น คือ เป็นที่อยู่อาศัยเดิมตั้งแต่เกิด โดยเป็นของพ่อแม่ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ปทุมธานี หรือเป็นที่อาศัยของครอบครัวตนเอง เนื่องจากมีการย้ายเข้ามาอยู่ตามครอบครัวเมื่อแต่งงาน จากตารางที่ 5.11 พบว่า ปัจจัยที่ผู้ใช้แรงงานคำนึงถึงมากที่สุดในการเลือกที่อยู่อาศัย คือ ที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับที่ทำงาน โดยมีระยะทางไม่เกิน 4 กิโลเมตร และใช้เวลาในการเดินทางไม่เกิน 30 นาที คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมา คือ มีคนรู้จักชักชวนหรือแนะนำที่อยู่อาศัยให้ ซึ่งจะเป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนร่วมงาน คิดเป็นร้อยละ 16.3 และมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก สามารถต่อรถไปทำงานได้ง่าย คิดเป็นร้อยละ 14.7 ซึ่งเมื่อพิจารณาตามลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม แสดงให้เห็นว่า ลักษณะทางกายภาพ มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ ที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้กับที่ทำงาน และการมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก คิดเป็นร้อยละ 44.7 และลักษณะทางสังคมเป็นอันดับรองลงมา คือ มีคนรู้จักชักชวนหรือแนะนำที่อยู่อาศัยให้ และที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้กับญาติพี่น้องหรือคนที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 28.4 ส่วนลักษณะทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพ เนื่องจากการเลือกที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้กับแหล่งงาน จะเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทำให้มีรายจ่ายลดลง

ตารางที่ 5.13 ปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน

ปัจจัยในการเลือก ที่อยู่อาศัย	พื้นที่ที่เก็บข้อมูล				รวม
	คลองหนึ่ง	บางกะดี	ประชาธิปไตย	คูคต	
เป็นของพ่อแม่ / ครอบครัว ตนเอง	6	6	10	7	29
	3.16%	3.16%	5.26%	3.68%	15.26%
ที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับ ที่ทำงาน	44	6	5	5	57
	23.16%	3.16%	2.63%	2.63%	30.00%
ที่อยู่อาศัยมีราคา ค่อนข้างถูก	10	1	1	-	12
	5.26%	0.53%	0.53%	-	6.32%
ที่อยู่อาศัยมีพื้นที่ใช้สอย ค่อนข้างมาก	3	2	-	-	5
	1.58%	1.05%	-	-	2.63%
มีคนรู้จักชักชวนหรือ แนะนำที่อยู่อาศัยให้	15	4	7	5	31
	7.89%	2.11%	3.68%	2.63%	16.32%
ที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับญาติพี่น้อง หรือคนบ้านเดียวกัน	9	4	3	7	23
	4.74%	2.11%	1.58%	3.68%	12.11%
ที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้กับตัว เมืองและย่านการค้า	1	-	-	1	2
	0.53%	-	-	0.53%	1.06%
มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก	12	7	4	5	28
	6.32%	3.68%	2.11%	2.63%	14.74%
รวม	100	30	30	30	190
	52.60%	15.80%	15.80%	15.80%	100.00%

ที่มา : จากแบบสอบถาม

ความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งงาน พบว่า ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ใกล้กับโรงงานในรัศมี 1-4 กิโลเมตร และ 5-9 กิโลเมตร เป็นจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 34.2 ขณะที่ผู้ใช้แรงงานบางกลุ่มเลือกที่จะอาศัยไกลออกไปในระยะทางมากกว่า 10 กิโลเมตรขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 31.6 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยห่างไกลออกไปจากแหล่งงานส่วนใหญ่จะขึ้นรถรับ-ส่งโรงงาน ดังนั้น จึงคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางของจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงานในแต่ละพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกได้ดังนี้

1) ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง ผู้ใช้แรงงานจะเลือกพักอาศัยบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งงาน โดยมีระยะทางไม่เกิน 4 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 23.68 โดยส่วนใหญ่จะพักอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมหรือพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อความสะดวกในการเดินทางและประหยัดค่าใช้จ่าย เวลาในการเดินทางประมาณ 10-15 นาที และด้านหน้าทางเข้าเขตนิคมฯจะมีรถรับ-ส่งคนงานของแต่ละบริษัทไว้บริการ ซึ่งเป็นทั้งรถประจำทางและรถบัส แต่ด้านในนิคมจะเป็นรถสองแถวขนาดกลางและขนาดเล็กวิ่งระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ภายในเขตนิคมฯ สำหรับผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยในระยะทาง 5-9 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 20.0 จะอยู่ในพื้นที่อำเภอคลองหลวงริมถนนพหลโยธินหรือในเขตอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 15-30 นาที และผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยในระยะทาง 10 กิโลเมตรขึ้นไปจะกระจายอยู่ตามเขตอำเภอรัญบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอเมืองปทุมธานี และอำเภอสามโคก เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 30-60 นาที โดยจะอาศัยรถรับ-ส่งคนงานในการเดินทาง

พื้นที่ภายในนิคมอุตสาหกรรมนวนคร มีการก่อสร้างร้านค้าและตลาดไว้เป็นสถานที่สำหรับขายอาหารสดและแห้ง รวมทั้งมีรถเข็นขายอาหารเข้ามาขายอยู่เป็นประจำ ทำให้คนงานไม่ต้องไปซื้อของกินของใช้ไกลจากที่อยู่อาศัย ขณะเดียวกัน ผู้ใช้แรงงานที่มีบุตรแล้วก็สามารถส่งให้ลูกได้เข้าเรียนในพื้นที่เขตนิคมได้ เนื่องจากมีสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน รวมถึงโรงเรียนอนุบาลนวนคร โรงเรียนประถมและมัธยม อีกทั้งมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ สนามเด็กเล่น สนามกีฬา สวนสาธารณะ เป็นต้น ทำให้ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่เลือกที่อยู่อาศัยภายในเขตนิคม ซึ่งได้รับความสะดวกสบายมาก และสามารถเข้าถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นกิจวัตรประจำวันได้

พื้นที่บริเวณใกล้เคียงกับเขตนิคมฯของตำบลคลองหนึ่ง มีแฟลต หอพักและอพาร์ทเมนต์เป็นจำนวนมากในการรองรับแรงงานอพยพ โดยอยู่ฝั่งตรงข้ามกับเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร พื้นที่บริเวณต้นซอยและพื้นที่ของพิพิธภัณฑสถานพระเกียรติฯในตำบลคลองหนึ่งนั้น ผู้ใช้แรงงานสามารถนำรถจักรยานหรือรถจักรยานยนต์ไปจอดและใช้บริการรถประจำทางไปทำงานได้ ซึ่งช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายค่ามอเตอร์ไซค์รับจ้าง นอกจากนี้ บริเวณพื้นที่พิพิธภัณฑสถานฯยัง

เป็นสถานที่ออกกำลังกายและสวนสาธารณะอีกด้วย สำหรับการซื้อของกินของใช้ประจำวัน จะมีร้านค้าตั้งอยู่บริเวณทางเข้าออก รวมทั้งร้านค้าที่อยู่ชั้นล่างของที่พัก ในตำบลคลองหนึ่งมีตลาดไท เป็นตลาดค้าส่งและค้าปลีกสินค้าขนาดใหญ่ และมีโรงเรียนอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก โดยมีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 12 โรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา 1 โรงเรียน มีโรงพยาบาลและคลินิกที่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ โรงพยาบาลนวนครและโรงพยาบาลธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

2) ตำบลบางกะดี อำเภอเมืองปทุมธานี ผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งงานในระยะทางไม่เกิน 4 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.11 โดยส่วนใหญ่จะพักอยู่ในชุมชนเขตตำบลบางกะดีและตำบลใกล้เคียงกัน เวลาในการเดินทางประมาณ 10-15 นาที สำหรับผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยในระยะทาง 5-9 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 5.79 จะอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานี อำเภอสามโคก อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 15-30 นาที และผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยในระยะทาง 10 กิโลเมตรขึ้นไปจะกระจายอยู่ตามเขตอำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา และกรุงเทพมหานคร เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 30-60 นาที โดยจะอาศัยรถรับ-ส่งคนงานในการเดินทาง

พื้นที่ภายในสวนอุตสาหกรรมบางกะดีไม่มีที่อยู่อาศัยไว้รองรับคนงาน ทำให้คนงานส่วนใหญ่มีการเลือกที่พักอาศัยแตกต่างกันไป โดยส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่ห่างจากสวนอุตสาหกรรมฯ และจากการสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานขณะกำลังขึ้นรถประจำทางรับ-ส่งกลับบ้าน พบว่า ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่พักอาศัยในกรุงเทพมหานครและจังหวัดนนทบุรี รวมถึงฝั่งตะวันออกบริเวณคลองหนึ่งถึงคลองสิบ โดยเป็นความเกี่ยวข้องกับครอบครัวหรือพี่น้องที่อาศัยอยู่ด้วยกัน

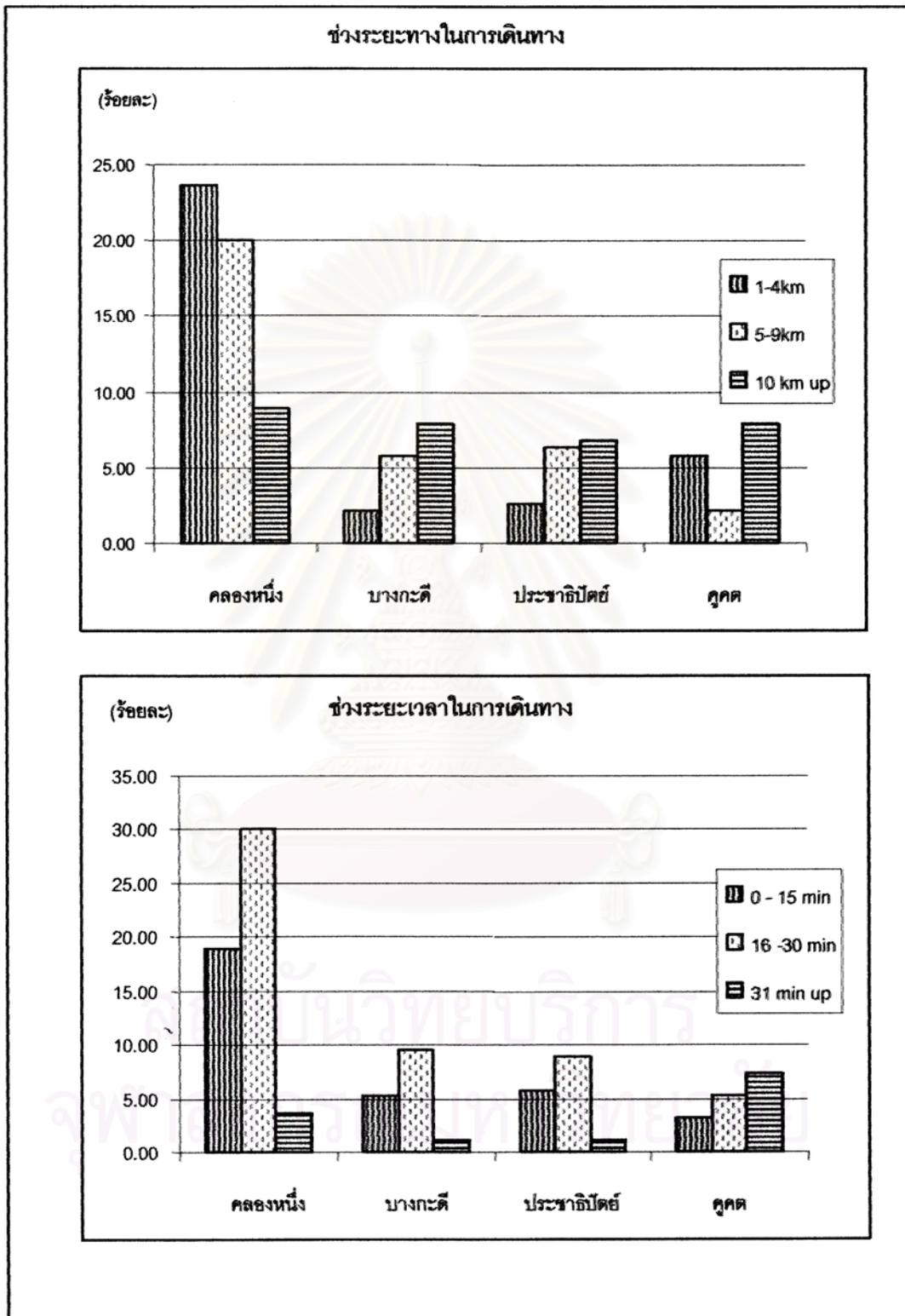
3) ตำบลประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี ผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยในพื้นที่ตำบลประชาธิปัตย์จะเดินทางไปทำงานในระยะทางไม่เกิน 4 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.63 เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 10-15 นาที โดยโรงงานจะอยู่ในพื้นที่อำเภอธัญบุรีเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งบริเวณคลอง 1 – คลอง 3 สำหรับผู้ใช้แรงงานที่เดินทางไปทำงานในระยะทาง 5-9 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 6.32 จะไปทำงานในโรงงานที่อยู่ในอำเภอลำลูกกา และอำเภอคลองหลวง เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 15-30 นาที และผู้ใช้แรงงานที่เดินทางไปทำงานในระยะทาง 10 กิโลเมตรขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 6.84 เป็นโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนครและพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานี เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 30-60 นาที

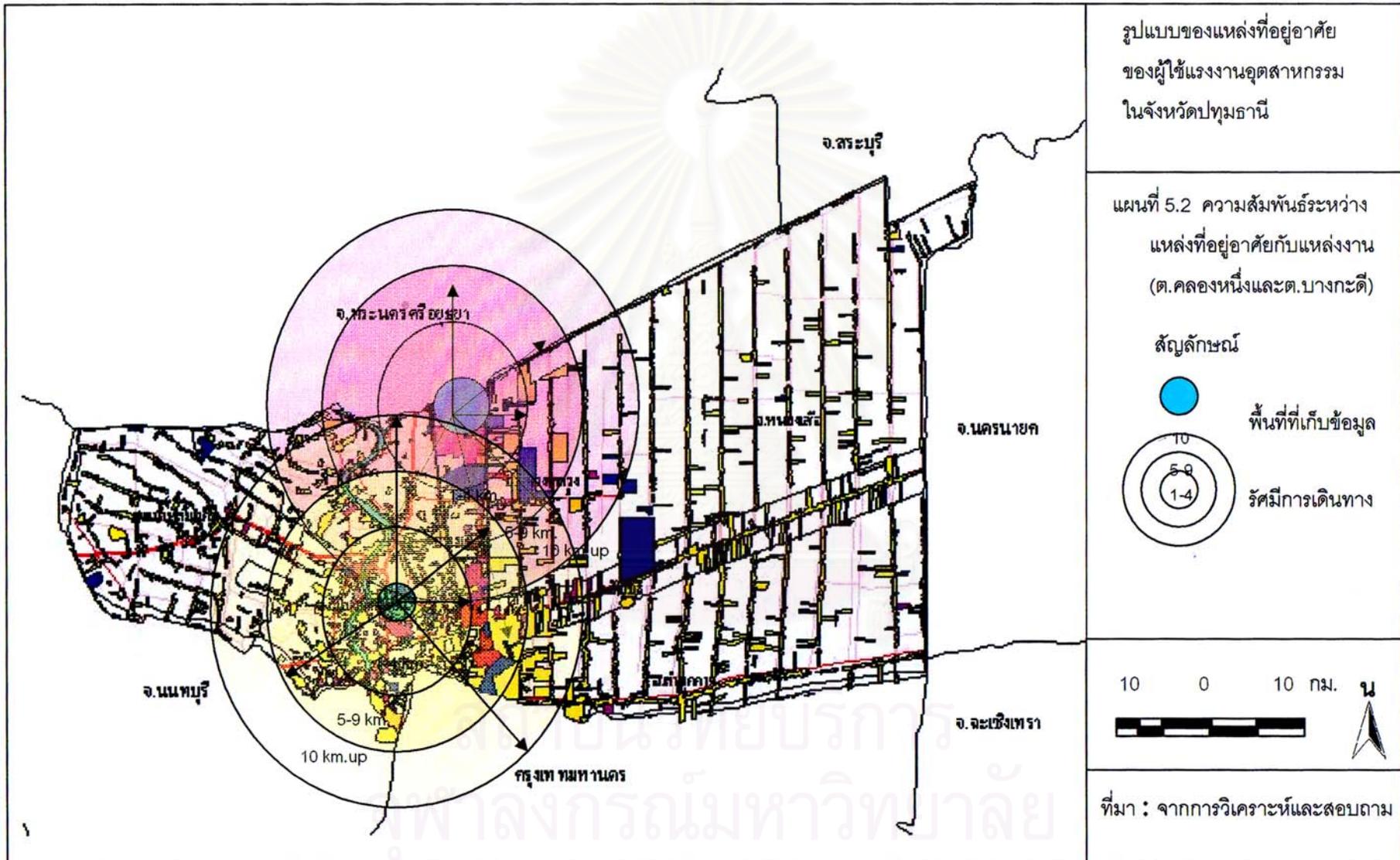
ในเขตตำบลประชาธิปไตยมีผู้ใช้แรงงานทั้งคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ปะปนกัน ลักษณะของพื้นที่เป็นตรอก/ซอยสามารถเชื่อมถึงกันมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ในการเดินทางไปทำงานผู้ใช้แรงงานจะมารอรถรับ-ส่งคนงานบริเวณต้นซอยริมถนนรังสิต-นครนายก ด้วยวิธีการเดินมาขึ้นรถบัสหรือใช้บริการมอเตอร์ไซค์รับจ้างสำหรับผู้ที่อยู่ไกลจากต้นซอย นอกจากนี้ บริเวณหน้าชุมชนจะมีลานกิจกรรมซึ่งเป็นพื้นที่ริมคลอง โดยมีกิจกรรมการออกกำลังกายในตอนเย็นเวลา 18.00 น. และเป็นสถานที่พักผ่อนด้วย สำหรับการซื้อของกินของใช้ประจำวัน มีร้านค้าเป็นจำนวนมากตั้งแต่ต้นซอยไปจนถึงท้ายซอยของชุมชน ทั้งมินิมาร์ทที่อยู่ต้นซอย ร้านโชห่วยกลางซอย และตลาดนัดที่อยู่ท้ายซอย บริเวณใกล้เคียงชุมชนมีโรงเรียนตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งโรงเรียนของรัฐและเอกชนรวม 16 โรงเรียน และในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงมีศูนย์บริการสาธารณสุข โรงพยาบาลของรัฐและเอกชนให้บริการอย่างเพียงพอ เช่น โรงพยาบาลประชาธิปไตย โรงพยาบาลเอกปทุม และโรงพยาบาลปทุมเวช

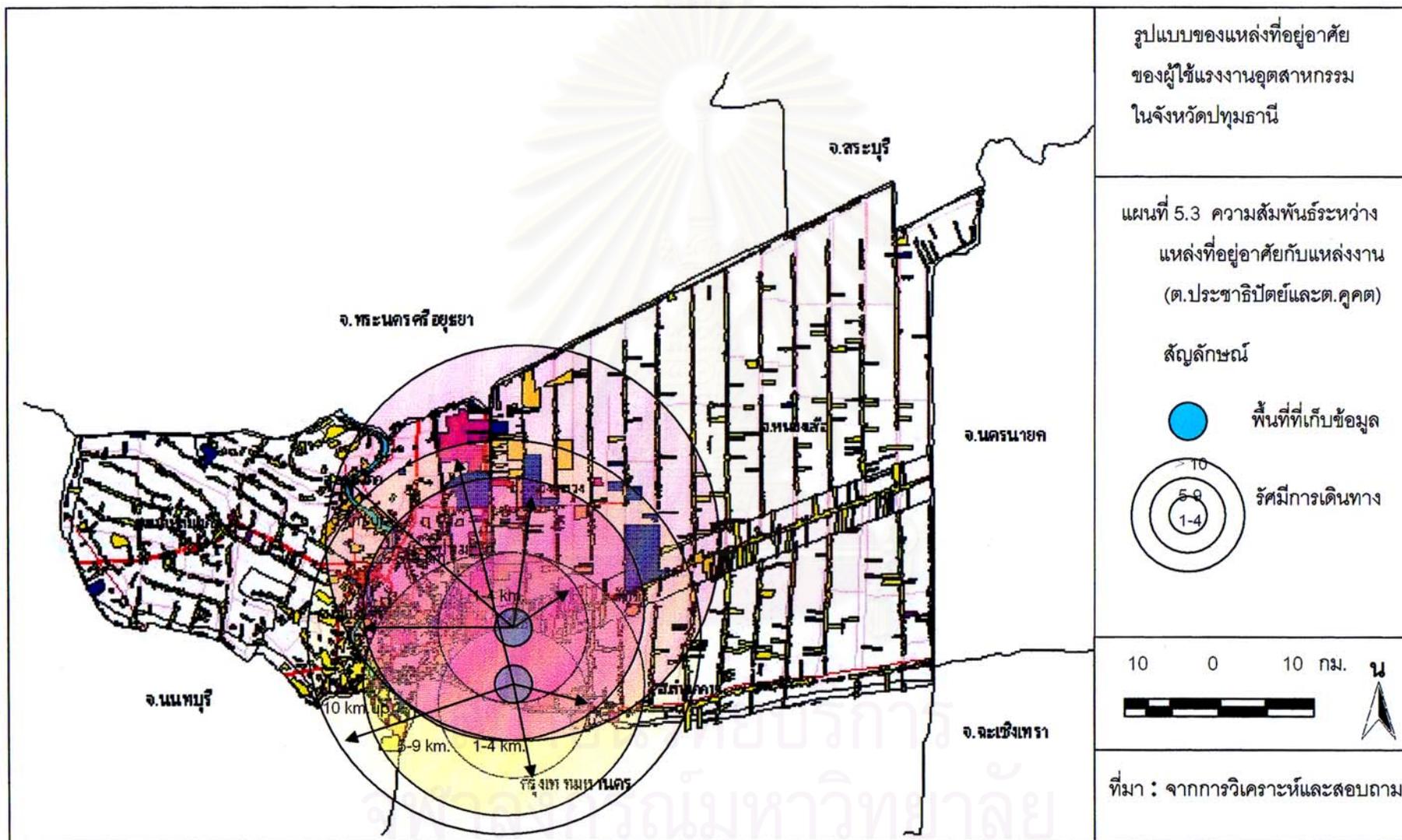
4) ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา ผู้ใช้แรงงานที่พักอาศัยในพื้นที่ตำบลคูคตจะเดินทางไปทำงานในระยะทางไม่เกิน 4 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 5.79 เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 10-15 นาที โดยโรงงานจะอยู่ในพื้นที่อำเภอลำลูกกาและบริเวณเขตรังสิตเป็นส่วนใหญ่ สำหรับผู้ใช้แรงงานที่เดินทางไปทำงานในระยะทาง 5-9 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.11 เป็นโรงงานที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 15-30 นาที และผู้ใช้แรงงานที่เดินทางไปทำงานในระยะทาง 10 กิโลเมตรขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 7.89 เป็นโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนครและโรงงานในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาบางส่วน เนื่องจากโรงงานที่ทำงานย้ายไปที่ตั้งในพื้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 30-60 นาที

ในเขตตำบลคูคตมีผู้ใช้แรงงานทั้งคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่อาศัยปะปนกันอยู่ โดยผู้ใช้แรงงานบางคนไปทำงานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากโรงงานได้ย้ายที่อยู่จากเดิมที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอลำลูกกาไปอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้ใช้แรงงานส่วนหนึ่งอยู่ระหว่างการตัดสินใจจะย้ายไปอยู่ที่ใหม่ใกล้กับที่ทำงาน แต่ผู้ใช้แรงงานบางกลุ่มที่อยู่กับครอบครัวจะใช้บริการรถประจำทางรับ-ส่งคนงานเพื่อความสะดวกในการเดินทาง สำหรับการซื้อของกินของใช้ประจำวัน มีร้านค้าตั้งอยู่ในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งร้านค้าที่อยู่ชั้นล่างของหอพักหรืออพาร์ทเมนต์ โดยพื้นที่ตำบลมีตลาดสี่มุมเมืองที่เป็นตลาดค้าส่งและค้าปลีกสินค้าขนาดใหญ่ และมีโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ทั้งโรงเรียนของรัฐและเอกชนรวม 11 โรงเรียน และกาใช้บริการรักษาพยาบาลมีศูนย์บริการสาธารณสุข สถานีอนามัย และโรงพยาบาลเอกชน เช่น โรงพยาบาลแพทยรังสิต

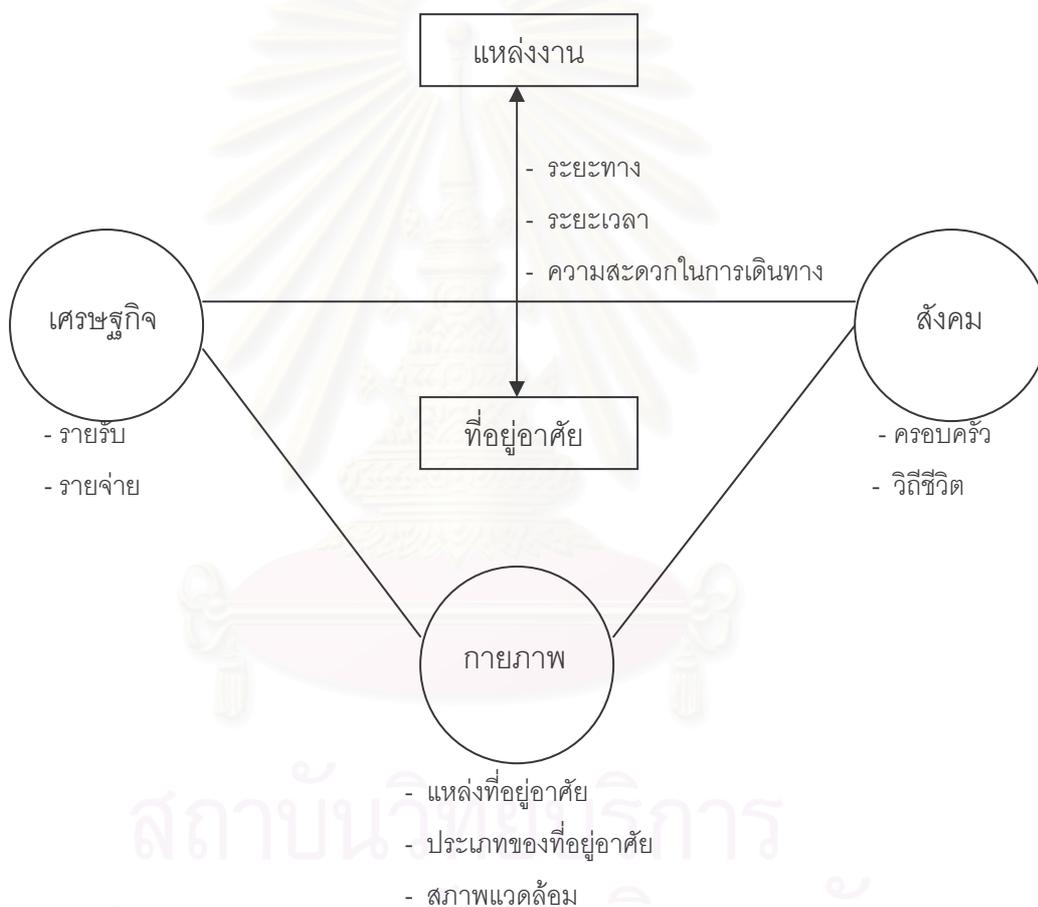
แผนภูมิที่ 5.1 แสดงช่วงระยะทางและระยะเวลาในการเดินทางของผู้ใช้แรงงาน
แยกตามรายพื้นที่ที่เก็บข้อมูล

ปัญหาและอุปสรรคในการเดินทาง ปัญหาที่พบในการเดินทางระหว่างที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน คือ ปัญหาการคมนาคมและการจราจร โดยเส้นทางคมนาคมบางพื้นที่ไม่ดี ผิวถนนไม่เรียบ และเป็นหลุมบ่อ การจราจรบริเวณเขตนิคมอุตสาหกรรมในช่วงโมงเร่งด่วนค่อนข้างติดขัด มีรถหนาแน่น เนื่องจากมีการเข้าและออกงานพร้อม ๆ กัน มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุระหว่างทาง ปริมาณการจราจรบนถนนสายหลักมีจำนวนมาก และวิ่งด้วยความเร็วสูง นอกจากนี้ ยังพบปัญหาในเรื่องการรอรถนานและจำนวนรถสาธารณะมีน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการ

แผนภูมิที่ 5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน

จากแผนภูมิที่ 5.2 จะเห็นได้ว่า การเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานจะมีความสัมพันธ์กับแหล่งงาน สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม คือ ผู้ใช้แรงงานจะพิจารณาถึงความสะดวกในการเดินทางและระยะทางที่ใช้ในการเดินทางไปทำงาน ประกอบกับรายรับและรายจ่ายของตนเองในการหาที่พักอาศัยราคาที่สามารถรับภาระได้ เนื่องจากการทำงานในโรงงานมีช่วงเวลาที่แตกต่างกันโดยจะมีการเปลี่ยนกะ/ผลัดเวลาในการทำงาน ดังนั้น หากผู้ใช้แรงงานพักอาศัยในบริเวณที่ใกล้กับแหล่งงานหรือมีความสะดวกในการเดินทาง จะช่วยให้ประหยัดเวลาและสามารถเข้างานได้ตรงเวลาที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ การเลือกพักอาศัยในกลุ่มญาติพี่น้อง กลุ่มคนจากภูมิลำเนาเดียวกันหรือกลุ่มเพื่อนร่วมงาน ทำให้มีความสบายใจและมีความรู้สึกผูกพันกันมากขึ้น คนที่อาศัยอยู่ก่อนหรือเข้ามาทำงานก่อนก็สามารถให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือผู้ที่มาทีหลังได้ ทั้งในเรื่องหน้าที่การงานและการใช้ชีวิตแบบสังคมเมือง ขณะเดียวกัน สภาพแวดล้อมและความปลอดภัยของพื้นที่ ก็เป็นส่วนประกอบสำคัญในการพักอาศัยได้อย่างสบายใจ และทำให้ชุมชนมีความน่าอยู่มากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

จากนโยบายการพัฒนาประเทศและการขยายตัวของกรุงเทพมหานครไปยังพื้นที่จังหวัดในใกล้เคียงโดยรอบ ส่งผลให้มีเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากการทำเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย กระจุกตัวกันไปในพื้นที่ตามโครงการคมนาคมสายหลักและสายรอง สาขาการผลิตอุตสาหกรรมเข้ามามีบทบาทและเป็นรายได้หลักให้กับจังหวัด มีการส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่ โดยในอำเภอคลองหลวงมีนิคมอุตสาหกรรมนวนครตั้งอยู่ในพื้นที่มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 177 โรงงาน และจำนวนคนงานประมาณ 150,000 คน และในอำเภอเมืองปทุมธานีมีสวนอุตสาหกรรมบางกะดีตั้งอยู่ในพื้นที่ มีจำนวนโรงงานทั้งสิ้น 55 โรงงาน และจำนวนคนงานประมาณ 20,000 คน นอกจากนี้ โรงงานอุตสาหกรรมอีกเป็นจำนวนมากที่กระจุกตัวอยู่ในบริเวณถนนพหลโยธิน ถนนรังสิต-นครนายก ถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา เป็นต้น

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกระจายตัวของแหล่งที่อยู่อาศัยและรูปแบบของที่อยู่อาศัยผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน โดยมีจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 190 คน ซึ่งจะใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์ รวมทั้งการตรวจสอบสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา โดยผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

ผู้ใช้แรงงานที่อพยพเข้ามาหางานทำมีภูมิลำเนาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้ใช้แรงงานทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 49.5 รองลงมา คือ ภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 20.0 และภาคกลางกับคนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 14.2 และ 13.7 โดยคนงานส่วนใหญ่เคยทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมาก่อนแล้ว แต่จะมีการเปลี่ยนงานค่อนข้างบ่อยสำหรับคนงานบางกลุ่มที่เป็อกับลักษณะของการใช้แรงงานที่ต้องทำงานในลักษณะซ้ำ ๆ กันทุกวัน ๆ ละหลายชั่วโมง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 40.7 รองลงมา คือ งานบริการที่ได้ค่าตอบแทนแบบรายวันหรือคิดตามชั่วโมงการทำงาน ได้แก่ งานช่างหรืองานเสิร์ฟ ร้อยละ 23.3 เป็นต้น

รูปแบบที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ โดยเฉพาะแรงงานนอกพื้นที่ที่มีที่อยู่อาศัยเป็นแบบหอพักหรืออพาร์ทเมนต์ เนื่องจากยังไม่มีกำลังซื้อบ้านเป็นของตัวเอง และเป็นที่ย้ายถิ่นชั่วคราวมากกว่าตัดสินใจอยู่อย่างถาวร โดยที่อยู่อาศัยประเภทหอพัก/อพาร์ทเมนต์มีสัดส่วนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.2 และ 15.8 ตามลำดับ ที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว บ้านแถว

หรือทาวน์เฮ้าส์ ส่วนใหญ่เป็นของผู้ใช้แรงงานในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี หรือผู้ใช้แรงงานที่อพยพเข้ามาทำงานแล้วมีการแต่งงานหรือมีครอบครัวในพื้นที่ จึงตัดสินใจซื้อบ้านเป็นของตนเองและเพื่อครอบครัวในอนาคต โดยเหตุผลในการเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน เลือกที่พักใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรมเป็นอันดับหนึ่ง เพื่อความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน คิดเป็นร้อยละ 30.0 รองลงมา คือ มีคนรู้จักชักชวนมาอยู่ ซึ่งมักเป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงที่ทำงานหรือคนจากภูมิลำเนาเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 28.4 โดยที่พักอาศัยที่คนรู้จักแนะนำมักอยู่ใกล้กับที่ทำงาน ลักษณะของอาคารสิ่งก่อสร้างประเภทหอพัก อพาร์ทเมนต์ และแฟลต เป็นคอนกรีตทั้งหมด มีขนาดพื้นที่ใช้สอยแตกต่างกันไป ส่วนลักษณะสิ่งปลูกสร้างของที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยว บ้านแถว หรือทาวน์เฮ้าส์ จะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ตึก ไม้ และครึ่งตึกครึ่งไม้ คิดเป็นร้อยละ 32.1 , 25.0 และ 42.9 ตามลำดับ ค่าเช่าของที่พักอาศัยแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่และลักษณะของที่อยู่อาศัย รวมถึงลักษณะของการเช่าทั้งเช่าห้องหรือเช่าบ้านทั้งหลัง ประเภทของบ้านเดี่ยว และทาวน์เฮ้าส์ โดยมีราคาเช่าตั้งแต่ 1,300 บาทขึ้นไป จนถึง 4,000 บาท สำหรับห้องแบ่งเช่า ราคาเช่าตั้งแต่ 800 บาทขึ้นไป จนถึง 1,500 บาท และหอพัก อพาร์ทเมนต์ และแฟลต ราคาเช่าตั้งแต่ 1,000 บาทขึ้นไป จนถึง 2,500 บาท

ที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมจะกระจายตัวอยู่บริเวณใกล้ ๆ กับแหล่งงานเป็นส่วนใหญ่ เมื่อพิจารณาประกอบกับเส้นทางรถรับ-ส่งคนงาน พบลักษณะการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานไปยังพื้นที่ภายในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดใกล้เคียง โดยผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่เลือกที่อยู่อาศัยในบริเวณที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก สามารถเดินทางไปทำงานได้ง่าย ซึ่งอยู่อาศัยตามซอยต่างๆ ลึกเข้าไปที่เชื่อมต่อกับจากถนนสายหลัก ลักษณะของคนในพื้นที่เป็นการผสมผสานกันระหว่างคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ที่อพยพเข้ามาหางานทำ โดยเป็นกลุ่มคนที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ห้างสรรพสินค้า หรือบริษัท/ห้างร้านต่าง ๆ ส่วนลักษณะของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย มีทั้งประเภทบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ หอพักและอพาร์ทเมนต์ ปะปนกันในพื้นที่ โดยการอยู่อาศัยที่มีคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ปะปนกัน ทำให้คนในพื้นที่บางส่วนมีความรู้สึกไม่ปลอดภัย เนื่องจากไม่รู้จักมักคุ้นกับคนนอกพื้นที่ที่ผลัดเปลี่ยนหน้ากันมาพักอาศัย แต่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ก็จะไม่รู้สึกอะไรเพราะต่างคนต่างอยู่ ขณะที่ผู้ใช้แรงงานเองก็ไม่มีความสัมพันธ์กันมากนักทั้งกับคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ ยกเว้นจะอาศัยอยู่ใกล้ ๆ กัน หรือเป็นคนที่มีภูมิลำเนาเดียวกัน และต่างคนก็ต่างทำงาน เวลาในการเข้า - ออกงานก็ไม่พร้อมกัน มีเพียงวันหยุดที่ได้อยู่ในที่พัก แต่ส่วนใหญ่ก็จะไปทำงานล่วงเวลา (OT) มากกว่า

ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี มีรายได้ขั้นต่ำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในอัตรา 181 บาทต่อวัน ลักษณะการรับเงินค่าจ้างแบ่งออกเป็นรายวัน รายสัปดาห์ (โดยโรงงานจะ

จ่ายให้ทุก 15 วัน) และรายเดือน ซึ่งรายได้พิเศษจากการทำงานล่วงเวลา และรายได้พิเศษจากค่า เบี้ยขยันหรือค่าอาหาร เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รายรับของผู้ใช้แรงงานได้รับเพิ่มขึ้นจากปกติที่ได้รับ เดือนละ 4,500 – 5,000 บาทต่อเดือน เพิ่มเป็น 5,000 – 10,000 บาทต่อเดือน และจากที่ได้รับ 3,001 – 5,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่น้อยที่สุด โดยผู้ที่มีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาทนั้น ส่วนใหญ่ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลางที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชน และไม่มี การทำงานล่วงเวลาเหมือนกับโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีกำลังการผลิตสูงและต้องใช้แรงงาน เป็นจำนวนมาก ในส่วนของรายจ่ายที่ใช้จ่ายต่อเดือน โดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 5,001 – 10,000 บาท และ 3,001 – 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.4 และ 46.8 ตามลำดับ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ ใกล้เคียงกัน เนื่องจากความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่ายเป็นไปในทางบวก คือ มีรายรับสูง กว่าหรือเท่ากับรายจ่าย คิดเป็นร้อยละ 92.6 โดยรายรับสูงกว่ารายจ่าย ร้อยละ 63.7 ทำให้ส่วน ใหญ่มีเงินออมถึงร้อยละ 77.9 เป็นการเก็บเงินเพื่อส่งกลับไปยังภูมิลำเนาเดิมมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 43.9 รองลงมา คือ เก็บเงินไว้ใช้จ่ายส่วนตัวและเพื่อลงทุนประกอบกิจการ คิดเป็นร้อยละ 18.2 และ 14.9 ตามลำดับ ขณะที่ผู้ใช้แรงงานบางส่วนก็ยังมีภาระหนี้สินอยู่ร้อยละ 37.4 โดยเป็น การซื้อยานพาหนะ ทั้งรถจักรยานยนต์และรถยนต์ รวมทั้งการซื้อข้าวของเครื่องใช้ทั้งสินค้าอุปโภค และบริโภค

ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมเดินทางเข้ามาทำงานทำในรูปแบบของกลุ่มความสัมพันธ์โดย ส่วนใหญ่มีญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงที่รู้จัก ตัดสินใจชักชวนกันมาทำงานทำ คิดเป็นร้อยละ 58.9 ขณะที่การตัดสินใจเดินทางมาคนเดียว คิดเป็นร้อยละ 27.9 และในช่วงเทศกาลที่มีวันหยุด ติดต่อกัน ก็เดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเอง เช่น วันปีใหม่หรือวันสงกรานต์ เป็นต้น วันหยุดจาก การทำงานส่วนใหญ่กำหนดเป็นวันอาทิตย์ หรือไม่กี่วันเสาร์วันเสาร์และวันอาทิตย์ ซึ่งคนงาน ส่วนใหญ่ใช้วันหยุดพักผ่อนอยู่กับบ้านมากกว่า คิดเป็นร้อยละ 60.5 รองลงมา คือ ทำงานล่วงเวลา ร้อยละ 14.2 และไปเที่ยวหรือซื้อของ ร้อยละ 12.6 สถานที่สำหรับคนงานที่ไปเดินเที่ยวหรือซื้อของ เป็นห้างสรรพสินค้าบริเวณใกล้ ๆ กับที่พักอาศัย ได้แก่ ฟิวเจอร์ปาร์ค หรือเทสโก้ โลตัส ซึ่งตั้งอยู่ บนถนนพหลโยธิน แต่ถ้าเป็นการซื้อของกินของใช้ประจำวัน จะซื้อจากร้านค้าใกล้กับที่พักอาศัย เป็นหลัก ซึ่งสามารถเดินไปได้ มีระยะทางไม่เกิน 500 เมตร สำหรับผู้ใช้แรงงานที่มีครอบครัวและมี บุตรที่อาศัยอยู่ด้วยกัน จะให้บุตรหลานเรียนในโรงเรียนของบุตรที่อยู่ในเขตชุมชนหรือบริเวณพื้นที่ ใกล้เคียง โดยมีระยะทาง 3-5 กิโลเมตร

ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน พบว่า ผู้ใช้แรงงานเลือกที่อยู่อาศัย ในระยะทาง 1-4 กิโลเมตรและ 5-9 กิโลเมตร เป็นสัดส่วนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 34.2 และ 10 กิโลเมตรขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 31.6 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนัก เนื่องจากผู้ใช้แรงงานที่

พักอาศัยไกลออกไปจากแหล่งงานส่วนใหญ่จะขึ้นรถรับ-ส่งโรงงาน ดังนั้น จึงคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางของจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกัน นอกจากนี้ผู้ใช้แรงงานจะพิจารณาความสะดวกในการเดินทางและระยะทางที่ใช้ในการเดินทางไปทำงานแล้ว ที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานจะสัมพันธ์กับลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยจะพิจารณาการเลือกที่อยู่อาศัยประกอบด้วยรายรับและรายจ่ายของตนเอง โดยหาที่พักอาศัยในราคาที่สามารถรับภาระได้ รวมทั้งเลือกพักอาศัยในกลุ่มญาติพี่น้องหรือเพื่อนร่วมงานทำให้มีความสบายใจและมีความรู้สึกผูกพันกันในชุมชนมากขึ้น และลักษณะทั่วไปของชุมชนที่มีความปลอดภัย สภาพแวดล้อมโดยรอบชุมชนน่าอยู่

เหตุผลการเข้ามาทำงานของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากมีการชักชวนจากคนรู้จักให้มาทำงาน รายได้และสวัสดิการที่ได้รับมากกว่าในชนบท อีกทั้งการทำเกษตรกรรมจะมีฤดูว่างจากการทำนา ทำให้ผู้ใช้แรงงานต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งการอพยพแรงงานเข้ามาหางานทำในเมือง จะก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานตามทฤษฎีการย้ายถิ่นฐานของ Everett S. Lee (1969) โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับถิ่นต้นทางและปลายทางเป็นแรงดึงดูด และมีความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญในการตัดสินใจอพยพย้ายถิ่นฐานจากภูมิลำเนาเดิมมาตั้งถิ่นฐานในเมืองทั้งแบบชั่วคราวและถาวร แรงงานอพยพที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมจำเป็นต้องหาที่อยู่อาศัยเอง เพราะบางโรงงานจะไม่มีสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้กับคนงาน การเลือกที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะเลือกอยู่ใกล้กับที่ทำงานเพื่อความสะดวกในการเดินทางและเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งนักทฤษฎีหลายท่าน ได้แก่ John F. Kain (พบใน Harold Carter 1975) , W.Lean (1974) และ Park, Burgess and Mc Kenzie (พบใน Werner Z. Hirsch 1973) ได้กล่าวถึงปัจจัยในการเลือกที่อยู่อาศัยว่ามีความสัมพันธ์กับรายได้ ผู้ที่มีรายได้ต่ำจะเลือกที่อยู่อาศัยใกล้กับแหล่งงาน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และระยะทางในการเดินทางจะเพิ่มขึ้นตามระดับรายได้ นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ผู้ใช้แรงงานอีกส่วนหนึ่งจะเลือกอาศัยอยู่ในแหล่งที่อยู่อาศัยที่มีเพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้องที่รู้จักมักคุ้นกัน และคอยให้คำแนะนำหรือปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ทั้งการทำงาน ชีวิตความเป็นอยู่ หรือลักษณะของสังคมเมือง ซึ่งตรงกับแนวความคิดของ B.M. Moriarty (พบใน Harold Carter 1975) และ Brain Goodal (1974) ที่เห็นว่า ปัจจัยทางสังคมก็เป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจเลือกที่อยู่อาศัย

จากการศึกษารูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี พบประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้แรงงานและพื้นที่ที่อยู่อาศัย สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ปัญหาที่อยู่อาศัย จำนวนผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นแรงงานอพยพ หากโรงงานไม่มีสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้ ผู้ใช้แรงงานจำเป็นต้องหาที่อยู่อาศัยเอง โดยส่วนใหญ่มี

เพื่อนฝูงหรือญาติพี่น้องเป็นคนคอยแนะนำ ขณะที่มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ใช้แรงงานเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 5.40 คนต่อปี จำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีมีปริมาณมากน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ การส่งเสริมการลงทุนภายในจังหวัดปทุมธานี เพื่อเป็นการดึงดูดให้ผู้ประกอบการเข้ามาลงทุนประกอบกิจการ การลดหย่อนภาษี สิทธิพิเศษในการลงทุน เป็นต้น ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ทิศทางเศรษฐกิจจากนโยบายหรือโครงการต่างๆ ของรัฐที่เป็นการดึงดูดนักลงทุน เช่น การก่อตั้งสนามบินสุวรรณภูมิ เป็นต้น

ดังนั้น ผู้ใช้แรงงานจึงมีความต้องการที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมากตามกำลังในกระบวนการผลิตอุตสาหกรรม ทำให้ผู้ใช้แรงงานต้องยอมรับกับสภาพที่อยู่อาศัยค่อนข้างแออัด โดยเฉพาะผู้ใช้แรงงานที่มีรายได้น้อยจำเป็นต้องลดภาระด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทางประกอบกับเลือกที่อยู่อาศัยที่มีราคาไม่แพงนัก ทำให้เกิดความไม่เหมาะสมระหว่างขนาดที่อยู่อาศัยกับจำนวนสมาชิกที่พักอาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งอาจจะมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิก เช่น การมีบุตร หรือญาติพี่น้องมาขออาศัยอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการอาศัยอยู่ชั่วคราวหรือถาวรก็ตาม ทำให้เกิดสภาวะจำยอมในการอยู่อาศัย นอกจากนี้ การขยายตัวของที่อยู่อาศัยที่มีมากขึ้น เพื่อรองรับความต้องการซื้อของประชาชน ส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินผสมปนเปกัน พื้นที่ทางการเกษตรบางส่วนได้มีการก่อสร้างเป็นที่อยู่อาศัยโดยขาดการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในการรองรับการขยายตัวของชุมชน มีการปลูกสร้างอาคารใหม่สำหรับให้เช่าในพื้นที่ชุมชนซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยเดิม ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันภายในชุมชนระหว่างคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ ซึ่งมีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน อาจจะต้องใช้เวลาในการปรับตัว เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างไม่มีปัญหา

2. ปัญหาสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขลักษณะเนื่องจากขนาดพื้นที่ใช้สอยมีอย่างจำกัด ผู้ใช้แรงงานต้องใช้ชีวิตในการกินอยู่หลับนอนภายในพื้นที่ห้องที่พักรวมซึ่งค่อนข้างแออัดและคับแคบ ทำให้อากาศถ่ายเทไม่สะดวก นอกจากนี้ยังมีปัญหาขยะ น้ำท่วม มลภาวะทางเสียง เป็นต้น โดยปัญหาขยะเกิดจากการจัดเก็บไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะ มีการทิ้งขยะในบริเวณพื้นที่โล่งที่รกร้าง ซึ่งอาจก่อให้เกิดการสะสมของเชื้อโรค ทำให้เกิดความเจ็บป่วยและเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ ในช่วงหน้าฝนบางพื้นที่จะเจอกับปัญหาน้ำท่วม เนื่องจากพื้นที่ในจังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ราบต่ำที่น้ำท่วมถึงมาก่อน หากฝนตกหนักต่อเนื่องกันจะทำให้ น้ำระบายออกไม่ทันและเกิดน้ำท่วมขัง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางไปทำงานอย่างมาก ในส่วนของมลภาวะทางเสียงเนื่องจากลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่เป็นแบบหอพัก/อพาร์ทเมนต์ ซึ่งการอยู่อาศัยรวมกันเป็นจำนวนมาก และที่พักไม่มีการเก็บเสียง หากห้องใดเสียงดังก็จะรบกวนผู้อื่น รวมทั้งการจับกลุ่มกันดื่มสุราและส่งเสียงดัง

นอกจากนี้ ที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้กับสนามบินดอนเมืองจะมีเสียงเครื่องบินรบกวนอยู่เป็นประจำ จำเป็นต้องยอมรับกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่

3. ปัญหาการคมนาคม/การจราจร จากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครทางด้านเหนือ ทำให้จังหวัดปทุมธานีได้รับอิทธิพลในการพัฒนาเมือง มีความเจริญเติบโตของพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่รังสิต ลำลูกกา เมืองปทุมธานี ทำให้ที่อยู่อาศัยประเภทบ้านจัดสรรเกิดขึ้นอย่างมากมายเพื่อรองรับความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ประกอบกับเส้นทางคมนาคมสายหลักสามารถเชื่อมต่อไปยังภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก ทำให้มีปริมาณการจราจรที่หนาแน่น โดยเฉพาะถนนพหลโยธินที่ผ่านบริเวณนิคมอุตสาหกรรมนวนคร นอกจากนี้ เส้นทางถนนรังสิต-นครนายก และถนนพหลโยธิน-ลำลูกกา ปริมาณการจราจรก็ค่อนข้างหนาแน่นในช่วงเวลาเร่งด่วน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ต่างเดินทางเข้าเมืองเพื่อไปทำงาน ขณะเดียวกัน รถบรรทุกสินค้าและรถประจำทางรับ-ส่งคนงานก็วิ่งผ่านเส้นทางดังกล่าวเป็นประจำทุกวัน ทำให้การจราจรยิ่งติดขัดเพิ่มมากขึ้น และเป็นเส้นทางที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา พบว่า จังหวัดปทุมธานีมีการขยายตัวของพื้นที่เมืองมากขึ้น จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นและกระจุกตัวในเส้นทางคมนาคมสายหลักและสายรอง ประกอบกับเป็นย่านการค้าและพาณิชยกรรมที่สำคัญ มีจำนวนหมู่บ้านจัดสรรเข้ามาปลูกสร้างมากขึ้น ทำให้แนวโน้มการพัฒนาพื้นที่ค่อนข้างสูง ในส่วนของการจ้างงานสำหรับผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมจะเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของสาขาการผลิตอุตสาหกรรม ทำให้เป็นแหล่งงานให้กับผู้ใช้แรงงานทั้งแรงงานในพื้นที่และนอกพื้นที่ ดังนั้น จึงได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่ คือ

1. ด้านที่อยู่อาศัย

การขยายตัวของกิจกรรมเมืองทำให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ โรงงานอุตสาหกรรมเข้ามาลงทุนมากขึ้นจากสิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่ภาครัฐให้การสนับสนุน ในกระบวนการผลิตจำเป็นต้องใช้แรงงาน ก่อให้เกิดการอพยพของแรงงานจากภาคเกษตรกรรมมาสู่ภาคอุตสาหกรรม เมื่อมีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาหางานทำในเมือง ทำให้มีความต้องการที่อยู่อาศัยมากขึ้น แต่รายได้ที่ได้รับไม่สามารถมีกำลังซื้อบ้านได้ จึงต้องเช่าบ้านหรือเช่าหอพักอยู่บริเวณใกล้เคียงกับโรงงาน แต่ปัจจุบันหอพัก/อพาร์ทเมนต์ที่มีอยู่ในพื้นที่ไม่เพียงพอกับความต้องการและมีสภาพแออัด โดยเฉพาะในเขตนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ตำบลคลองหนึ่ง และสวนอุตสาหกรรมบางกะดี ตำบลบางกะดี ซึ่งเป็นเขตพื้นที่การจ้างงานหลัก ดังนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดหาที่อยู่อาศัยในการรองรับแรงงานอพยพ โดยที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ควรอยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม พร้อมกับระบบโครงข่ายการคมนาคมที่

สามารถเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ครบครัน ศูนย์บริการและศูนย์การค้าที่ทันสมัย รวมทั้งสวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่ในเขตนิคมฯ บางส่วนที่เป็นที่ดินเปล่ายังไม่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ สามารถนำมาปรับปรุงเพื่อก่อสร้างเป็นที่อยู่อาศัยได้ ทั้งในรูปแบบของการให้สวัสดิการพนักงานหรือเป็นของเอกชนเพื่อการเช่าอยู่อาศัย โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ เอกชน และหน่วยงานของภาครัฐ ในการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างจริงจัง การส่งเสริมการลงทุนให้ผู้ประกอบการจัดสร้างที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานภายในพื้นที่เขตนิคมฯ นอกจากนี้จะสะดวกในการเดินทางไปทำงานแล้ว ยังทำให้ประสิทธิภาพการทำงานดีขึ้น โดยไม่ต้องเผชิญกับปัญหาราคาน้ำมันแพงและปัญหาการจราจร

พื้นที่ที่เก็บข้อมูลทั้ง 4 ตำบล ไม่ว่าจะเป็นตำบลคลองหนึ่ง ตำบลบางกะดี ตำบลคูตและตำบลประชาธิปไตย มีผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมนอกพื้นที่จำนวนมากเข้ามาหางานทำ สูงถึงร้อยละ 86.3 ซึ่งเลือกพักอาศัยหอพักหรืออพาร์ทเมนต์ของเอกชน การอยู่อาศัยส่วนใหญ่จะอยู่รวมกันกับเพื่อนหรือญาติพี่น้องในบริเวณใกล้ๆ กับแหล่งงาน คิดเป็นร้อยละ 48.4 ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการดูแลที่พักอาศัย เนื่องจากไม่มีความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของ เพียงแค่มาอาศัยอยู่ชั่วคราวเท่านั้น โดยเฉพาะตำบลคลองหนึ่งที่มีจำนวนหอพักและอพาร์ทเมนต์มาก และตั้งอยู่รวมกันในพื้นที่ ซึ่งแนวโน้มการเกิดปัญหามีมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ทั้งด้านความแออัด ความปลอดภัย ปัญหาขยะ และมลภาวะทางเสียง ส่งผลให้ที่อยู่อาศัยกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมได้ ดังนั้น เจ้าของหอพักหรืออพาร์ทเมนต์ควรให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐในการปรับปรุงพื้นที่ด้านสาธารณูปโภค และการปราบปรามแหล่งอบายมุข เช่น การพนัน การดื่มสุรา ที่จะนำไปสู่การทะเลาะวิวาทหรือการลักทรัพย์ เพื่อให้พื้นที่ที่อยู่อาศัยมีความน่าอยู่มากขึ้น

2. ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การขยายตัวของเมืองในจังหวัดปทุมธานีเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง การจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ซึ่งยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงควรมีการวางแผน/ผังการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม เนื่องจากกิจกรรมในพื้นที่มีความหลากหลายและปะปนกัน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งของกิจกรรมในพื้นที่และสภาพแวดล้อมโดยรอบได้ พื้นที่เกษตรกรรมควรมีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยไม่ให้เกิดการรุกร้าพื้นที่ รวมทั้งการปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมบางแห่งภายในเมือง และเพิ่มบริการสาธารณูปโภค เช่น สวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ ควรมีการควบคุมระบบการก่อสร้าง ความมั่นคงของอาคาร ให้มีความปลอดภัย เนื่องจากมีการขยายตัวของสิ่งปลูกสร้างเป็นจำนวนมาก ทั้งอาคารพาณิชย์ บ้านจัดสรร และโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งนี้ จังหวัดปทุมธานีได้เล็งเห็นความสำคัญในการวางแผนการใช้

ประโยชน์ที่ดินในอนาคต จึงจัดทำผังเมืองรวมขึ้นจำนวน 3 ผัง ได้แก่ ผังเมืองรวมเมืองปทุมธานี ครอบคลุมพื้นที่ทุกตำบลของอำเภอเมืองปทุมธานี ผังเมืองรวมชุมชนประชาธิปไตย-คลองหลวง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลคลองหนึ่ง ตำบลคลองสอง อำเภอคลองหลวง และตำบลประชาธิปไตย อำเภอธัญบุรี และผังเมืองรวมชุมชนคูคต ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบึงยี่โก อำเภอธัญบุรี และตำบลลาดสวาย ตำบลคูคต อำเภอลำลูกกา โดยผังเมืองรวมทั้ง 3 ผัง ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 4 ตำบลที่ได้เก็บข้อมูล ดังนั้น ควรมีมาตรการลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบผังเมืองรวมอย่างเด็ดขาด รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่รับรู้ถึงความสำคัญของการจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อความสะดวกในการควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ด้านการคมนาคม/การจราจร

เส้นทางคมนาคมบนถนนสายหลักมีปริมาณการจราจรหนาแน่นอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อไปยังภาคต่างๆ ทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคตะวันออก เส้นทางดังกล่าวเป็นทางผ่านของรถบรรทุกสิบล้อที่ใช้ขนส่งสินค้าผ่านไปยังพื้นที่จังหวัดข้างเคียงเป็นประจำ ประกอบกับการขยายตัวของที่อยู่อาศัยในพื้นที่ตำบลประชาธิปไตยและตำบลคูคตที่มีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงเวลาเร่งด่วนที่มีปริมาณการจราจรมากเป็นพิเศษ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ต้องเดินทางเข้าเมืองเพื่อไปทำงาน ขณะเดียวกัน รถประจำทางรับ-ส่งคนงานก็จำเป็นต้องวิ่งรถให้ทันตามเวลาที่โรงงานกำหนด เพราะโรงงานมีเวลาเข้าออกงานตามกะ/ผลัด หากคนงานมาช้าจะส่งผลเสียหายต่อกระบวนการผลิตได้ การคมนาคมบนเส้นทางดังกล่าว จึงเป็นเส้นทางที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะพื้นที่ตำบลคลองหนึ่งบริเวณนิคมอุตสาหกรรมนวนครที่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ดังนั้น ในการสัญจรไปมาระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน จึงควรเพิ่มความระมัดระวังในการขับขี่ยานพาหนะให้มากขึ้น โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกในบริเวณพื้นที่ที่มีปริมาณการจราจรมาก เพื่อลดอุบัติเหตุและเพิ่มความคล่องตัวของการจราจรได้อีกด้วย

4. ด้านการจัดการ

การสนับสนุนจากภาครัฐในการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชน สามารถทำได้ในรูปแบบของการลดหย่อนภาษีเพื่อเป็นการจูงใจผู้ประกอบการ นอกจากนี้ การจัดตั้งกองทุนสำรองหรือสหกรณ์แรงงานในการช่วยเหลือผู้ใช้แรงงานที่เดือดร้อนทางการเงิน เพื่อให้เกิดการออมทรัพย์ของผู้ใช้แรงงานและการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ทำงานครบอายุตามเกณฑ์ที่โรงงานกำหนด ซึ่งจะได้รับเงินออมเป็นผลตอบแทนคืนหรือสามารถเบิกถอนจากกองทุนได้ เมื่อเกิดความเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุอันเนื่องมาจากการทำงาน ทั้งนี้ รวมถึงการให้กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำสำหรับแรงงานซึ่งกองทุนหรือสหกรณ์แรงงานนี้จะเป็นหลักประกันความมั่นคงต่อผู้ใช้แรงงานได้

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษารูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานีในครั้งนี้ เป็นการศึกษาลักษณะที่อยู่อาศัย ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่อยู่อาศัยกับแหล่งงาน โดยพิจารณาลักษณะของชุมชนคนงานในตำบลที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรม สภาพปัญหาและลักษณะเฉพาะของพื้นที่ รูปแบบการขยายตัวของที่อยู่อาศัยและการขยายตัวของแหล่งงานอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาแหล่งที่อยู่อาศัยที่จะรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรมในอนาคตที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ประชากรนอกพื้นที่จำนวนมากที่จะเข้ามาทำงาน หากไม่มีการวางแผนหรือออกกฎระเบียบป้องกันจะทำให้เกิดปัญหาภายในแหล่งที่อยู่อาศัยได้ ดังนั้น จึงควรมีการวางแผนพัฒนาพื้นที่ให้มีความเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของผู้ใช้แรงงานและระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, กระทรวงแรงงาน. สวัสดิการและการคุ้มครองแรงงาน 2545. กรุงเทพมหานคร, 2545.
- จารุวรรณ อ่างเกียรติ. การศึกษาการเจริญเติบโตของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี : กรณีศึกษา การใช้ประโยชน์ที่ดินชุมชนประชาธิปไตยและคลองหลวง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- จิราภรณ์ เดชณรงค์ศักดิ์. การศึกษาความได้เปรียบ-เสียเปรียบระหว่างเคหะชุมชนในเมืองที่มีแหล่งงานและไม่มีแหล่งงาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- เฉลิมชัย เรืองนนท์. การศึกษาแนวทางการพัฒนาจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล. กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ธนพรรณ สุนทรະ. การศึกษาผลกระทบสภาพเศรษฐกิจ-สังคม อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะแวดล้อมบริเวณเขตอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- น้ำทิพย์ รัตนสกุล. ศักยภาพของการพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- นिरชา บัณฑิตยชาติ. การศึกษาลักษณะที่ตั้งชุมชนผู้มีรายได้ต่ำในเขตเมือง : กรณีศึกษา เขตชั้นกลางกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ประภาศรี จิตพัฒนไพบูลย์. การจัดหาที่อยู่อาศัยของลูกจ้างแรงงานย่านอุตสาหกรรม : กรณีศึกษาอำเภอพระประแดง จ. สมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

- พีรพงศ์ มหาวงศนันท์. ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการจ้างคนงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ขยายตัวด้านเหนือของกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- มานพ พงศทัต. รวมเรื่องอาคารชุดของประเทศไทย. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- แมน สารรัตน์. เศรษฐศาสตร์แรงงาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2527.
- วรรณีย์ โรจน์วรรณสินธุ์. แนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับแรงงานภาคอุตสาหกรรม ในย่านอุตสาหกรรมเขตพื้นที่ อำเภอสรีราชา-อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี และอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ศิริมานะ ศาตมัย. การจัดการที่อยู่อาศัยของแรงงานในเขตอุตสาหกรรมของเอกชน : กรณีศึกษาสวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒน์ฯ ศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ศูนย์สารสนเทศโรงงานอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. สถิติโรงงานอุตสาหกรรม (สถิติสะสมจำนวนโรงงานที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการ. กรุงเทพมหานคร, 2546.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ปี พ.ศ. 2544. กรุงเทพมหานคร, 2546.
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี. รายชื่อสถานประกอบการอุตสาหกรรม ประจำปี 2547. (ม.ป.ท.), 2547.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เฟื่องฟ้า, 2540.
- สุรพงศ์ อัครวานันท์. การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

ภาษาอังกฤษ

Berry, B.J. and Horton, F.E. Geographic Perspectives on Urban Systems. New Jersey : Prentice Hall, 1970.

Brain Goodal. The Economics of Urban Areas. Great Britain : Guildford Surrey, 1974.

Harrison S. Campbell, Jr. The Virtual Geography Department Project. 1998. Available from : [http:// www.uncc.edu/hscampbe/landuse/bmodels/B3mods.html#threemodels](http://www.uncc.edu/hscampbe/landuse/bmodels/B3mods.html#threemodels).

Harold Carter. The Study of Urban Geography. 2d ed. London : Edward Arnold, 1975.

Lee, Everett S. A Theory of Migration in Sociological Study 2. London : Cambridge of the University Press, 1969.

Leman Group (NESDB). Metropolitan Regional Structure Planning Study. Canada : Vancouver-Burnaby, 1994.

Marc Askew and William S. Logan. Cultural identity and urban change in Southeast Asia. 1994.

Michael C. Romanos. Residential Spatial Structure. U.S.A. : D.C. Heath and Company, 1976.

Raymond E. Murphy. The American City : An Urban Geography. 2d ed. New York : McGraw-Hill, 1975.

Richard F. Muth. Cities and Housing. Chicago : The University of Chicago Press, 1969.

Shlome Angel, Stan Benjamin and H. De Goede. The low-income Housing System in Bangkok. paper presented at a workshop at habitat, Canada : The United Nations conference on Human Settlement, 1976.

Werner Z. Hirsch. Urban Economic Analysis. New York : Mc Graw-Hill, 1975.

William Lean. Aspects of Land Economics. London : The Estate gazette limited, 1974.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาโท
เรื่อง รูปแบบของแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจ.ปทุมธานี
โดย นางสาว หทัยรัตน์ ไชยบูรณ์ นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย
ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.เวลา.....
กรุณาตอบคำถามโดยทำเครื่องหมาย x หน้าข้อความที่ตรงกับคำตอบของท่านและเติมข้อความใน
ช่องว่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบ (ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม)

สำหรับเจ้าหน้าที่

1.เพศ		☐	☐
1. ชาย	2. หญิง		
2.อายุ _____ ปี		☐	☐
3.สถานภาพสมรส		☐	☐
1. โสด	2. แต่งงาน		
3. หย่าร้าง	4. ม่าย		
4.ภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัด _____		☐	☐
5.ที่พักอาศัยในปัจจุบัน _____		☐	☐
6.ระดับการศึกษา		☐	☐
1. ไม่เคยศึกษามาก่อน			
2. ประถมศึกษา			
3. มัธยมศึกษาตอนต้น			
4. มัธยมศึกษาตอนปลาย			
5. อาชีวศึกษา/อนุปริญญา			
6. อื่น ๆ			

7. จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันในปัจจุบัน □□
1. อยู่คนเดียว 2. อยู่กับเพื่อน _____ คน
3. อยู่กับญาติ พี่น้อง _____ คน 4. อยู่กับครอบครัว (พ่อแม่ สามี/ภรรยา ลูก) _____ คน
8. ท่านเคยประกอบอาชีพอื่นมาก่อนหรือไม่ ถ้าเคย ประกอบอาชีพอะไรมาก่อน _____
9. รายได้ที่ได้รับในปัจจุบัน (เงินเดือน) _____ บาท/เดือน □□□□□□
1. น้อยกว่า 3,000 บาท 2. 3,001 - 5,000 บาท
3. 5,001 -10,000 บาท 4. 10,001 -15,000 บาท
10. รายได้พิเศษจากการทำงานล่วงเวลา (OT) □□□□□□
1. ไม่มี 2. มี ประมาณ _____ บาท/เดือน
11. รายได้พิเศษจากการไปทำงาน (ค่าอาหาร ค่าเบี้ยขยัน) □□□□□□
1. ไม่มี 2. มี ประมาณ _____ บาท/เดือน
12. รายจ่ายที่ใช้จ่ายต่อเดือน □□□□□□
1. น้อยกว่า 3,000 บาท 2. 3,001 - 5,000 บาท
3. 5,001 -10,000 บาท 4. 10,001 -15,000 บาท
13. ความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่ายในแต่ละเดือน □□
1. รายได้ต่ำกว่ารายจ่าย
2. รายได้เท่ากับรายจ่าย
3. รายได้สูงกว่ารายจ่าย
13. จำนวนเงินออมในปัจจุบันประมาณ _____ บาท □□□□□□
14. ท่านเก็บเงินไว้เพื่อใช้จ่ายอะไร □□
1. เพื่อส่งกลับบ้าน 2. เพื่อบุตร
3. เพื่อลงทุนประกอบกิจการ 4. เพื่อซื้อบ้านของตนเอง
5. อื่น ๆ ระบุ _____
15. จำนวนหนี้สินในปัจจุบันประมาณ _____ บาท □□□□□□
16. ท่านที่มีภาระหนี้สิน เป็นหนี้สินที่เกิดจากสาเหตุใด □□
1. อุปกรณ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า 2. ยานพาหนะ เช่น รถจักรยานยนต์
3. ค่าเฟอร์นิเจอร์ เช่น เตียง ตู้เสื้อผ้า 4. ค่าปลูกบ้านที่ดิน
5. ค่าเล่าเรียนของบุตร 5. อื่น ๆ ระบุ _____

17. เมื่อท่านเดือดร้อนด้านการเงิน ท่านจะอย่างไร
1. เข้าโรงรับจำนำ
 2. กู้ยืมจากนายจ้าง
 3. กู้ยืมจากเพื่อนร่วมงาน
 4. กู้ยืมจากญาติพี่น้อง
 5. กู้ยืมจากเพื่อนบ้าน
 6. ขอจากพ่อแม่
 7. อื่น ๆ ระบุ _____
18. ใน 1 สัปดาห์ ท่านมีวันหยุดจากการทำงานอย่างไร
1. หยุดวันเสาร์-อาทิตย์
 2. หยุดเสาร์วันเสาร์และวันอาทิตย์
 3. หยุดวันอาทิตย์
 4. อื่น ๆ
19. ในวันหยุดท่านทำกิจกรรมอะไร
1. ทำงานบ้าน
 2. พักผ่อนอยู่กับบ้าน
 3. ไปเที่ยว-ซื้อของ
 4. ไปหาญาติพี่น้อง
 5. อื่น ๆ ระบุ _____
20. สถานที่ท่านไปจับจ่ายซื้อเครื่องอุปโภค-บริโภค ประจำวัน
1. ห้างสรรพสินค้า
 2. ตลาดนัดใกล้บ้าน
 3. ร้านค้าใกล้กับที่พักอาศัย
 4. อื่น ๆ
21. วิธีการเดินทางไปซื้ออาหาร _____
22. ระยะทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานที่ซื้ออาหาร _____ เมตร
23. สถานศึกษาที่ท่านส่งบุตรหลานไปเรียน คือ รร. _____ อยู่ที่ _____
24. การเดินทางไปโรงเรียนของบุตร
1. รถรับ-ส่งของโรงเรียน
 2. ไปส่ง โดย _____
25. ระยะทางจากที่อยู่อาศัยไปยังโรงเรียน _____ กิโลเมตร
26. ระยะเวลาในการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังโรงเรียน _____ นาที

27. เมื่อท่านเจ็บป่วย ท่านรักษาพยาบาลอย่างไร □□
1. ซึ่ยอมารับประทานเอง
 2. คลินิกหรือโรงพยาบาลของเอกชน
 3. โรงพยาบาลของรัฐ
 4. ศูนย์บริการสาธารณสุข/สถานีนอนามัย
 5. รับบริการรักษาพยาบาลของโรงงาน
 6. ใช้บริการประกันสังคม ระบุชื่อ รพ. _____
 7. อื่น ๆ ระบุ _____ (30 บาท รักษาทุกโรค)
28. ปัญหาที่ท่านพบในแหล่งที่พักอาศัยมีอะไรบ้าง _____ □□
- ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ทำงาน/การเดินทาง
1. สถานที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม (ที่ท่านทำงาน) □□
1. อยู่ในนิคมอุตสาหกรรม/สวนอุตสาหกรรม □□
ชื่อโรงงาน _____ สถานที่ตั้ง _____
 2. อยู่นอกนิคมอุตสาหกรรม/สวนอุตสาหกรรม □□
ชื่อโรงงาน _____ สถานที่ตั้ง _____
2. เหตุผลการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม □□
1. อยู่ใกล้บ้าน
 2. รายได้/สวัสดิการดี
 3. มีคนรู้จักชักชวนมาทำงาน
 4. เป็นช่วงฤดูว่างจากการทำนา/ ช่วงว่างงาน
 5. อื่น ๆ _____
3. การเดินทางเข้ามาทำงานทำครั้งแรกเดินทางมากับใคร □□
1. ครอบครัว
 2. ญาติพี่น้อง
 3. เพื่อนฝูง
 4. มาคนเดียว
 5. อื่น ๆ _____
4. ระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับโรงงาน ห่างกันประมาณ _____ กิโลเมตร □□

5. ท่านเดินทางไปทำงานโดยวิธีใด □□
1. เดิน
 2. รถสวัสดิการรับ-ส่งของโรงงาน
 3. รถโดยสารประจำทางสาธารณะ
 4. รถจักรยานยนต์
 5. อาศัยพาหนะคนอื่น โดยไม่เสียค่าโดยสาร
6. ท่านออกจากบ้านเพื่อไปทำงานเวลา _____ น. □□
7. ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางระหว่างที่พักอาศัยกับโรงงาน ประมาณ _____ นาที □□
8. ค่าใช้จ่ายในการเดินทางระหว่างที่พักอาศัยกับโรงงาน ประมาณ _____ บาท/วัน □□
9. ปัญหา/อุปสรรคในการเดินทางระหว่างที่พักอาศัยกับโรงงาน □□
1. ใช้เวลาในการเดินทางนาน
 2. ต้องต่อรถหลายต่อ
 3. รอรถนาน
 4. รถน้อย/ไม่พอ
 5. เส้นทางคมนาคมไม่ดี
 6. อื่นๆ
10. ระยะเวลาการทำงานในโรงงานปัจจุบัน _____ ปี □□
11. ประเภทของการทำงานในโรงงานปัจจุบัน □□
1. ชั่วคราว (ช่วงว่างจากฤดูเก็บเกี่ยว)
 2. รายวัน
 3. รายเดือน
12. ลักษณะของช่วงเวลาในการทำงานแต่ละวัน □□
1. เต็มวัน ตั้งแต่เวลา _____ น. ถึง _____ น. □□
 2. เป็นกะ/เป็นผลัด ตั้งแต่เวลา _____ น. ถึง _____ น. □□

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัย / สภาพแวดล้อม

1. ลักษณะของที่อยู่อาศัยเดิม (ถ้ามี ก่อนทำงานในโรงงานปัจจุบัน)

□□

1. ลักษณะที่อยู่อาศัยเดิม (ถ้ามี ก่อนทำงานในโรงงานปัจจุบัน)			
ประเภทที่อยู่อาศัย	ดี	ไม่	ครึ่งดีครึ่งไม่
1.1 บ้านเดี่ยว			
1.2 บ้านแฝด			
1.3 บ้านแถว			
1.4 ทาวน์เฮ้าส์			
1.5 ห้องแบ่งเช่า			
1.6 หอพัก			
1.7 อพาร์ทเมนต์			
1.8 แฟลต			

□□

2. ลักษณะที่อยู่อาศัยปัจจุบัน (ขณะทำงานในโรงงานปัจจุบัน)			
ประเภทที่อยู่อาศัย	ดี	ไม่	ครึ่งดีครึ่งไม่
1.1 บ้านเดี่ยว			
1.2 บ้านแฝด			
1.3 บ้านแถว			
1.4 ทาวน์เฮ้าส์			
1.5 ห้องแบ่งเช่า			
1.6 หอพัก			
1.7 อพาร์ทเมนต์			
1.8 แฟลต			

2. ลักษณะการครอบครอง/กรรมสิทธิ์ของที่อยู่อาศัย

1. ที่อยู่อาศัยเดิม อยู่ _____ ปี

□□

1.1 บ้านและที่ดินของตนเอง/พ่อแม่

□□□□

1.2 เช่าบ้าน ราคา _____ บาท/เดือน

□□□□

1.3 ห้องแบ่งเช่า ราคา _____ บาท/เดือน

□□□□

1.4 เช่าหอพัก ราคา _____ บาท/เดือน

□□□□

1.5 เช่าอพาร์ทเมนต์ ราคา _____ บาท/เดือน

□□□□

1.6 เช่าแฟลต ราคา _____ บาท/เดือน

□□□□

2. ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน อยู่ _____ ปี
- 1.1 บ้านและที่ดินของตนเอง/พ่อแม่
- 1.2 เช่าบ้าน ราคา _____ บาท/เดือน
- 1.3 ห้องแบ่งเช่า ราคา _____ บาท/เดือน
- 1.4 เช่าหอพัก ราคา _____ บาท/เดือน
- 1.5 เช่าอพาร์ทเมนท์ ราคา _____ บาท/เดือน
- 1.6 เช่าแฟลต ราคา _____ บาท/เดือน
3. เหตุผลที่เลือกที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน
1. เป็นที่อยู่อาศัยเดิม (ตั้งแต่เกิด) 5. มีคนรู้จักกันชักชวนมาอยู่ด้วย
2. ใกล้ที่ทำงาน 6. อยู่ในกลุ่มญาติ/คนบ้านเดียวกัน
3. ค่าเช่าถูก 7. ใกล้ย่านศูนย์กลางค้า/ตลาด/โรงเรียนของบุตร
4. มีขนาดกว้างขวาง 8. การเดินทางสะดวก
8. ขนาดที่ดินที่ปลูกบ้านอยู่อาศัย _____ ตารางวา
9. ขนาดของห้องเช่าที่อยู่อาศัย _____ ตารางเมตร
10. ท่านรู้จักที่พักรหรือหอพักนี้จากที่ไหน
1. หาเอง 2. จากป้ายโฆษณา
3. มีเพื่อนแนะนำ 4. ญาติพี่น้องแนะนำ
5. อื่น ๆ ระบุ _____
11. การใช้ไฟฟ้าในบ้านเป็นอย่างไร
1. มีมิเตอร์ไฟฟ้าติดตั้ง
2. พ่วงไฟฟ้าจากเพื่อนบ้าน
3. รวมกับราคาค่าเช่าบ้าน
4. อื่น ๆ
12. การใช้น้ำในบ้านเป็นอย่างไร
1. มีมิเตอร์วัดน้ำติดตั้ง
2. พ่วงน้ำประปาจากเพื่อนบ้าน
3. รวมกับราคาค่าเช่าบ้าน
4. อื่น ๆ

13.ความคิดเห็นเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

ลักษณะที่อยู่อาศัยปัจจุบัน	ไม่ดี	พอใช้	ดี
1.สภาพที่อยู่อาศัย			
2.ขนาดที่อยู่อาศัย			
3.การถ่ายเทอากาศ			
4.แสงสว่างจากภายนอก			
5.การเก็บเสียงภายในห้อง			
6.ความสะอาด			
7.ความสะดวกสบาย			
8.ความเป็นส่วนตัว			
9.ความปลอดภัย			
10.การกำจัดขยะ			
11.ลักษณะทางเข้า-ออก			
12.สภาพแวดล้อมรอบๆ			
13.ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน			

16.ท่านมีความต้องการย้ายที่อยู่อาศัยใหม่หรือไม่

1. ไม่ย้าย เพราะ _____

2. ย้าย เพราะ _____

17.ถ้าท่านต้องการย้าย ท่านจะหาที่อยู่อาศัยใหม่โดยวิธีใด

1. เช่าบ้าน เพราะ _____

2. ซื้อบ้าน เพราะ _____

18.ท่านคิดว่า ปัจจัยใดที่ท่านให้ความสำคัญในการจัดหาที่อยู่อาศัย โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด คือ 1 ไปหาน้อยที่สุด คือ 5

1. ราคาเช่า หรือราคาบ้าน _____

2. ขนาดของพื้นที่ _____

3. ความสะดวกในการเดินทาง _____

4. ความปลอดภัย _____

5. สิ่งอำนวยความสะดวก _____

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวหทัยรัตน์ ไชยบุญณ์ เกิดวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 กรุงเทพมหานคร สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรีหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปีการศึกษา 2544 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรการ วางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพ.ศ.2545

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย